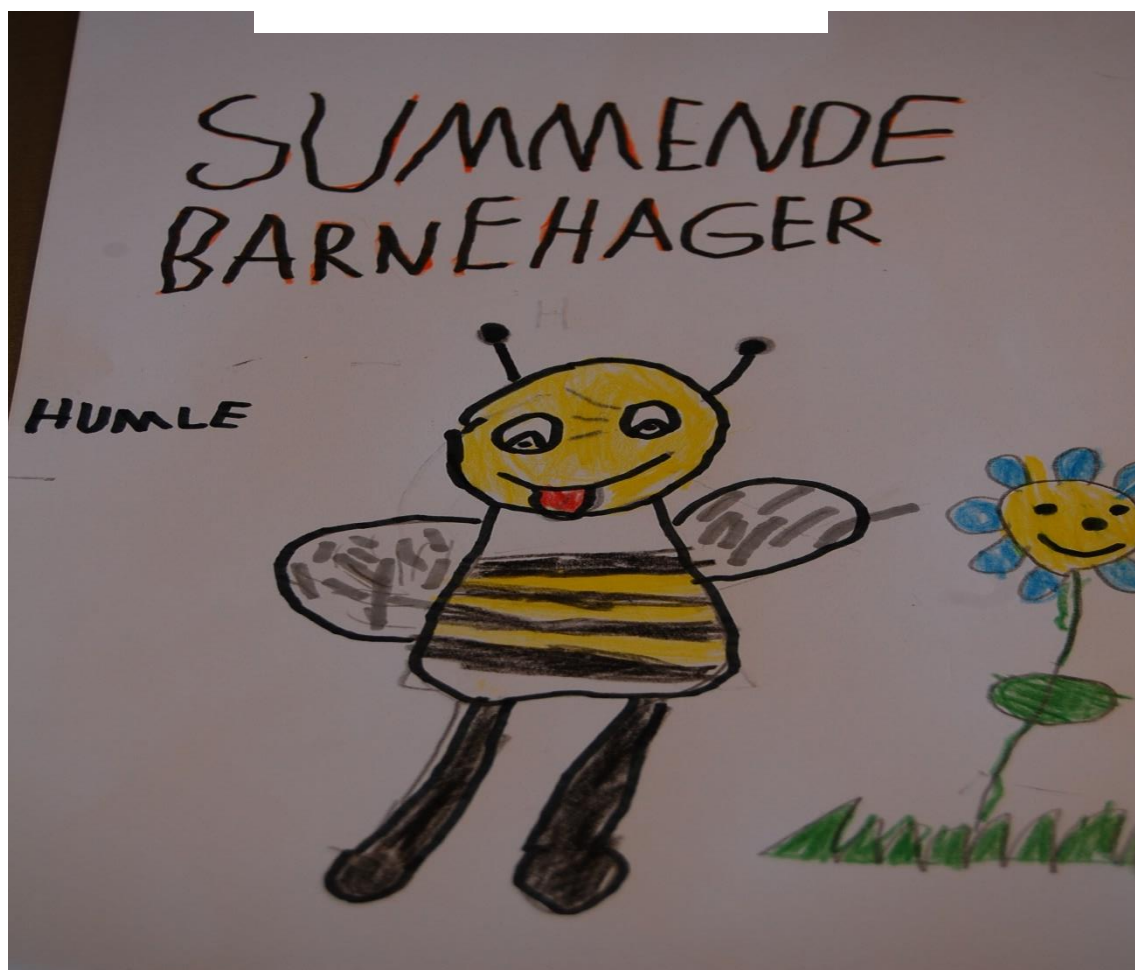

BERGEN
KOMMUNE

ÅRSPLAN 2021 – 2022

Lyngfaret barnehage

Forord

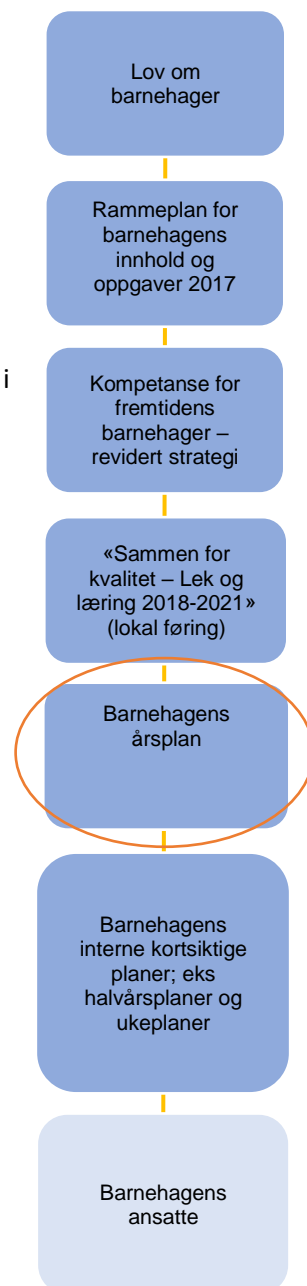
Bergen kommune har felles mal for Årsplan i de kommunale barnehagene. Barnehagene utarbeider sine årsplaner ut fra en fastsatt ramme som samsvarer med kravene til årsplan slik de er beskrevet i barnehageloven og forskrifter. Ny rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver trådte i kraft fra 1.august 2017 og er en forskrift til barnehageloven.

Kvalitetsutviklingsplanen for kommunale barnehager i Bergen kommune trer etter planen i kraft 01.01.2018. Den beskriver eiers lokale tilpasninger til rammeplanen og prioriteringer for perioden 2018-2021. Hovedsatsningsområdet i kvalitetsutviklingsplanen er *Grunnlag for livslang læring i det 21. århundre*. Planhierarkiet er synliggjort i modellen

Årsplanverket til de kommunale barnehagene i Bergen kommune er delt i to:

- **Del en** beskriver mål og aktiviteter for årets satsinger og gir informasjon om hvordan disse følges opp, dokumenteres og vurderes. Årsplanen del en har et tidsperspektiv på 1 år og følger barnehageåret.
- **Del to** beskriver barnehagens satsninger og arbeid på et mer grunnleggende og generelt nivå. Årsplanens del to inneholder informasjon om hvordan barnehagen vil arbeide med dannelse gjennom omsorg, lek og læring for å fremme barns allsidige utvikling i samarbeid og forståelse med barns hjem. Videre redegjør barnehagen for hvordan det arbeides med progresjon i barnas pedagogiske tilbud gjennom hele barnehageåret.

Som barnehageeier er vi ansvarlig for at barn i våre barnehager får en god start på et livslangt læringsløp. Godt planleggingsarbeid gjennom felles planmaler er utgangspunkt for utnyttelse av kollektiv kapasitet. Årsplanen utarbeides i samarbeid mellom barnehagens ansatte, barn og foreldre og danner grunnlag for pedagogisk innhold, aktiviteter og samhandling gjennom året. Årsplanen er et arbeidsredskap for personalet og dokumenterer barnehagens valg og begrunnelser. Årsplanen gir informasjon om barnehagens pedagogiske arbeid til myndighetsnivåene, barnehagens samarbeidspartnere og andre interesserte.

BERGEN KOMMUNE

Etat for barnehage

Innhold

Visjon og mål	5
Visjon – En mangfoldig barnehage av høy kvalitet for alle barn	5
Verdier	5
Mål	5
Del 1	
1.0 Barnehagens innledning	6
1.1 Struktur og organisering	7
1.2 Metodevalg	7
1.3 Kjerneverdier	8
1.3.1 Ser barnet	8
1.3.2 Varme	9
1.3.3 Inkluderende	9
2.0 Livsmestring for det 21. århundre	10
– medvirkende barn i lek og læring	10
2.1 Tilknytning	10
2.2 Lek	11
2.3 Læring	12
2.4 Barns medvirkning	13
2.5 Vennskap og felleskap	15
2.6 Mangfold	17
3.0 Barnehagens tema/prosjekt	19
3.1 Fagområder	19
3.1.1 Språk som basiskompetanse	24
3.1.2 Matematisk kompetanse	25
3.2 Digitale verktøy	26
4.0 Barnehagen som lærende organisasjon	27
4.1 Barnehagens utviklingsarbeid	27
4.2 Dokumentasjon, vurdering og oppfølging	29
4.2.1 Dokumentasjon	29
4.2.2 Vurdering	30
4.2.3 Oppfølging	30
4.3 Barn og foreldres medvirkning i utviklingsarbeidet	30

Del to

I.	Barnesyn og læringssyn	31
II.	Pedagogisk relasjonskompetanse	42
III.	Danning gjennom omsorg, lek og læring	45
IV.	Progresjon i barnehagens pedagogiske innhold	49
V.	Overganger	52
a.	Tilvenning i barnehagen	52
b.	Overganger og sammenheng innad i barnehagen	54
c.	Samarbeid og sammenheng med skolen	56
VI.	Foreldremedvirkning	58
VII.	Bærekraftig utvikling	63
VIII.	Skyfritt – plan for inkluderende oppvekstmiljø.....	64
IX.	Barns seksuelle helse	68

Visjon og mål

Visjon – En mangfoldig barnehage av høy kvalitet for alle barn

I en mangfoldig barnehage av høy kvalitet skal barn få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter med utgangspunkt i egne forutsetninger og interesser.

Verdier

Det er utviklet et verdigrunnlag som skal sikre det enkelte barn trygghet, læring og utvikling i hverdagen. Verdigrunnlaget består av *varme, ser barnet og inkluderende*. Verdiene gir retning for det pedagogiske arbeidet og samhandlingen med barn og foresatte. Barnehagene beskriver i kapittel 1 hva de legger i disse verdiene.

Mål

Bergen kommune ønsker som eier å gi retning for de kommunale barnehagene gjennom målsettingen:

Livsmestring for det 21. århundre – medvirkende barn i lek og læring

Grunnlaget for trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd legges i tidlig barndom og barnehagen har en sentral plass i dette. Livsmestring handler også om å møte motstand, håndtere utfordringer og være utholdende. Våre barnehager skal kjennetegnes ved at barnet:

- Opplever vennskap og fellesskap
- Erfarer trygghet og tilknytning til personalet
- Opplever spenning og glede i variert lek
- Er aktivt og medskapende i lek og læring
- Bruker sin kreativitet og søker utfordringer i lek og læring
- Blir møtt på sine uttrykk, sin undring og utforskertrang
- Opplever en barndom preget av mangfold, likeverd og respekt
- Utvikler sin språkkompetanse og sin matematiske kompetanse

1.0 Barnehagens innledning

Lyngfaret barnehage ble åpnet i 1976 som en 2 avdelings barnehage, for barn mellom 3 og 7 år. Den gang het den Vadmyra- barnehage 2, men skiftet navn til Lyngfaret barnehage da den ble utvidet med 2 småbarnsavdelinger, i 1993. Barnehagen har et stabilt personale med både høy, faglig, kompetanse og lang praksiserfaring.

Vi har sterke tradisjoner og holder fast ved praksis vi har erfart er bra for barn. Samtidig er vi hele tiden opptatt av å utvikle oss og følge med i samfunnsutviklingen, ellers. Dette gjelder også utviklingen innenfor fagfeltet vårt. Noe som vi mener kjennetegner oss, er vårt ressursorienterte syn. Som organisasjon etterstreber vi å se muligheter framfor begrensninger, uansett hva det gjelder.

Vi har erfart at kombinasjonen av å være fremtidsrettet og samtidig holde fast ved det vi mener vi allerede gjør bra fungerer meget godt. Vi står for det vi mener er til det beste for barnet og som vi ser virker. Samtidig er vi opptatt av å åpne opp for og bevege oss i nye retninger dersom det faller innunder vår grunnleggende holdning og vårt læringssyn. Samspillsmetoden Dialog har vært et verktøy som svært lenge har stått sterkt hos oss. Metoden er godt forankret i vårt pedagogiske grunnsyn og inkorporert i vår måte å jobbe på. Den har gitt oss verdifull kompetanse både i vårt arbeid med barn, men også for hvordan vi møter mennesker, generelt.

Vår visjon er:

«Vi vil bidra til å skape gode holdninger/verdisyn hos barn, noe som er med på å utvikle hvilket samfunn vi får i morgen. Vi vil bidra til å skape en god barnehage for barn som trenger særskilt hjelp og støtte, da skaper vi også en utmerket barnehage for alle barn.»

Lyngfaret barnehage har et stort mangfold, med barn fra mange ulike kulturer. Vi har i alle år også hatt barn med ulike utfordringer og barn med spesielle behov, hos oss. Vi har som mål at vi skal se hvert enkelt menneske for den de er, og ha en holdning som tilsier at alle like viktige, uavhengig av hvilken bakgrunn og «bagasje» vi har. Rettferdighet er etter vår mening ikke det at alle skal få akkurat det samme, på akkurat samme måte, men at det endelige utbyttet for hvert enkelt barn skal være likt. Barna er ulike og dermed er også behovene individuelle. Da blir gjerne også løsningene ulike.

Vi mener at lek er førskolebarnets viktigste læringsarena og at den derfor har grunnleggende betydning for måten vi jobber på. Vårt uttalte motto er: «Med leken i sentrum».

1.1 Struktur og organisering

Lyngfaret barnehage er, som nevnt i innledningen, en 4 avdelings barnehage med til sammen 57 barn. Barna er fordelt på 2 småbarnsavdelinger med 9/10 barn pr. avdeling og 2 avdelinger fra 3-6 år med 18/19 barn pr. avdeling. Til sammen har barnehagen en grunnbemanning som består av styrer, 6 pedagoger (4 pedagogiske ledere og 2 barnehagelærere) og 6 ½ fagarbeiderstillinger. Personalgruppen holder høy faglig standard og vi har lang erfaring som læringsbarnehage for barn og ungdomsarbeiderfaget (BUA). Fagarbeiderne er veiledere for disse lærlingene.

Vi har lang erfaring med småbarnsgrupper og har opparbeidet oss mye kunnskap om denne aldersgruppen. Vår erfaring er at de yngste barna er særlig sårbare i forhold til store barnegrupper, vi er derfor glade for at vi fremdeles klarer å beholde småbarnsavdelinger med 9/10 barn. Med bakgrunn i både kunnskap og erfaring mener vi å kunne hevde at denne organiseringsformen er best egnet, særlig for de yngste barna. Små grupper, spesielt for barn under 3 år, spiller en viktig rolle for barnas forutsetninger for god tilknytning til både personalet og de andre barna. Dette har blitt bekreftet, gjennom seriøs forskning. Trygghet og tilknytning er helt nødvendig for at barn skal kunne ta til seg læring og utvikle seg adekvat. De første 3-4 leveårene er de aller viktigste for barns utvikling. Vi ønsker å bidra til at barna, hos oss, etablerer en trygg og god tilknytning i barnehagen og mener at vår organisering skaper gode vilkår for dette. Med stabil, god, bemanning og ansatte som innehar både kompetanse og faglig kunnskap, har vi gode forutsetninger for å følge barna tett og skape trygge, gode rammer.

Selv om vi er avdelingsdelte betyr ikke dette at vi «sitter på hver vår tue». Vi er tvert imot opptatt av at vi skal være en «hel» barnehage og vi samarbeider tett, på tvers av avdelingene. Selvsagt kan en ikke kjenne alle barna i hele barnehagen like godt, men vi forventer at alle ansatte skal ha oversikt over hvem hvert enkelt barn er, og kjenne navnet deres. Vi har ukentlige fellessamlinger som bidrar til at både barn og voksne blir bedre kjent, med hverandre. Vi hjelper hverandre også, på tvers av avdelingene, når det er avdelingsmøter. Prosjektene vi har og utviklingsarbeidet vi driver, retter seg mot hele barnegruppen. Det vil si at alle har samme fokus og tema, selv om fremgangsmåte er ulik, fra avdeling til avdeling. Personalet har en blandet alderssammensetting og personalgruppen er veldig stabil.

1.2 Metodevalg

Vårt læringssyn bygger på et sosiokulturelt læringssyn, der barn lærer gjennom relasjoner og i samspill med andre. Vårt syn tar videre utgangspunkt i at barn i førskolealder lærer her og nå, gjennom lek, imitasjon og utforskning. Dette medfører at vi som personalgruppe må være bevisste på at vi er rollemodeller og være aktivt deltagende i alle situasjoner og «øyeblikk», som oppstår i løpet av dagen. Vi må kjenne rammeplan, kvalitetsutviklingsplan og lovverk og utnytte hvert, lille øyeblikk i samspill med det enkelte barn og barnegruppen. Dette fordrer god kunnskap om barns utvikling og en sterk relasjonskompetanse, hos hele personalgruppen.

Vi har, i mange år, brukt samspillmetoden «Dialog», aktivt og hele personalgruppen har blitt kurset, i den, på ulike nivåer.

Sansemotorikk som tar utgangspunkt i det viktige spillet mellom sansene og bevegelsesapparatet og «Grønne tanker, glade barn» er andre metoder vi tar i bruk. Sistnevnte er et «psykologisk førstehjelpsverktøy», som er utviklet for å fremme barns evne til egenomsorg og prososial atferd. Denne metoden har vi først og fremst brukt i arbeidet med de eldste barna og de barna som har utfordringer innenfor atferd og følelsesregulering.

Dagsrytmen vår er laget med henblikk på at det settes av mye tid til barnas egenstyrte lek. Dette er med tanke på at barna hver dag skal få tid og rom for gode muligheter til lek og oppleve stor grad av medvirkning, på sin egen hverdag. Rammene er trygge og forutsigbare, men vi er opptatt av å ikke ha for mange fastlagte rutiner. Det skal være stort rom for fleksibilitet og ikke minst egenstyrt lek, men samtidig skal dagsplanen vår ivareta barnas behov for ro og god tid til måltider og hvile.

Barnehagen har gjennom mange år hatt barn med spesielle behov. Vi har alltid hatt tett samarbeid med hjelpeinstanser som PPS og ergo- og fysioterapitjenesten.

Det er etablert tverrfaglige og tverretatlige utviklingsteam (TUT), private og kommunale barnehagene, i hvert byområde. Teamene er sammensatt av kommunale og private barnehager, PPS, barnevernet, helsestasjon og ergo- fysioterapitjenesten. Disse har som mål å hjelpe barn, barnehager, foreldre/foresatte, på lavest mulig nivå. Dette samarbeidet rundt barnas leke og læringsmiljø er forpliktende og teamene skal ha en systematisk og utviklingsorientert tilnærming, for å bidra til å øke den pedagogiske kvaliteten rundt barn med spesielle behov og sikre dem adekvat hjelp (Skyfritt, 2019, s. 72). For oss innebærer dette, blant annet, at vi kan komme tidlig «på banen», når vi ser at vi trenger bistand i forhold til konkrete utfordringer og barn og foreldre kan få lavterskeltilbud og tilpasset hjelp.

Barnehagen har mange barn med bakgrunn fra ulike land og kulturer. Vi arbeider bevisst med å fremme vårt syn om at vi alle er unike, verdifulle og spesielle, uansett hvem vi er og hvilken bakgrunn vi har. Vi ønsker å møte alle med respekt og toleranse, og i fortsettelsen av dette, er vårt mål å grunnfeste disse holdningene videre inn i barnegruppen. Hos oss opplever vi mangfold som en styrke og ressurs. Mangfold er positivt og en kilde til læring og utvikling. Vi ønsker å være en barnehage med et sterkt VI, der solidaritet og fellesskapsfølelse skal ha stor plass. Dagens samfunn er på mange områder preget av at «egoet/jeget» styrer oss og denne mentaliteten ønsker vi å stå imot. «Jeg er viktig som en del av oss!»

1.3 Kjerneverdier

«Verdiene gir retning for det pedagogiske arbeidet og samhandlingen med barn og foresatte.»

- Ser barnet
- Varme
- Inkluderende

Bergen kommune har innført ICDP (International Child Development Program), som et verktøy innenfor satsingsområdet; pedagogisk relasjonskompetanse. Dette programmet bygger på å se barnet som en aktiv medspiller, framfor passiv mottaker, i utformingen av samspillet med sine omsorgsgivere. ICDP skal gi foreldre og barnehager godt faglig grunnlag for å utvikle holdninger, verdier og strategier, som igjen kan bidra til å utvikle positive samspill, samt forebygge og håndtere uheldige samspillsmønstre. Økt satsing, opp mot barnehagens personale, på dette området, skal styrke barnehagens pedagogiske relasjonskompetanse. (Skyfritt, 2019, s. 19)

Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett gir tilbud om opplæring av ICDP veiledere i kommunale og private barnehager. ICDP-veiledere i barnehage har i hovedsak ansvar for å drive ICDP-veiledning i egen personalgruppe. Flere sertifiserte ICDP-veiledere i barnehagene vil kunne styrke samarbeidet med foresatte og gi barnehagen gode verktøy for foreldreveiledning, både i det daglige arbeidet, i foreldresamtaler og evt. Foreldreveiledningsgrupper (Skyfritt, 2019, s. 78).

Samspillsmetoden Dialog bygger på de samme prinsippene som ICDP og er brukt av mange, kommunale, barnehager. ICDP skal etter hvert erstatte Dialog og være et hovedverktøy, i det pedagogiske relasjonsarbeidet. (Skyfritt, 2019, s. 20)

For oss betyr dette at vi fortsatt vil bruke vår erfaring og kompetanse fra Dialogmodellen, men at vi i det videre også vil sette oss inn i og ta i bruk ICDP programmet. Målet er å fortsatt bygge opp gode, trygge, varme relasjoner som skal bidra til å gi barna, hos oss, de beste forutsetninger for å utvikle seg positivt.

1.3.1 Ser barnet

«Vi ser det enkelte barns egenverdi. Barnet gis gode betingelser for læring og utvikling basert på vår anerkjennende væremåte.»

For oss, i Lyngfaret barnehage, betyr dette at:

- Vi møter enkeltbarnet som subjekt, med anerkjennelse og respekt for den de er, og de behov barnet har. Samtidig ser vi enkeltindividet som et viktig medlem av *fellesskapet* vårt.

- Vi ser barnet, gjennom at personalet møter alle barn om morgenen og viser tydelig at vi er glade for å se dem og at vi liker dem.
- Vi passer på at vi kommenterer positivt og anerkjenner det barnet gjør i løpet av dagen
- Vi tilrettelegger for at barnet får utfordringer, tilpasset det nivået det er på, slik at alle får oppleve mestring.
- Alle ansatte på alle avdelinger gjør seg tidlig kjent med alle barna i barnehagen og er oppmerksomme på barna i hverdagen. For eksempel at når en går forbi, hilser vi og bruker navnet til barna bevisst.

1.3.2 Varme

«Vi gir barnet omsorg og trygghet. I møte med barn skal vår hjertevarme gi næring og vekstmulighet

For oss, i Lyngfaret barnehage, betyr dette:

- Gode og forutsigbare rammer og rutiner tilpasset hvert barn.
- At vi har et personale som tilpasser seg og rommer hvert enkelt barn. Det at vi for eksempel setter oss på huk, åpner opp armene og viser at barnet kan komme inn i våre armer. Dette er spesielt viktig etter konflikter, slik at barnet lærer å skille mellom *det en gjør* og *den en er*.
- At personalet, på alle nivå, sørger for at hvert enkelt barn blir hørt, sett og tatt på alvor. Alle barn skal oppleve dette hver dag og alle barna skal kunne stole på de voksne.
- At vi etterstreber å møte, og tilrettelegge, for at hvert enkelt barn får utfordringer, utfra hvor de er i alder og utvikling, slik at de opplever mestring og læring.
- At vi er tydelige, trygge voksne som gir barna forutsigbarhet og samtidig anerkjenner, møter og ivaretar deres gjerne spontane innspill, til medvirkning.

1.3.3 Inkluderende

«Vi skaper gode relasjoner, der alle barn blir sett og bekreftet. Det enkelte barn skal oppleve gleden av å tilhøre små og store fellesskap.»

For oss, i Lyngfaret barnehage, betyr dette:

- At vi ønsker at hvert barn skal vite at de er gode nok, samtidig som vi utfordrer dem til å strekke seg, innenfor mestringssonen og til å ta tak i utfordringer og stå opp for seg selv og andre.
- At barn og foreldre/foresatte hver dag skal føle tilhørighet og at de er velkomne til barnehagen.
- Vi, som personalgruppe, skal vise, med hele oss at akkurat du/ ditt barn betyr mye for oss.
- At vi ser på forskjeller og likheter med positivt fortegn. Dette gjelder for eksempel både i forhold til familiebakgrunn, religion, kjønn, alder, hud og hårfarge. Hvilke/hvor mange språk en kan, hva en liker, hva en er god på, hva en strever med osv. Vi er alle unike og spesielle, men også verdifulle og viktige bidragsyttere, for fellesskapet.
- At vi tilrettelegger for at barna blir trygge i små grupper for så å utvide til større fellesskap. Gode samlinger på avdelinger, i aldersinndelte grupper og i fellessamlinger, bidrar til dette. Vi er opptatt av å vise mangfold i kulturer. Fellesskap som overskrider kjønn, religion osv. Det finnes mange former for fellesskap i en barnegruppe: «Vi er gode til å danse/ turne, vi liker å

pynte oss, vi liker boltrelek/ rollelek osv., vi kan snakke samme språk, vi liker å gå med kjole, vi liker å synge».

Livsmestring for det 21. århundre – medvirkende barn i lek og læring

For at barna skal få et godt grunnlag for livsmestring inn i det 21. århundre er det viktig at de får mulighet til å utvikle gode vennskap og får ta del i et meningsfullt fellesskap. De må få en god tilknytning til personalet i barnehagen og de må få mulighet til å medvirke i sin egen lek og læring. Mangfold må være verdsatt i barnehagen og bli sett på som en ressurs og barna må få erfaring med verdien i å være et individ i et større gruppefellesskap. Vi, som personalgruppe og da først og fremst lederteamet, må være bevisste og tilrettelegge for at alle ledd i personalgruppen ser viktigheten av dette. Vi må sørge for at alle får verktøy/metoder, kunnskap og mulighet til å utvikle seg, slik at de kan møte hvert enkelt barn, på best mulig måte.

For å gi barna gode verktøy, i forhold til livsmestring, rundt det å få medvirke i egen lek og læring, har vi som mål:

- At personalet er aktivt tilstedeværende, med hele seg og er opptatt av å se det enkelte barn, så vel som gruppen, i helhet.
- At dagsrytmen er forutsigbar og laget slik at barna hver dag får god tid til lek, både ute og inne.
- At vi bruker sansemotorisk stimulering, der vi leker inn grunnbevegelsene. Dette krever at vi har god gulvplass og tumlemuligheter. Snurring, massasje, gåsegang osv., som stimulerer de grunnleggende sansene og bevegelsesapparatet.
- At vi har flere leker av samme type da spesielt de yngste barna gjerne vil ha make og gjøre det samme som de andre.
- At vi bytter ut leker og materiell jevnlig og lager lekemiljø i samarbeid med barna, etter deres ideer, innspill og interesser.
- At vi tilrettelegger for god rollelek. Rollelek utvikler blant annet egenledelse. Dette vil si å utvikle evne til å være aktiv og selvstendig i en oppgave. Egenledelse er en samlebetegnelse på overordnede funksjoner i hjernen som setter i gang, styrer og regulerer adferden vår.
- At vi voksne fordeler oss på rommene og er delaktig i leken. Vi viser at vi er interesserte og opptatt av hva de leker. At vi kommer med innspill, men på barnas premisser. Støtter, trekker oss ut og kommer tilbake ved behov.

2. 1 Tilknytning

Det å tilrettelegge for at barnet får utvikle evne til trygg tilknytning er av grunnleggende betydning, ettersom tilknytningsevnen er helt nødvendig for at barn skal kunne utvikle seg og ta til seg læring,

videre. Det er derfor svært viktig at vi, som personalgruppe, gir barnet trygghet, omsorg og nærhet. Dette danner grunnlaget for at barnet får utvikle seg både følelsesmessig/emosjonelt, utviklingsmessig og i et læringsperspektiv.

I forhold til det å gi barna en trygg tilknytning, har vi som mål:

- Vi skal sørge for at alle barn får trygg tilknytning til personalet i barnehagen, gjennom å gi dem beskyttelse og omsorg. Vi mener at barn som får god omsorg, blir i stand til å gi omsorg.
- Vi skal sørge for at alle barn blir selvstendige, får adekvate utfordringer og opplever mestring. Opplevelsen av vekslende dynamikk mellom avhengighet og selvstendighet danner fundamentet for barnets selvstendighet og livsmestring.
- Vi skal bidra til at barna utvikler en indre base, for trygghet, slik at de kan stå opp for seg selv og andre og håndtere motstand og motgang.

Metode:

- Bruke barnets navn bevisst. Vise at vi bryr oss om det, at vi ser det og setter pris på å være sammen med det. Ha god øyekontakt, sette oss i barnets høyde. Lytte til og tolke, det de uttrykker.
- Sette tydelige, men positive grenser, rose dem for det de klarer og ikke ha fokus på det de ikke får til.
- Vise at vi forstår hva barnet vil, selv om det ikke har ord. Anerkjenne og respektere deres non-verbale uttrykk. Ta dem på alvor, benevne og ord-sette/gi mening til, det de gjør og det vi tror de mener.
- Sette gode, trygge og tydelige grenser som gir mening for barnet og ha respekt for deres grenser.
- Være til stede når de utfordrer seg selv, når de opplever motgang og motstand. Støtte dem i det de opplever og romme dem og følelsene de ytrer. Vise vei videre/ alternativer til problemløsning og styrke dem på at det ikke er farlig å feile eller møte motgang.

2.2 Lek

I kvalitetsutviklingsplanen for Bergen kommune står det: *«Leken har en egenverdi og er en arena for barns utvikling av vennskap, samhandling og fellesskap.»*

Vår barnehage har et uttalt syn på at lek er barns viktigste virksomhet og at den skal ha stor plass, hos oss. Dette krever at vi holder et ekstra skarpt blikk på området. Under punkt 4, 1 «Barnehagens utviklingsarbeid» vil vi komme nærmere inn på lekemiljø, som er vårt satsningsområde og et utviklingsarbeid, også i det kommende året.

I forhold til lekens egenverdi og lek som arena for utvikling av vennskap, samhandling og fellesskap, har vi som mål:

- At alle barn hver dag får god tid til lek

- At vi i personalgruppen, i samarbeid med barna, tilrettelegger for variert lek. Inkluderende lekemiljø tilpasset alder, kjønn, funksjonsnivå og ulike former for mangfold
- At vi har tilgjengelig ulike typer materiale og utstyr slik at barna selv kan lage egne lekemiljø.
- At de yngste barna får mye fysisk rom å bevege seg på, da deres form for lek i hovedsak foregår gjennom bevegelse og sansing
- At lekemiljøene på alle avdelinger skal stimulere til fantasi og kreativitet. Det at barna kan kombinere de forskjellige lekene og skape sin egen verden, ut fra et variert og inspirerende lekemateriale.
- At barna lærer seg egenledelse og utvikler en trygg indre base som setter dem i stand til å opprette vennskap og ta del i og samhandle, i fellesskapet.
- At vi i personalgruppen er deltagende i leken slik at vi kan støtte og berike den på barnas premisser.

Metode:

- Legge til rette for at dagsrytmen gir rom for god tid til lek
- Fleksibilitet i forhold til planer og rom for spontane aktiviteter, med bakgrunn i innspill og medvirkning fra barna
- Barnehagen skal ha et godt, oppdatert, utvalg av variert lekemateriell
- Skape et inspirerende lekemiljø ved rydde og fornye lekerommene og tenke helhetlig i forhold til lekerom er noe vi har inne, men også ute.
- Kreativitet, i forhold til, å være grenseoverskridende, når det gjelder å blande/prøve ut ulikt lekemateriell. Ha ulike varianter av materiale, tilgjengelig, for barna.
- Voksne er tilgjengelige, engasjerte og til stede der barna leker og støtter de som trenger det. De voksne kan også fungere som bidragsyter, gjennom å bistå med gode råd, tilrettelegge for å bevare eller utvide en lek, bringe inn rekvisitter osv.
- At personalet hele tiden har blick for hva som rører seg, i barnegruppen. Hvilke interesser de har, - hvem som leker med hvem og - hvem som trenger ekstra støtte, inn i lekefellesskapet. Tilrettelegger og tilpasser rom, materiale og aktiviteter, etter dette.

2.3 Læring

For at barnet skal lære, må det være trygt på seg selv, innholdet må gi mening og bety noe for dem. Barnet lærer gjennom egne erfaringer og opplevelser og bruker hele kroppen og alle sine sanser når de lærer. (Kvalitetsutviklingsplanen, s. 19)

Personalet i Lyngfaret barnehage har et læringssyn som tar utgangspunkt i at barn i førskolealder lærer «her og nå» og gjennom lek og imitasjon. Etter vårt syn er stimulering av de 3 grunnleggende bevegelsene (åle, krype og rulle) samt de 3 grunnleggende sansene (vestibulærsansen, muskel og ledd sansen og taktil sansen) som en grunnmur, for all læring. Vi er opptatt av at barna får styrket disse grunnleggende bevegelsene/sansene, gjennom tilrettelagte aktiviteter og lekemateriale som utfordrer disse.

Vi har som mål, for å styrke barnas forutsetninger for læring:

- At personalet kan nok om barns utvikling generelt og om hvordan de lærer på de ulike alderstrinn. Herunder at alle i personalgruppen forstår hva som ligger i det at barnet lærer «her og nå».
- At vi utnytter hvert øyeblikk, i samspill, med barnet til å skape interesse, nysgjerrighet og utforsker og undrer oss sammen med barnet.
- At vi sørger for at barna blir en del av utviklende, helhetlige læringsmiljø som gir mening til hver og en og tilpasses deres ulike behov.
- At de får en opplevelse av at det er gøy å lære og ikke farlig å feile.
- At barna er trygge, noe som gjør at de ønsker å lære nye ting og at de er nysgjerrige på det som skjer rundt dem.
- At barna får automatisert grunnbevegelsene og får stimulert de 3 grunnleggende sansene.

Metode:

- Nytt personale innføres fortsatt i grunnleggende versjon av samspillsmetoden dialog. Ved behov, hos de ansatte, har vi også «oppfriskningskurs» av metoden, internt på huset.
- Vi planlegger for ICDP – kurs for nyansatte pedagoger.
- Vi vet at barn lærer her og nå. Personalet er derfor bevisst på å bruke alle situasjoner, gjennom hele dagen, til å utvide barnets kunnskap. Dette skjer gjennom å være tett på barnet, å benevne og gi barnet mening til det de ser og opplever.
- Vi undrer oss sammen med barnet over det de opplever eller er opptatt av. Lytte og gi barnet tid til å ordlegge seg. Når barna ikke har verbalspråk, må vi være spesielt bevisste på å lese og tolke deres kroppsspråk.
- Vi voksne skal være gode rollemodeller, - nysgjerrige og interesserte i det barnet er opptatt av. Reflektere, utfylle og undersøke og på denne måten utvide barnets kunnskap.
- Lage gode «rom» for lekefellesskap og andre møtepunkter, for læring
- Tilrettelegge for sansemotorisk stimulering. Dette blir bevisst brukt som et «middel» for å oppnå læring og mestring.

2.4 Barns medvirkning

«Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltagelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet» (Barnehageloven §3 Barns rett til medvirkning)

Barns synspunkt skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet. Barna skal ikke overlates et ansvar de ikke er rustet til å ta. (Rammeplan, 2017, s 12)

I Bergen kommune sin plan: Skyfritt- inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen, står det:

Barn og unges stemme i barnehagen og skolen skal høres på to ulike medvirkningsarenaer. Det ene kan kalles relasjonsbasert medvirkning, og handler om den direkte kommunikasjonen mellom barn/elever og voksne. Den andre type medvirkning er på systemnivå. I barnehagen og skolen blir

barn og unges stemme hørt på systemnivå på ulike arenaer; gjennom kvalitetsoppfølgingen, ulike møtefora og elevrådet (skolen). (Skyfritt, 2019, s. 74).

Vi har som mål, for å sikre at barna opplever relasjonsbasert medvirkning på egen hverdag, i barnehagen:

- At alle barn skal få medvirke i forhold til sin alder og modenhet. I dette ligger det at personalet skal ha kunnskap om de yngste barnas non – verbale kommunikasjonsform. Det samme gjelder for barn som mangler verbalspråk på grunn av språkbakgrunn og funksjonelle nedsetninger.
- At personalet skal møte barnas innspill og initiativ med anerkjennelse og interesse og i den grad det er mulig, følge opp disse innspillene/initiativene
- At personalet skal være åpent for innspill og signaler fra barna, lytte til dem og ta dem på alvor i all aktivitet gjennom dagen.
- At barna i 5 årsgruppen skal få mulighet til å komme med innspill i planlegging, gjennomføring og vurdering av gruppeaktiviteter og turdager.
- At barnas innspill og initiativ, på alle alderstrinn, skal ha påvirkning på barnehagens planarbeid

For å sikre at barna stemme blir hørt på systemnivå, vil vi:

- Bruke observasjon aktivt. Dette verktøyet er spesielt viktig i forhold til at de yngste barna, som mangler verbalt språk, også kan bli ivaretatt.
- Bruke verktøy som «vennebussen» og spørreskjema/ barneintervju/barnesamtaler,
- Ta med barnas stemme/innspill, inn i kvalitetsutviklingssamtaler, foreldremøter/samtaler, personal/avdelingsmøter og andre aktuelle møtefora.
- Ha det psykososiale lek og læringsmiljøet vårt jevnlig opp, som tema for refleksjon og samtale i leder/ avdelings/personalmøter og på planleggingsdager
- Forsikre oss om at hele personalgruppen har kunnskap og kompetanse omkring hva som ligger i medvirkningsbegrepet og barns rett til å bli sett og hørt

Metode:

- Vi bruker samspillmetoden dialog aktivt i det daglige arbeidet – vi lytter, og gir mening, til det barnet sier og gjør og tar dem på alvor.
- Personalet skal alltid vurdere muligheter og ikke se begrensninger i forhold til hva som er mulig (f.eks tilrettelegge for at noen barn kan få gå inn tidligere enn de andre hvis de ønsker det). Være bevisste og kunne begrunne hvorfor vi gir barna eventuelt «nei- svar».
- Dagsrytmen gir rom for stor valgfrihet og egenaktivitet
- Samarbeid med foreldrene om hvordan deres barn ønsker å ha det. Foreldresamtaler og mer uformelle hverdagsamtaler er viktige møtepunkt, i forhold til dette
- I enkelte situasjoner bruker vi avstemninger, f.eks hvem vil ha samlingsstund og hvem vil ikke. Da kan vi ha samling med den gruppen som vil, mens de andre leker eller spiser. Vi kan

også ha flertallsavgjørelser. Det vil for eksempel si at dersom flertallet vil/ikke vil ha samling, da blir det sånn.

- De voksne på småbarnsavdelingene er ekstra bevisste på å tolke kroppsspråk og nonverbalt språk, slik at også de minste får mulighet for medvirkning i sin hverdag.
- Vi «lytter» til barnas ønsker og interesser når vi velger tema og gruppeaktiviteter.
- Vi tar med barnas innspill når vi går på tur og lytter til forslagene de har. Det innebærer at en planlagt tur kan bli endret, dersom barna ønsker det. Vi har demokratisk valg, - flertallet bestemmer.
- Vi tilrettelegger for stor grad av mangfold, i leken og er bevisste på å gi barna tid og rom til å skape og drive fram lek på deres egne premisser.

2.5 Vennskap og fellesskap

«Barnehagen skal fremme vennskap og fellesskap. Sosial kompetanse er en forutsetning for å fungere godt sammen med andre og omfatter ferdigheter, kunnskap og holdninger som utvikles gjennom sosialt samspill. I barnehagen skal alle barn kunne erfare å være betydningsfull for fellesskapet og å være i positivt samspill med barn og voksne. Barnas selvfølelse skal støttes, samtidig som de skal få hjelp til å mestre balansen mellom å ivareta egne behov og det å ta hensyn til andres behov.» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.23)

I Lyngfaret barnehage har vi en visjon, som sier følgende:

«Vi vil bidra til å skape gode holdninger/verdisyn hos barn, noe som er med på å danne grunnlag for hvilket samfunn vi får i morgen. Vi vil bidra til å skape en god barnehage for barn som, av ulike årsaker, trenger særskilt hjelp og støtte. Da mener vi at vi skaper en utmerket barnehage for alle barn».

Barnehagen har barn med spesielle behov og utfordringer, som trenger ulike tilpasninger og opplegg. Vi har også mange flerspråklige barn, som gjerne trenger tettere oppfølging, med bakgrunn i dette. Vårt syn er at vi alle er like viktige og målet er at hvert enkelt barn skal oppleve dette. Rettferdighet, som vi ser det, er når utbyttet er likt, men «veien fram» kan være ulik. Alle barn har uansett «spesielle» behov og vi ser at barn i dag, i stor grad, påvirkes og er under press, fra storsamfunnet. Allerede i barnehagealder opplever de det å skulle prestere og plasseres i en bestemt «form». Vi er opptatt av være en «buffer», i dette og styrke barnas tro på at de er god nok i seg selv og at de ikke trenger å «trække» på andre, for å hevde seg.

Våre mål, for å sikre at barna utvikler vennskap, opplever, og bidrar, i fellesskap er:

- At alle barn i barnehagen skal føle tilknytning til Lyngfaret barnehage og oppleve at de er viktige og likeverdige, uansett hvem de er og hvilken bakgrunn de har.
- At alle barn skal ha likt utbytte i barnehagetiden enten de er funksjonsfriske eller har nedsatt funksjonsevne.
- At alle barn opplever vennskap og får god tilknytning til både barn og voksne.
- At de blir trygge barn som stoler på seg selv, egne tanker og handlinger. At de føler de er god nok og utvikler en god selvfølelse.
- At barna opplever å være en del av et demokratisk fellesskap

- At barnehagen viser fysisk og visuelt at her er det mangfold. Dette i form av bilder, - utkleddningsklær, - flagg, - leker, - spill, - bøker og mat, men samtidig ikke minst gjennom mangfoldet gir oss et sterkt fellesskap. «Dette er oss, i Lyngfaret barnehage Morkel, Lyngen osv. Vi har forskjellige røtter, men alle hører til i Norge, - Bergen, - Bergen Vest, Loddefjord, - i Lyngfaret barnehage!»

Metode:

- Vi snakker åpent om forskjeller og likheter enten det er utseende, hudfarge, språkkyndighet, tro, kjønn, funksjonsnivå og ulike familieformer. Hva en er god på eller kanskje strever med, kulturell tilhørighet, osv. Vi er alle forskjellige og unike, men også like på veldig mange områder. Vi fokuserer mer på likhetene, enn på forskjellene, samtidig som det positive som ligger i forskjellighet er viktig å få fram.
- Vi er bevisste på at barn og familier er svært ulike og at det under «paraplyen -et fargerikt fellesskap», befinner seg et mangfold som innebærer mer enn det som handler om religion, hudfarge og flerkulturell bakgrunn. Derfor har vi tilgjengelig utkleddningstøy, lekemateriale, bøker, spill osv., der ulike sider ved mangfold er representert.
- Vi tilrettelegger for at hvert barn er forskjellig og at de som trenger individuell oppfølging, får tilpasset dette, etter sine behov. Herunder kommer enetrening, smågrupper, lekegrupper osv. Vi snakker om hvorfor et barn får gå på loftet («trenings/språkrommet» vårt) oftere enn andre, - at vi øver på forskjellige ting, der. Noen er god på det ene, noen på noe annet. Vi trekker opplegg, som noen barn har spesielt behov for, inn i hele barnegruppen. Dette gjelder for eksempel «tegn til tale», munnmotoriske øvelser og språkøvelser, fysiske øvelser eller tema som omhandler følelsesregulering osv., uten at vi setter et spesielt fokus, på enkeltbarnet. På denne måten blir ikke «de spesielle behovene» så synlige for de andre barna og hele barnegruppen tar naturlig del i øvelsene og nyttiggjør seg dem. Et barns sårbarhet kan gjerne bli en styrke for dem fordi vi opplever at de andre barna gjerne vil delta i gruppene som dannes rundt dem. Det er svært populært å få være med «på loftet» og dette kan bidra til at barnet som f. eks kan ha en nedsatt funksjonsevne, i større grad blir inkludert i vennefellesskap, med bakgrunn i dette.
- Vi voksne er bevisste og oppmerksomme på hva som skjer i barnegruppen. Vi er til stede og ser og hører hva som skjer og blir sagt. Vi veileder barna hvis vi ser utestenging i lek, gir dem positiv tilbakemelding når vi ser at de inkluderer osv. Vennskap oppstår, men vi ser at noen trenger mer støtte for å bli nær andre. Dette jobber vi bevisst med, i form av voksenstøtte eller ved å danne små lekegrupper, rundt barnet.
- Når barna er trygge på seg selv trenger de ikke «trække» på andre. Vi jobber bevisst med å se hvert enkelt barn, gjennom dagen og gir dem positive tilbakemeldinger når vi ser ønsket adferd. Vi støtter og hjelper dem i konflikter og gir dem verktøy til å løse problemene, når de oppstår. Vi viser forståelse, når barn blir sinte, - alle følelser er tillatt, men vi veileder på hva de kan si og gjøre for eksempel istedenfor å slå, skrike eller løpe vekk. Vi lytter og bekrefter at det de mener er bra nok, selv om andre mener andre ting og støtter dem i å stå opp for seg selv og sine meninger.

- Vi vektlegger å lære barna forståelse for begrepet «vennlighet». Selv om vi ikke Vi er bestevenner så skal vi være vennlige mot hverandre, akseptere og respektere at vi er forskjellige og snakke hyggelig til og om, hverandre.
- Vi øver på å være et godt publikum og ha respekt når andre snakker, fremfører noe, eller et barn står i fokus, på bursdagen sin osv. Det er viktig å kunne unne andre noe godt/oppmerksomhet («Kjusa deg! Du er heldig»!)

Innenfor dette området er vi også opptatt av å observere barnas lek og vennskap. «Hvem leker barna mest/minst med, er det noen som aldri blir valgt/alltid blir valgt. Hvorfor skjer dette?»

Sist år arbeidet vi systematisk med temaet og tok i bruk verktøy fra et opplegg som tidligere het «Trygg i Fjell», nå «Trygg i Felleskap». Vi har laget «Vennebussen» etter en ide, derfra og bruker den på alle avdelinger. En ansatt og ett barn, om gangen, setter seg ned, på et rolig sted, sammen. På vennebussen er barnet «sjåfør» og får velge med seg 4 venner, på «tur». Alle barna på avdelingen er presentert med profilbilder, med borrelås bakpå, som ligger utover et bord og barnet velger ut sine «turvenner» derfra. Underveis snakker gjerne barnet og den voksne sammen om hvorfor barnet velger nettopp de som ble valgt og på småbarnsavdeling bekrefter den ansatte barnets valg «Du ville at «Lise» skulle få bli med på bussen i dag. Du liker å leke med Lise osv.». På denne måten setter barnet ord på vennskap og på andre barns positive egenskaper. Det blir ikke snakket om de som ikke velges, men for personalet gir det mulighet til å notere seg ned hvilke barn som velges ofte og hvilke som eventuelt ikke velges. Da kan vi tilrettelegge for positiv kontakt mellom barn som kanskje ikke leker så mye sammen, eller få verdifull informasjon om hvilke barn som kanskje trenger tettere oppfølging, sosialt. Denne øvelsen må gjøres flere ganger, over litt tid, for at vi skal kunne danne oss et reelt bilde av valgene barna gjør, om de er bevisste/ubevisste, f.eks.

Denne modellen er utviklet i et samarbeid mellom ulike instanser, i (nye) Øygarden kommune, på Sotra og retter seg mot blant annet skoler og barnehager. Visjonen der er å gjøre Øygarden til en mobbefri kommune og «Trygg i Fellesskap» skal gjøre at skoler og barnehager står sterkere, for å bekjempe uønskede hendelser og mobbing. De har brukt metoden en tid og har positive erfaringer, med den. «Trygg i fellesskap» modellen er nå inkludert i Bergen kommune sin plan for inkluderende oppvekstmiljø, - «Skyfritt». Bergen kommune har et sterkt fokus, på å jobbe mot at alle barn og unge i Bergen skal ha en trygg, forutsigbar og bekymringsfri oppvekst. Det gjelder både når de er i barnehage/på skole, hjemme og på fritiden/i fritidsaktiviteter. Dette er i tråd med nasjonale planer for å gi barn et trygt, godt liv med venner, i trygge omgivelser.

2.6 Mangfold

«Mangfold handler bl.a. om sosial status, kultur, religion og språk, kjønn, legning og funksjonsnivå. Disse dimensjonene har en sammenheng og virker inn på hverandre. De er også relatert til verdier som likeverd og likestilling.

Barnehagens mandat er å møte mangfold som en ressurs. En ressursorientert tilnærming handler om å inkludere det nye og ukjente og nytte forskjelligheten til beste for fellesskapet alle inngår i.»
(Kvalitetsutviklingsplanen s.10)

Dette temaet er naturlig for oss å se i sammenheng med det forrige punktet; vennskap og fellesskap. For en tid tilbake deltok vi på prosjektet «Kompetanse for mangfold», i regi av Bergen kommune. De erfaringene vi høstet der har vi tatt med oss videre i arbeidet med mangfold. Det er mulig å lese om

dette prosjektet i fjorårets årsplan, der det er nærmere beskrevet. Vi opplever at nettopp det store mangfoldet i vår barnehage bidrar til at vi har et fellesskap som fungerer svært godt. Hver for oss er vi er ulike, men sammen blir vi unike! Mangfoldprosjektet er avsluttet, men vi har tatt med oss elementer av det videre. Vi ønsker fortsatt å bruke erfaringer derfra, i arbeidet vårt, også i årene som kommer.

Vi ser mangfold som et positivt begrep og noe som vi opplever, på mange ulike områder. Sammen med barna erfarer og undrer vi oss over at det er stort mangfold i naturen, musikken og ikke minst når det gjelder oss mennesker. I de videre årene vil vi fortsatt ha et sterkt søkelys på at mangfold ikke bare henger sammen med etnisitet, kulturell eller religiøs bakgrunn, mangfoldighet er et mye større tema, enn dette. Vi vil fortsette å løfte fram det positive ved det å være del av en mangfoldig gruppe, med plass til hvert enkelt individ.

Barnehagen sin måte å arbeide på innebærer at alle fagområdene griper inn i all aktivitet gjennom daglige gjøremål. Det er viktig å ha helhetlig blikk, på barnets læring, utvikling og deltakelse i fellesskapet. Det innebærer at vi ikke deler opp/skiller mellom kunnskapsformidling og «fri lek». Vi bruker hverdagen og muligheter som oppstår i øyeblikket i samvær med barna og vi tar utgangspunkt i deres interesser for å få i gang samtaler, stimulere og utvide kunnskap og ferdigheter. Det er da vi treffer hvert enkelt barn der de er. Et vanlig spørsmål vi kan få ved et måltid er f. eks: «Hvorfor kan ikke jeg spise salami?» Hvis vi da har fagområdet «Etikk, religion og filosofi» i mente, kan vi her formidle hvorfor en som for eksempel er muslim eller vegetarianer ikke kan spise svinekjøtt. Da kan vi komme inn på hva det er å tro eller vi kan samtale rundt temaet miljø og bærekraftig utvikling. Vi kan også komme inn på allergier, noe som kan knyttes opp mot fagområdet «Kropp, bevegelse, mat og helse». Mange barn tror f.eks at de er allergiske mot svinekjøtt osv. Samtaler rundt forskjellen på religiøse og kulturelle regler, eller hva det vil si å *ikke tåle* i forhold til det å *ikke like*, kan gi barna en forståelse for at det finnes ulike årsaker til at man f. eks ikke spiser svinekjøtt. Mangfoldet i barnehagen synliggjøres, på denne måten, og vi er bevisste på å omtale de ulike behovene og levemåtene, på en positiv måte.

Vi har som mål å sikre et mangfold som er preget av inkludering og ressursorientert syn:

- Ved fortsatt å bygge videre på det vi erfarte fungerte godt i mangfoldprosjektet.
- Ved at både personalet og barna er tolerante og viser respekt for andre og deres meninger, uttrykk og ulike levemåter.
- Gjennom å tilrettelegge for at foreldre, fra alle barnehagens kulturer blir mer aktive og engasjerte i barnehagens innhold

Metode:

- Fortsatt tilrettelegge for at det vi ble kurset på, i mangfoldprosjektet blir iverksatt, i hverdagen. At flere har eventyrstunder og musikkstunder og at vi bruker drama og instrumenter som tilnærming, også til mangfold.
- Styrke barnas identitetsfølelse gjennom å presentere den enkeltes «historie, - dette er meg» i tekst og bilder. Her vil også foreldrene involveres og bidra, gjennom et spørreskjema.
- Oppmuntre barn og foreldre til å komme med sanger, fortellinger osv. på morsmålet.
- Personalgruppen fortsetter å sette seg inn i ulike kulturer, ulike levemåter/hva som er viktig i den enkelte kultur osv. Det at noen viser interesse, og ønsker å sette seg inn i og lære mer

om kulturene som er representert i barnehagen, gjør at foreldre og barn føler seg verdsatt. Dette knytter barnehage og hjem tettere sammen. Det er samtidig viktig at dette skjer i forståelse med foreldrene. Noen er opptatt av å vise fram sin kultur, andre ønsker ikke søkelys på familiens bakgrunn.

- Vi har flagg fra de forskjellige kulturer hengende på alle avdelinger, selvfølgelig også det norske. Her har vi avklart på forhånd at dette er greit for foreldrene. Vi har puslespill, dukker og bøker som viser mangfold og vi bruker nettet sammen med barna for å høre på musikk for eksempel fra ulike kulturer, finner eventyr/bilder/fakta osv. På denne måten tar med oss barnas kultur, gjennom hele året, – ikke minst den norske som vi alle er en del av.
- FN sin barnekonvensjon henger på veggen, på flere språk og vi samtaler med barna om det som står der. På denne måten blir de bevisste på at de har rettigheter og at dette gjelder for alle barn, uansett hvor de bor. Vi hører på rettighetslanger og vi har nok fått et spesielt godt forhold til «Sko på hodet» som handler om at; «Jeg er akkurat bra nok som den jeg er!».
- Åpne opp for kunne å ha flerkultur som tema på foreldremøter og eventuelt personalmøter, dersom foreldre ønsker det. For noen kan det være både viktig og ønskelig å si noe om kulturbakgrunnen sin eller religionen de tilhører. Dette kan gi dypere innsikt i og kunnskap om de ulike land og kulturer som er representert, hos oss. Det kan bidra til å styrke forståelse, både hos ansatte og i foreldregruppen.
- Vi markerer helligdager/viktige høytidsdager og eventuelt nasjonaldager (dette må være avklart med foreldrene det gjelder) i de kulturer og religioner som er representert, hos. Vi kan for eksempel markere dette gjennom skriftliggjøring av gratulasjon, på tavlene i garderoben, eller ta det opp i samlingsstunden eller i «hverdagspraten».
- Vi tilrettelegger for å fremheve mangfold, i leken og har varierte lekematerialer og rekvisitter

3.0 Barnehagens tema/prosjekt

3.1 Fagområder

«Gjennom året skal barna innom alle de 7 fagområdene og personalet skal stimulere barnas interesse for disse.» (Rammeplanen s. 47)

De 7 fagområdene er:

- Kommunikasjon, språk og tekst
- Kropp, bevegelse, mat og helse
- Kunst, kultur og kreativitet
- Natur, miljø og teknologi
- Antall, rom og form
- Etikk, religion og filosofi
- Nærmiljø og samfunn.

En god måte å sikre seg at alle fagområdene blir implementert, i det pedagogiske arbeidet vårt, er å knytte prosjektarbeid opp mot dem. Hver høst begynner vi på et tema som skal være et felles prosjekt, på alle avdelingene, gjennom hele året. Vi har samme tema, men med ulik tilnærming. De to store avdelingene samarbeider gjerne, slik at de gjør mye av det samme/ i fellesskap og småavdelingene gjør det samme. Vi ønsker å bygge prosjektene på barnas premisser. Med det mener vi at vi tar inn elementer av det vi ser barna er opptatt av og interessert i. Prosjektene må også være forankret i hele personalgruppen, om de skal fungere. Hver enkelt må oppleve et «eierskap» til temaet vi fordypet oss i. I startfasen har vi derfor gjerne «brainstorming» og forberedelser, i plenum, med hele personalet. Alle får mulighet til å komme med forslag og vi fordeler oss gjerne på oppgaver, etter interesse og kompetanse på de ulike områdene. Årets tema har pleid å være en del av karnevalet vårt og ende ut i sommerfestforestilling.

I året som var måtte vi snu om på stortsett alt vi hadde av planer, på grunn av koronaepidemien. Vi bestemte oss tidlig for å utsette det store «Vi e` Bergen» prosjektet vårt. Dette fordi vi ønsker å gjøre det «skikkelig» og det krever et mye tettere samarbeid, både internt og eksternt, enn det som er mulig, akkurat nå. Forhåpentligvis kan vi starte opp igjen med det prosjektet i løpet av 2022 og da vil vi ta opp tråden fra det vi hadde planlagt, sist år (jfr. forrige årsplan).

Vi landet på at vi, dette året, ville sette fokus på et annet tema som barna på alle aldersnivå er opptatt av: Naturens syklus, med særlig blikk på småkryp og insekter. Denne gangen ble prosjektet tonet ned og noe forenklet, til avdelingsnivå, ettersom vi ikke har kunnet ha så mye felles samarbeid, som vi pleier. Samtidig har lederteamet snakket sammen, om temaet, og brakt informasjon og forslag videre til avdelingspersonalet. Dermed har alle jobbet med det samme, men hver for oss. I inneværende år har alle avdelingene hatt «småkryp og insekter» på agendaen, både i samlingsstunder, formingsaktiviteter, på turer, gjennom litteratur osv. I det videre har vi tenkt å utvide temaet «Naturens syklus, insekter og småkryp» ved å knytte oss til et nettverk som kalles «Summende barnehager». Hva dette er beskrives nærmere under pkt. V11 Bærekraftig utvikling (generell del). Dermed vil vi også i det kommende året ha insekter og småkryp som vårt prosjektarbeid. Nye punkter vil dermed tilføyes, etter hvert, under hvert fagområde. Nå vil vi ha et spesielt fokus på humlens liv og syklus og den viktige rollen den spiller, i naturen og for framtiden vår. Herunder viser vi hvordan vi har jobbet så langt, med temaet «insekter og småkryp», og også hvilke planer vi har i fortsettelsen, med humlen (Summende barnehager):

Kommunikasjon, språk og tekst:

I barnehagen skal barna møte ulike språk, språkformer og dialekter gjennom rim, regler, sanger, litteratur og tekster fra samtid og fortid. Barnehagen skal bidra til at barn leker med språk, symboler og tekst og stimulere til språklig nysgjerrighet, bevissthet og utvikling ... I barnehagen skal barna få mulighet til å erfare ulike formidlingsmåter av tekster og fortellinger, som kilde til estetiske opplevelser, kunnskap, refleksjon og møter med språk og kultur. (Kunnskapsdepartementet 2017, s. 48).

- Alle avdelingene bruker konkrete eller språkkofferter, der insekt/småkryp har vært tema.
- Vi leser bøker, ser på bilder/apper/film og samtaler om ulike småkryp og insekter
- Vi synger sanger, som «lille Petter edderkopp» og «Hysj, kan du høre», «Pinnsvinfamilien», «Hei, du lille marihøne» og vers som «Vepsen»/ «Herr kakkelakk» (Inger Hagerup) osv.
- Alle avdelingene har tilgjengelig insekt/småkryp figurer, i lekematerialet

- På turene våre og i skogen vår ser vi, særlig på våren, etter tegn til at «de små krypene» våkner til live igjen. «Hvor bor de om vinteren»? Er et av spørsmålene vi stiller oss og snakker om.
- Vi studerer småkrypene, - «Hvordan ser de ut, hva er de/småkryp eller insekt»? osv. og setter ord på likhetene/ulikhetene.

Kropp, bevegelse, mat og helse:

Barnehagen skal legge til rette for at alle barn kan oppleve bevegelsesglede, matglede og matkultur, mentalt og sosialt velvære og fysisk og psykisk helse. Barna skal inkluderes i aktiviteter der de kan få være i bevegelse, lek og sosial samhandling og oppleve motivasjon og mestring ut fra sine egne forutsetninger ... Gjennom arbeid med fagområdet skal barna få mulighet til å sanse, oppleve, leke, lære og skape med kroppen som utgangspunkt (Kunnskapsdepartementet s. 49).

- Vi bruker bevegelsessanger, fra temaet. Beveger oss som f. eks edderkopper, sommerfugler, mark.
- Gjennom arbeid med småkryp og insekter er det naturlig å flette inn rollen de spiller i forhold til pollinering og dermed hvor viktig de er for mye av maten vi spiser. «Hva spiser småkrypene/insektene og hvilken mat spiser vi som de er «en del av»?» «Kan man spise insekter/småkryp?».
- Smaker på matsorter som vi er avhengig av hjelp fra insektene, for å kunne spise og kanskje til og med smaker på mat laget av insekter.
- Vi leter etter småkryp/insekter, når vi er på tur eller i skogen i barnehagen. Da må vi gjerne bevege oss i ulendt terreng, krype, klatre osv.

Kunst, kultur og kreativitet:

Barnehagen skal legge til rette for samhørighet og kreativitet ved å bidra til at barna får være sammen om å oppleve og skape kunstneriske og kulturelle uttrykk ... Fagområdet omhandler uttrykksformer som billedkunst og kunsthåndverk, musikk, dans, drama, språk, litteratur, film, arkitektur og design. Barnehagen skal la barna møte ulike kunstneriske og kulturelle uttrykk som gjenspeiler et mangfoldig samfunn og ulike tidsepoker. Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna opplever glede og stolthet over egen kulturell tilhørighet. (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 51).

- Barna introduseres til temaet gjennom sanger og bevegelse/dans. Både kjente sanger og sanger vi lager selv.
- Vi har tilgjengelig kostymer, både til lek og mer styrte aktiviteter (som karneval). Bie/veps, marihøne og edderkopp, for å nevne noen.
- Vi lager kunst fra temaet, ved hjelp av ulike formingsmetoder, - maling, tegning, pastellkritt, perling osv. Ikke minst tar vi i bruk naturens egne materialer for å lage bilder, tredimensjonale kunstverk og tablåer.
- Vi har fargeleggingskopier av ulike småkryp/insekter
- Dramatiserer

- Studerer kunstverk og lytter til musikk (for eksempel humlens flukt), som er inspirert av insekter/småkryp

Natur, miljø og teknologi:

Barnehagen skal legge til rette for at barna kan få et mangfold av

naturopplevelser og få oppleve naturen som arena for lek og læring (.....)

Gjennom arbeid med natur, miljø og teknologi skal barnehagen bidra til at barna lager

konstruksjoner av ulike materialer og utforsker muligheter som ligger i redskaper og

teknologi (Kunnskapsdepartementet 2017, s. 52)

- Alle avdelingene bruker utearealet i barnehagen og turløypene, i nærområdet
- Vi har gjerne forstørrelsesglass/insektglass, og spader og bøtter, med ut/på tur. «Hvor bor marken/edderkoppen/mauren?» «Hvilke redskaper er lurt å bruke om vi vil finne dem og studere dem, på en skånsom måte?»
- Vi planter blomster som vi vet insektene liker

Antall, rom og form:

Fagområdet omfatter lekende og undersøkende arbeid med sammenligning, sortering, plassering, orientering, visualisering, former, mønster, tall, telling og måling. Det handler også om å stille spørsmål, resonnere, argumentere og søke løsninger (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 53).

Det er mange «matematiske» spørsmål vi kan stille oss og undre oss over, når det gjelder småkryp og insekter:

- «Hva er forskjellen på insekt og småkryp?»
- «Hvor mange bein har en edderkopp?» «Er alle edderkopper like?» «Har de mønster, på kroppen?» «Hvor mange deler består en edderkoppkropp av?»
- «Har meitemakken bein?»
- «Hvor mange prikker har mariehøner/vinger har sommerfugler/fluer? osv ...».
- «Hvor mange striper har en humle/bie/veps?» Hvem er størst av humlen/bien/vepsen?»
- «Hvor lenge lever de ulike artene?»
- «Hvor mange ulike småkryp/insekter kan vi finne innenfor barnehagens område?»
- «Hvilke insekter flyr og hvilke bor under jorden?»

Etikk, religion og filosofi:

Barnehagen skal la barna få kjennskap til fortellinger, tradisjoner, verdier og høytider i ulike religioner og livssyn og erfaringer med at kulturelle uttrykk, har egenverdi. Barnehagen skal skape interesse for samfunnets mangfold og forståelse for andre menneskers livsverden og levesett. Gjennom å samtale om og undre seg over eksistensielle, etiske og filosofiske spørsmål skal barn få anledning til selv å formulere spørsmål, lytte til andre, reflektere og finne svar (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 54-55).

- «Har insekter/småkryp følelser? Kan de få vondt?»
- «Hvorfor må vi ta vare på insektene/småkrypene våre?»
- «Ser alle småkryp/insekter i hele verden lik ut, eller er de som oss mennesker forskjellige ut fra hvor på jorden de bor?»
- «Hvorfor synes noen at edderkopper er ekle?» «Er alt som ser «ekkelig» ut farlig?»

Nærmiljø og samfunn:

Gjennom utforskning, opplevelser og erfaringer skal barnehagen bidra til å gjøre barna kjent med eget nærmiljø, samfunnet og verden ... Gjennom arbeid med nærmiljø og samfunn skal barnehagen bidra til at barna blir kjent med lokalhistorie og lokale tradisjoner (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 56).

- Bærekraftig utvikling, - «Hva skjer om insektene/småkrypene forsvinner?». «Hvorfor er de så viktige for oss mennesker?»
- «Hva kan vi gjøre for å ivareta dem? Lage insekthotell, rydde og lage til gode områder for insekter/småkryp
- «Hvor i nærområdet vårt trives de best?»

Humlen – Summende barnehager: Hva vi gjør, og hva vi skal lære bort

Barnehagen kan bl.a. bidra til å ivareta insektene ved å plante insekt/humlevennlige planter og gi barna kunnskap. Vi har allerede sådd blomsterfrø i plantekasse, ute. Barna er veldig ivrige etter å hjelpe til, og følge med på den spennende spiringsprosessen. Det kan jo være interessant for dem å vite at humlene finner maten sin i blomstene. Også at blomstene, også matplanter som tomater og epler, blåbær, bringebær, osv, trenger humler og bier for fortsatt eksistens, gjennom pollinering.

Vi ser at barna har stor interesse for sommerfugler, de er også et pollinerende insekt. Vi vil lære dem at vi helst ikke skal ta på insektene og ikke plukke dem opp, men finne glede ved bare å observere. Noen ganger er det likevel nødvendig at vi må hjelpe dem, direkte. Tidlig på våren hender det at man kan finne helt urørlige humler på bakken. Grunnen kan være at dronninghumlen har fløyet så langt at hun ikke greier å fly mer. I vår fant vi en humle inne i barnehagen, liggende på bakken, og da ga vi den knopper fra seljetreet (gåsunger). Humlen livnet til igjen, så da opplevde barna at vi faktisk reddet en humle og de fikk innsikt i hvilken mat som er bra for vårsløve humler.

Vi vil lære barna om humlens liv gjennom hele året – fra dronninghumlen våkner til liv tidlig på våren. Hun har ligget i dvale hele vinteren med magen full av egg. Hun legger de første eggene, og disse blir til jente-humler. Senere på sommeren kommer det gutte-humler og nye dronninger ut av eggene. Og hva skjer så med humlene i september/oktober? Hvor sover humlene? Videre kan vi lære barna forskjellen på humle, bier og veps. Og hvem er det som lager honningen? Humla er en type villbie. Det er mye å undre seg over i et bie- og humlesamfunn. Vi kan vise barna den lille animasjonsfilmen om humleåret på Youtube-siden til foreningen La Humla Suse. På Youtube kan vi også finne «Mirellas Humlefortelling.» Det kan også være interessant å vite om hva som skjer med de andre insektene gjennom året. På våren er barna opptatt av å lete etter edderkopper, biller og meitemarker, men hvor har de vært om vinteren, hva skjer med dem da? Og hva med sommerfuglen og mariehønen? Også her er det mye å undre seg over.

«La Humla Suse» har engasjert seg i dette prosjektet Summende barnehager. De er en organisasjon som jobber med formidling av kunnskap om ville pollinatorer i Norge. La Humla Suse har stort fokus på å lære opp barn og unge til å forstå hvor viktig det er å ta vare på insektene våre. Og derfor har de engasjert seg i prosjektet Summende barnehager.

Dette prosjektet har mye å by på – lek, eventyr og sang, skogsunivers, og gjenskape humler og andre insekter gjennom kunstneriske aktiviteter.

I dette prosjektet inngår flere fagområder, ikke minst kunst, kultur og kreativitet. Her har vi mange spennende humle- og insektaktiviteter foran oss. Så langt har de eldste barna bl.a. laget humler av tovet ull, og bilder med motiv av blomster og insekter og småkryp. Vi kan hente mange ideer, og bli inspirert gjennom samarbeidet med Summende barnehager. F.eks. la barna bearbeide tema ved å male dronninghumlen som sover under jorda og sola som varmer bakken. Aktivitetene tilpasses etter de ulike aldersgruppene.

Vi knytter fortelling/eventyr og natur.

Natur og miljø er et viktig fagområde for barnehagen vår, og vi er så heldige som har en liten skog. Barna kommer ofte løpende ned fra skogen med noe de har funnet, det kan være kongler, steiner, rare pinner, mose, o.l. Naturmateriale kan brukes i mange formingsaktiviteter. Barna kan lage sin egen skog - lage sitt eget skogsmiljø/univers. Til dette kan skoer som settes på høykant, brukes ved at barna legger på diverse naturmateriale, som mose, steiner, kvister, o.l.

Vi er allerede i gang med noen aktiviteter. I vår lagde vi, på stor avdeling, et par slike små skogsmiljø, også skogbilder. Vi lagde insekter, som humler, edderkopper og mariehøner i plastelina. Barna ble inspirert til å leke eventyr, og de lagde sine egne fortellinger. Dette blir på en måte et slags figurteater i skogen, der skogen er scenen. Denne «skogen», er veldig fin å bruke i samlingsstunden, både til sang og eventyr. Det er viktig, at vi voksne i barnehagen formidler glede og entusiasme, slik at vi skaper forståelse og empati for de bitte små livene, og hva som trengs for å ta vare på dem. For barna er dette er en mulighet til få stimulert sansene, utforske naturen og føle tilhørighet til den.

3.1.1 Språk som basiskompetanse

Personalet har gjennom mange år tilegnet seg høy kompetanse på å stimulere barnas språkutvikling. Vi har lang erfaring med flerspråklige barn og utviklingsarbeidet vårt «Språk gir vinger» tar utgangspunkt i et ønske om å styrke språkforståelse og ordforråd, hos både minoritetsspråklige barn, barn med andre språkutfordringer og barnegruppen generelt. Dette utviklingsarbeidet har vært grundig presentert i tidligere planer. Vi har bygget opp et verktøy som innebefatter et stort og variert språkmateriale. Herunder kommer språkkofferter/poser, digitale apper, sanger, bøker, spill osv. Vi er bevisste på å hele tiden utvide og utvikle språkverktøyet og vi bruker opplegget aktivt i samlinger, aktiviteter og lek. Språkarbeidet knyttes også alltid opp til prosjektene våre og vi lager nye temaposer/språkkofferter, til dette arbeidet.

Ettersom barnehagen har en høy andel av minoritetsspråklige barn er vi del av et nettverk av barnehager i Bergen, som har fått tildelt noen språkmidler, for å styrke det flerspråklige arbeidet. Barnehagene må dokumentere hvordan midlene blir brukt og deltar i jevnlig nettverkssamlinger. Der utveksler vi erfaringer og får gode råd og tips til språkarbeidet, fra hverandre og gjennom eksterne forelesere. Dermed holdes arbeidet «levende» og under stadig utvikling.

Vi utnytter alle små øyeblikk og rutinesituasjoner til å utvide barnas begrepsforståelse og ordforråd. De voksne i barnehagen spiller en svært viktig rolle, som språkmodeller, for barna og dette tar vi på alvor. Vi er bevisste på at vi må tilpasse oss og justere oss etter hvor det enkelte barn i gruppen er, i sin språkutvikling. Vi lytter til barna og tilrettelegger for gode samtaler som gir hvert enkelt barn muligheter til å praktisere språket sitt, få tid til å tenke seg om og få mye erfaring på å bli hørt. De

skal erfare at det å bruke språket aktivt, være i dialog med andre og si sin mening gir fordeler, i forhold til samspill, med andre. Det er også viktig å lære barna å lytte til andre barn som snakker, for at de selv skal bli hørt når de har noe på hjertet.

Det at vi har mange forskjellige språkgrupper i barnehagen gjør det enda viktigere å gi barna tid og anledning til å uttrykke seg verbalt. Personalet bruker konkrete og språkkofferter i samlingsstunder og aktiviteter og vi ser at alle har stor glede av språkverktøyet vi har bygget opp. Verktøyet omfatter spill, bøker, konkrete, knyttet til ulike tema, kjente bøker/eventyr, sanger osv. Bruk av bøker og litteratur ser vi har god effekt på språkarbeidet, og dialoglesning gir mer mening til barna. De ser detaljer i bildene, og oppfatter gjerne helt andre ting i tekster enn oss voksne. Da må vi lytte, utvide, tilføye og være medundrere til det de undres over. Vi øver oss på å bli enda bedre på å lese, på barnas premisser. Med det mener vi at vi i mindre grad er opptatt av å følge den skrevne teksten og heller lar barna få rom til å stoppe opp underveis, dvele ved bilder og kanskje skape nye fortellinger ut fra det de ser der. Det oppstår mange fine undringssamtaler når vi dialogleser, sammen. For de yngste barna er det særlig viktig med voksne som viser stor tålmodighet og gir tid til at barna får ta inn alle inntrykkene de får og støtter dem når de prøver å sette ord på det de ser. Gjenta og gi mening er nøkkelord, her.

Tegn til tale brukes også for å styrke enkeltbarns mulighet til å forstå og ikke minst kunne uttrykke seg der en ikke har ord. Det gjelder gjerne barn som av ulike årsaker har utfordringer med språket. Dette ser vi spesielt småbarnsavdelingene, der kun et fåtall har etablert et verbalt språk. Vi ser også at flere barn, med et annet morsmål enn norsk, drar nytte av dette kommunikasjonsverktøyet og bruker det aktivt for å bli forstått. Der vi bevisst bruker tegn til tale, med de yngste barna, ser vi de i stor grad tar det i bruk selv. Et tegn med hånden, kan erstatte verbalt språk som de enda ikke har utviklet. Dette gir en følelse av mestring. *«Jeg viste med hånden, mot halsen, at jeg er tørst. Den voksne responderte på tegnet og hentet en kopp med vann. Jeg ble forstått!»* Samtidig er det viktig at vi parallelt med tegnene også bruker talespråket. Barna lærer inn ordene, både visuelt og verbalt og vil etter hvert kunne bruke dem, i talespråk. Språk og motorikk henger sammen og tegn til tale viser dette godt. Tidligere har hele personalgruppen fått litt kursing, og i året som gikk ble noen i personalet kurset igjen, i tegn til tale.

2.1.2 Matematisk kompetanse

Matematikk er et område vi har vært opptatt av og vi har blitt mer bevisst på hvordan barn tilegner seg matematisk kompetanse. Matematikken er med og rundt oss, i alt vi gjør. Vi har, over flere år, brukt boken «Med mattebriller på, i barnehagen». Boken er tilrettelagt for arbeid med matematikk, ut fra et barnehageperspektiv. Vi tar for oss 1 kapittel, av gangen, i bolker på ca. 4- 6 måneder. Dette er noe vi har positiv erfaring med og vi vil derfor fortsette å praktisere denne framgangsmåten.

Barna lærer begreper innenfor rom og retning, tall og antall, forskjellige former, mønster osv. Eksempler på hvordan den preger arbeidet vårt er:

Vi har daglige rutiner, ved opprop, hvor barna ser på tavlen hvor mange barn vi er i dag, hvor mange vi skal være, om alle er tilstede og hvor mange som er ikke er der. Dette gjelder på både liten og stor avdeling. På stor avdeling peketeller ordensbarna, alle og får en opplevelse av tall mot mengde. «Hvis vi er 19 barn tilsammen, men 5 er på tur, hvor mange skal vi da være her i garderoben?» Vi bruker også kalender, daglig, og benevner f. eks tidsbegrepene «årstid/måned/ukedag» og snakker om «i går, - i forgårs, - i morgen». Vi har hengt opp tallrekken, fra 1 opptil 20, på storavdeling og opptil 5, på

liten avdeling. Tallene henger tilgjengelig, slik at barna kan ta dem ned og bruke dem på egenhånd også.

Når vi går på tur får barna gjerne i oppgave å finne naturmateriale av ulik art, form og størrelse (som å finne pinner av ulik størrelse, se hvor mange ulike sorter sopp vi finner osv.) Vi ser også på de ulike husene barna bor i: «Hva skiller en høyblokk fra en lavblokk, enebolig osv». Vi stiller barna opp, på rekke, etter alder/høyde og bruker begreper som først/eldst, mellomst, sist/youngst, større, mindre osv. «Hvem er høyest/like høy/lavest osv.». Dette gjentar vi flere ganger, gjennom året. Forandrer rekkefølgen seg? Er det alltid sånn at de eldste er høyest? På turene får barna gjerne oppgaver som å plassere seg selv, først, - sist, - midt i og de orienterer seg i terrenget. De øver på å ha oversikt over topografien i området vi ferdes (f. eks hvor vi må gå for å komme fra «A til B» eller hvor mange opp/nedoverbakker det er).

Personalgruppen er bevisste på å benevne korrekte, matematiske begreper, som at firkant kan være både rektangel og kvadrat, sirkel kan også kalles runding og trekant er det samme som triangel osv. Vi ser at det hjelper å jobbe systematisk med de ulike matematiske temaene, som form og mønster/rom og retning. Gjennom at barna helt fra de går på småbarnsavdeling gjøres kjent med og får erfaring med begrepene utvikler de gradvis matematisk forståelse. Vi ser utviklingen tydelig, hos barna, når de kommer i 5-årsgruppen. Etter at vi for noen år tilbake begynte med systematisk arbeid med utgangspunkt i boken «Med mattebriller på, i barnehagen», har de eldste barna blitt tydelig bedre på for eksempel å skille mellom tall og bokstaver. De aller fleste kjenner bokstavene i alfabetet, skriver sitt eget navn og teller antall bokstaver i navnet. Flere enn før har oversikt over begreper som høyre, venstre, midt i osv. De klarer også å knytte mengde opp mot tall.

Arbeidet med boken «Med mattebriller på, i barnehagen», er sirkulært og alle avdelingene jobber med emnet, ut ifra barnas alder og nivå.

2.1.3 Digitale verktøy

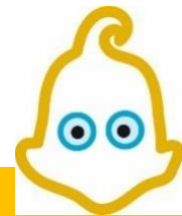
Lyngfaret er en gammel barnehage, men vi har vært tidlig ute med bruk av digitale verktøy. Barnehagen er godt utstyrt på alle avdelingene. Vi har, blant annet, en pc på hver avdeling, flere Ipader, tv-skjerm, lerret/prosjektorer og en smarttavle. Dette området er også noe vi stadig jobber for å forbedre, gjennom å være opptatt av å holde oss oppdatert og opprettholde god kvalitet, på IKT verktøyene.

Mål:

- At hele personalgruppen skal bli enda bedre på IKT slik at også barna i neste omgang drar nytte av denne kunnskapen.
- At barna får økt kunnskap om digitale verktøy og aktivt får bruke dem
- At barna utvikler dømmekraft om nettbbruk
- At vi knytter IKT opp mot neste års prosjektarbeid: «Summende barnehager».
- At barna får tilgang på gode, pedagogiske apper.
- At vi tenker kreativt i forhold til det å ta i bruk digitale verktøy, også opp mot arrangementer og foreldremøter.

Metode:

- Personalgruppen får styrket sin kompetanse, gjennom intern «kursing», fra IKT kompetente kollegaer og eventuelt ekstern kursing.
- Vi snakker med barna om hva IKT er og hvordan vi bruker de forskjellige verktøyene som smarttavle, I pad, datamaskiner, digitale kameraer osv. Lar dem få prøve, og erfare, sammen med personalet.
- Vi snakker med barna om hva det vil si å legge noe ut på nettet. Vi snakker om klok bildebruk og at ingen skal bli fotografert, om de ikke selv ønsker det.
- Vi bruker nettet, sammen med barna, i forhold til, å finne svar på ting vi lurer på eller for eksempel kopiere tegnemateriell, og liknende.
- Datamaskiner og nettet vil bli brukt i prosjektarbeid, for eksempel for å hente informasjon om temaet vårt.
- Vi fortsetter å finne gode, pedagogiske apper, som barna kan ha tilgang til, og bruke sammen med personalet.

4.0 Barnehagen som lærende organisasjon

Lyngfaret barnehage har tradisjon for å ta utgangspunkt i og videreføre det vi har erfart, som fungerer godt. Samtidig ser vi på samfunnsutviklingen og det som er i tiden, av nye retninger, i pedagogikken. Vi prøver å stå støtt i det vi vil ha med videre, samtidig som vi er åpne for nye ting og er opptatt av å se muligheter fremfor begrensninger. Vi har godt kvalifiserte fagarbeidere, med mye erfaring og ny kunnskap, som har ansvar for lærlinger. Det settes av tid til veiledning, på alle nivåer, i organisasjonen. Pedagogene våre er faglig oppdaterte og gode til å ta alle med i fagarbeid/pedagogisk arbeid. Læring går i alle retninger. Dette har ledergruppen erfart, gjentatte ganger. For at barnehagen, skal fortsette å utvikle seg er det av stor betydning at alle ansatte opplever at de er viktige og får utfordret og utvidet sin mestringssone. Lærlinger og fagarbeidere har for eksempel hatt ansvar for områder til utvikling, som også pedagogene har lært av.

4.1 Barnehagens utviklingsarbeid

Utviklingsarbeid går i en «spiral» og utvikles hele tiden. Det er derfor svært viktig at hele personalgruppen er delaktig i alle ledd av prosessen. Noen må ha et overordnet ansvar for prosjekter og utviklingsarbeid, men det må ikke nødvendigvis alltid være pedagogene. Dersom barnehagen skal kunne utvikle seg, er det som nevnt over, viktig at alle ledd i organisasjonen inkluderes også i utviklingsarbeidet og at hver enkelt medarbeider opplever eierskap til det vi jobber med. Dette er noe vi er svært bevisste på.

Vi har over en tid hatt to utviklingsarbeid og de vil vi jobbe videre med, også i det kommende året. Det ene, «Språk gir vinger», har vi hatt i noen år. Dette opplegget har vi selv utviklet, etter inspirasjon fra et større prosjekt i Trondheim og det er allerede omtalt under punkt 3.1.1 «Språk som basiskompetanse». Planen for det kommende året er redegjort for, der. «Språk gir vinger» utvides og evalueres jevnlig. Hovedfokusområdet vårt nå er fremdeles knyttet til temaet «Lekemiljø».

Ettersom vi er en barnehage som trekker fram lek, som spesielt viktig for barns utvikling, er det naturlig at vi vektlegger å tilby barna gode lekemiljø og hele tiden jobber for å forbedre og videreutvikle dem. Vi ønsker lekemiljø som er inspirerende, gjennomtenkte, oppbyggende, utviklende og stimulerende for læring. Først og fremst mener vi det er viktig at vi bruker barna som «konsulenter» og tilrettelegger ut fra det som til enhver tid interesserer dem og opptar dem. Vi ser viktigheten av at barna skal få bruke sin egen kreativitet og fantasi til å bygge sine egne små lekemiljø, framfor at vi skal presentere fine, ferdige lekemiljø laget ut fra voksenperspektiv, til dem. Barna er ekspertene i leken og har ofte en helt annen tilnærming til lekemateriell og rom, enn det vi voksne har.

I forbindelse med at vi hadde kvalitetsoppfølging, fra etat for barnehager, gjennomførte vi barnesamtaler, med barna på stor avdeling. Flere av spørsmålene var knyttet opp til barnehagens lekemiljø og hvordan barna opplevde at de fikk tid og rom, til lek og hva de liker med barnehagens lekemiljø. Svarene viste at veldig mange barn trakk fram leken (hva/hvor de får leke, når og med hvem), som noe de selv fikk bestemme. Det tolker vi som at vi «lever opp til» vårt uttalte motto «Med leken i sentrum». Spesielt «lillerommene», der barna i stor grad skaper sin egen lek, utfra kreativitet, er populære:

«Jeg skulle ønske jeg kunne gå på lillerommet, hele dagen, for der får vi leke helt i fred!» (G. 5 år)

Skriftlig dokumentasjon (som observasjoner, i hverdagen, praksisfortellinger og barnesamtaler) er for øvrig noe vi vil utvikle oss og bli bedre på. Vi ser at det ligger mye lærdom i å reflektere sammen, både individuelt og i plenum, over fortellinger fra egen praksis. Derfor vil vi også ta dette området med oss videre inn i året som kommer og sette det på agendaen, som verktøy i arbeidet med f.eks. lekemiljø. Vi ser på om det også kan bli et eget utviklingsarbeid i tiden framover.

Utviklingsarbeidet, - «lekemiljø», bygger på observasjoner av; hvordan barna leker, - hvordan de bruker det tilgjengelige lekematerialet. - hvor de leker, - hvordan de benytter seg av rommene, med hvem de leker, - med hvor mange, - få andre, - alene og ikke minst hva de leker; rollelek/temalek/konstruksjonslek/boltrelek/fantasilek/imitasjonslek/parallelllek osv.

Vi vektlegger å endre lekemiljø ut ifra det som hele tiden «rører seg» av interesser, i barnegruppen. Vi tar hensyn til barnas ulike behov og gruppene, som helhet. Samtidig er vi opptatt av å ikke bytte ut leker, -materiale og endre fysiske rom, for ofte, men gi barna tid til å ta i bruk det vi til enhver tid tilbyr dem. Ved å ha rikelig med variert lekemateriale og la barna disponere det på sin måte, mener vi at vi skaper gode vekstvilkår for utviklende og spennende lek. Vi gir dem rammene og ressursene de trenger. Ansvarsgruppen har faste møtepunkter og de tilrettelegger for at vi også avdelingsvis og i plenum «på huset», har lærende møter, om temaet. Parallelt med det praktiske arbeidet, har vi jevnlig evalueringer av framdriften.

Vi vil beholde og jobbe videre med lekemiljøgruppen, også i det kommende året. De skal fortsette å bygge rammene rundt utviklingsarbeidet og ha et hovedansvar for å drive det videre. Temaet skal tas opp, jevnlig og vi vil benytte observasjon, som hovedmetode, også i fortsettelsen. Tanken er at vi skal observere, hverandre og stille konstruktive spørsmål til hvordan de ulike avdelingene jobber med temaet.

Vi skal hele tiden stille oss spørsmålet: «Hvordan er/fungerer lekemiljøet vårt <i dag>?» og vi skal jobbe aktivt med temaet, gjennom året. Alle skal fortsatt jobbe med å utnytte de materielle ressursene vi allerede har, i barnehagen og for eksempel gå på loftene og se hva vi har der. Vi skal «lytte» til barnas behov og ønsker å bytte ut/supplere med leker, når vi ser barna er «lei» eller ønsker å utvide lekematerialet. Barna skal selv få mulighet til være med på å velge ut leker.

For en tid tilbake hadde vi en planleggingsdag, der hele personalgruppen bidro med å sette seg inn i lekematerialet vårt. Hver enkelt av oss fant noe vi ikke kunne så mye om/kjente godt til og fordypet oss i dette. Deretter presenterte vi «vår aktivitet» for hverandre. Det var både lærerikt og kjekt og gav oss mange nye ideer til hvordan vi kan inspirere og engasjere barna. Dette tenker vi er noe vi ønsker å gjenta, med hele personalgruppen. Gjennom at hver enkelt av oss ansvarliggjøres og engasjerer oss, opplever vi at personalgruppen, på alle nivåer, får forståelse for hvor viktig det er med gode lekemiljø og hvordan hver enkelt av oss kan bidra til å styrke lekemiljøet vårt!

I likhet med prosjektarbeid er det svært viktig at utviklingsarbeidet er forankret i hele personalgruppen. Den enkelte må vite hva som ligger i arbeidet og hvorfor det er viktig.

Utviklingsarbeidene våre blir med oss videre. I tillegg til de to vi har nevnt og prosjektene vi har som hovedområder dette året, vil vi også jobbe mye med temaet vennskap og mobbeforebyggende arbeid. Dette er i tråd med Bergen kommune sine satsningsområder.

4.2 Dokumentasjon, vurdering og oppfølging

Vi ønsker å få med flest mulig, på alle nivå, i arbeidet med å dokumentere, vurdere og følge opp det vi gjør, i det daglige, - i prosjekter og utviklingsarbeid. Ikke minst gjelder dette barna selv. Vi jobber, aktivt med å dokumentere barnas hverdag. Dette skjer gjennom observasjon, bilder, samtale/barneintervju og i månedsrapporter.

4.2.1 Dokumentasjon

Når det gjelder dokumentasjon av det pedagogiske arbeidet vårt, er månedsrapportene våre viktigste redskap. De sendes ut i starten av hver måned og gir et tilbakeblikk på det vi gjorde i måneden som var. Rapportene er grundige og det legges ned mye arbeid, i dem. Hver avdeling har sin rapport, men vi samarbeider også om en del av innholdet. Gjennom tekst og bilder får foreldrene innblikk i «spesielle» aktiviteter, hverdagsliv og pedagogiske/faglige tema vi ønsker å fremheve. Dette kan for eksempel være tema som; trygg tilknytning, lekens betydning for barns læring, vennskap/inkludering, matematikk på barnehagenivå, språkutvikling, bærekraftig utvikling osv. Med andre ord tema som er viktige for barnas trivsel og utvikling og som vi tenker foreldrene kan ha utbytte av å få nærmere innblikk i.

Dokumentasjon skjer også selvsagt gjennom det barna konkret lager; som bilder, ulike formingsaktiviteter, oppgaver i gruppene osv.

I etterkant av prosjekter og underveis i utviklingsarbeid, har vi evaluering og vurdering og vi utarbeider rapporter for å dokumentere arbeidet.

I året som kommer vil vi fortsatt bruke observasjon, barneintervju og skjema, for blant annet å dokumentere arbeidet med lekemiljøet. I tillegg vil vi fortsatt vektlegge temaet vennskap. Vi har tatt utgangspunkt i opplegget til prosjektet «Trygg i Fellesskap». Dette er beskrevet tidligere.

Vi håper at avdelingene kan samarbeide, på tvers igjen, slik at lekemiljøgruppen kan fortsette med å lede arbeidet med å dokumentere utviklingsarbeidet som omhandler lekemiljøet. Pedagoggruppen deltar også, i dette arbeidet. Pedagogene vil i tillegg ha hovedansvar for å dokumentere og være pådrivere for arbeidet med «Språk gir vinger». Videre er målet at vi skal tilegne oss gode verktøy og ta i bruk metoder som styrker vår kompetanse innen skriftlig dokumentasjon. Barnehagens årsplan og langtidsplan er våre viktigste redskaper når det gjelder å dokumentere, vurdere og evaluere vårt pedagogiske arbeid.

4.2.2 Vurdering

Vi har fortløpende vurderinger av det pedagogiske arbeidet, gjennom hele året. Dette skjer gjennom lærende møter og mer generell oppsummering, i etterkant av arrangementer og liknende. Vi går igjennom hva som fungerer og hva som eventuelt kan/bør endres. Dette siste året, med korona, har vi vært nødt til å vurdere ekstra nøye, hvordan arrangementene våre kunne gjennomføres. Det har medført endringer, som i første omgang var tenkt som midlertidige «nødløsninger», men som opplevde fungerte så bra, at vi vil vurdere å videreføre den nye praksisen. Et eksempel på dette er vår «Luciamarkering». Vi har, i alle år, holdt den innendørs og alle barn/foreldre har vært delaktige, selv om det bare er skolestarterne som går i toget. Oppmøtet har alltid vært bra og det har vært mange kjekke fester, men vi har samtidig opplevd at de yngre barnas foreldre syntes det har vært mer «krevende» å ta fri fra jobb, for å se på andres barn. Dette siste året hadde vi Luciafesten ute og bare femårsgruppeforeldrene deltok. De andre barna fikk overvære en generalprøve, på forhånd og fikk dermed oppleve den magiske stemningen, på den måten. Vi fikk tilbakemeldinger fra foreldre som syntes stunden ble ekstra vakker og andektig, med det skjøre morgenlyset ute og barna i sine hvite, fine drakter. Ingen foreldre fra de yngre gruppene har kommet med innsigelser, noe som vi tolker som at de anser dette som først og fremst de eldste barnas arrangement. Vi vurderer derfor å videreføre Lucia, kun for skolestarterne, med foreldre.

Vurderingsarbeidet retter seg også inn mot personalet og voksenrollen, i barnehagen. Vi vil blant annet observere hverandre, i forhold til lekemiljøtemaet og vennskap/ mobbeforebyggende arbeid. I den forbindelse vil vi fortsatt knytte oss til det ferdiglagde opplegget til «Trygg i Fellesskap».

4.2.3 Oppfølging

For å sikre oss at arbeidet vårt blir dokumentert, vurdert og evaluert, setter vi jevnlig av tid til dette, på avdelingsmøter, personalmøter og planleggingsdager. Vi har også månedlige pedagogmøter, der vi tar opp dette. Ledermøtene er en naturlig arena for å ha fokus på dokumentasjon, vurdering og evaluering av det vi gjør. Gruppene som blir nedsatt, i forhold til prosjekt/utviklingsarbeid, har også ansvar for å drive arbeidet framover og følge opp alle tiltak som iverksettes.

4.3 Barn og foreldres medvirkning i utviklingsarbeidet

Når vi iverksetter prosjekter og utviklingsarbeid, så er det med bakgrunn i barnas interesser og behov og i tråd med det som er forventet av oss som pedagogisk, utviklende, institusjon. Vi skal ivareta barnas muligheter for læring og utvikling og barnas egne ønsker og interesser skal ligge i bunn, for det vi gjør. For å få dette til må vi være lydhøre for barnas ønsker og behov og bruke de virkemidlene vi har til rådighet (observasjon, barneintervju, ulike skjema). Vi ønsker også å involvere foreldregruppen og invitere dem til å komme med innspill. Dette gjelder for eksempel i forhold til

lekemiljøet. De kan bidra med ulike typer leker, erfaringer fra egen barndom/ komme med ønsker osv. Ved prosjekter, tidligere, har vi benyttet oss av spørreskjema, rettet mot foreldre og barn. Dette har vi opplevd som en god måte å involvere dem og gi dem medvirkning. Det er naturlig at vi også kommer til å gjøre dette i forhold til utviklingsarbeid, - som for eksempel lekemiljøtemaet (eller vennskap/forebyggende arbeid mot mobbing, som er et annet fokusområde).

Utviklingsarbeidene våre sier noe om oss, som organisasjon, og det er derfor

Vi bruker foreldresamtaler og månedsrapportene, til å få med foreldrenes «stemme» og tanker, knyttet til utviklingsarbeidene våre. Det er også godt samarbeid med representantene i foreldrenes utvalg (SAU) og barnehagen.

Del 2: Generell del

1. Barnesyn og læringssyn

a. Vårt barnesyn

Mauren

«Liten?

Jeg?

Langt ifra!

Jeg er akkurat stor nok.

Fyller meg selv helt

på langs og på tvers fra øverst til nederst.

Er du større enn deg selv kanskje?»

- Inger Hagerup

Vårt barnesyn og læringssyn tar utgangspunkt i barnehageloven §1, rammeplan for barnehager og i kvalitetsutviklingsplanen for Bergen kommune 2018-2021.

§1 Formål i barnehageloven

Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med barnas hjem ivareta barnas behov for omsorg og lek, fremme læring og danning for som grunnlag for allsidig utvikling.

Rammeplanen sier om barn og barndom:

Barnehagen skal anerkjenne og ivareta barndommens egenverdi. Barna skal møtes som individer og barnehagen skal ha respekt for barnets opplevelsesverden. Barns liv påvirkes av omgivelsene, men barn påvirker også sine egne liv. Barnehagen skal gi rom for barnas ulike forutsetninger, perspektiver og erfaringer og bidra til at barna, i fellesskap med andre, utvikler et positivt forhold til seg selv og tro på egne evner, Barna skal møtes med empati og få mulighet til å videreutvikle egen empati og evne til tilgivelse. (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 8)

Rammeplanen uttrykker et syn på barnet som subjekt, som intensjonelt og som aktivt i egen utviklings- og læringsprosess. Det er kun når vi anerkjennes som subjekter at vi kan realisere vårt potensiale og forholde oss til fellesskapet vi inngår i, på en forsvarlig måte. Barnet opplever og erfarer sin verden innenfra, gjennom sin kropp, sine følelser og sitt sinn. I tillegg til at barnet blir sett, trenger det samspill med voksne som forsøker å forstå barnets eget perspektiv. Det handler om hva barnet ser og retter sin oppmerksomhet mot (Kvalitetsutviklingsplan for Bergen kommune, 2018-2021, s. 23).

Medvirkningsbegrepet konkretiseres ved at barn får oppleve tilknytning og fellesskap, støtte til å leve seg inn i andres situasjon og ta hensyn, til andre (Kvalitetsutviklingsplan for kommunale barnehager i Bergen, 2018- 2021, s. 26).

«Møter jeg et barn, så møter jeg et menneske».

- Anne-Cath Vestly

Så enkelt som Anne – Cath Vestly uttrykte det, kan det altså sies. Barn er *mennesker*! De er svake, sterke, sårbare og kompetente, på lik linje med oss som har levd lenger. Vårt barnesyn innebærer at vi ser på barn som subjekter. I det ligger det at de er unike, likeverdige individer og at hvert enkelt barn har verdi, i seg selv. Mennesker som fra den dagen de blir født er i stand til å kommunisere og uttrykke seg, med evne til å være i gjensidige samspill.

Som rammeplanen sier, skal alle barn skal møtes med anerkjennelse og respekt, utfra individuelt ståsted, - i utvikling, alder, mestring og funksjonsnivå. I Lyngfaret barnehage ser vi på barn som kompetente, med evne og vilje til å påvirke og medvirke i, eget og også andres, liv. Det innebærer at vi forplikter oss til å være lyttende til de signaler og uttrykk barna gir, både verbalt og mer nonverbalt og at vi tar dem på alvor og anerkjenner deres «stemme». Barn er akkurat like forskjellige, som oss voksne og de fortjener å bli møtt som den unike personen, de er.

«Trine» er en jente som er litt «frempå» i sin personlighet. Hun er spontan og vil gjerne bli møtt med en stor «bjørneklem» av den voksne som tar imot, om morgenen. «Mats» er en litt stille og sjenert

gutt, som gjerne tør opp utover dagen. Han liker en rolig start, om morgenen, og vil helst bare si «hei» og gå inn på avdelingen, uten at vi voksne sier så mye mer. Vi kjenner begge barna godt og vet derfor hvordan de vil møtes. Da er det lettere for oss å gi begge en god start på barnehagedagen og anerkjenne dem, som den de er.

I Lyngfaret barnehage ser vi barns rett til medvirkning gjennom et dialogisk, og demokratisk perspektiv. Helt fra de begynner på småbarnsavdeling er vi opptatt av at barnets «stemme» skal bli hørt og ligge til grunn for hvordan vi tilrettelegger i hverdagen og det pedagogiske arbeidet vårt. Dagsrytmen vår er et eksempel, på dette. Den har en form som gir barna rom for stor grad av valgfrihet og egenaktivitet. Rammene er forutsigbare og trygge, med noen faste innslag, men vi setter daglig av mye tid til lek, styrt av barna selv. Vi er fleksible i forhold til at vi gir rom for å følge opp innspill, som kommer, både fra enkeltbarn og barnegruppen. En løsningsorientert praksis gjør dette mulig. Det skjer ganske ofte at planer blir snudd om på, fordi det dukker opp spontane ideer og ønsker. Det er, for eksempel, ikke nødvendig å avslutte en kreativ konstruksjonslek, fordi vi skal gå ut. Konstruksjonsleken kan vi gjerne ta med videre inn i uteleken. Kassen med duplo, klosser eller magneter kan bæres utenfor, en matte legges fram og så kan leken fortsette, der. Dersom barna ønsker å bevare noe de har lekt med, for å fortsette med det «i morgen», legger vi også til rette for det. Sammen med barna kan vi skrive en lapp, til renholder. Da vet hen at det ikke trenger å vaske akkurat der, denne dagen. Dette er eksempler på hvordan vi finner løsninger, sammen med barna. Vi er opptatt av at vi hele tiden skal ha barnets beste i fokus og samtidig anerkjenne deres rett til medvirkning. Dette kan for eksempel også komme til syne i en måltidsituasjon, på småbarnsavdeling:

«Trym» på ett år vil gjerne spise selv, men griser veldig og får lite mat, inn i munnen. Gjennom å gi «Trym» egen skje og samtidig mate ham, sikrer den voksne at han får dekket matbehovet. Hans ønske om å få spise selv blir også ivaretatt, gjennom den ekstra skjeen.

På småbarnsavdelingene er vi spesielt opptatt av å tilrettelegge for at barna får ro og rom til å utforske og utvikle seg, i sitt tempo. Derfor deler vi ofte gruppene opp, slik at de yngste barna, på tvers av de to småbarnsavdelingene, er sammen og toåringene likeså. Småbarnsavdelingene er også ofte ute om formiddagene, når de store barna har turgrupper eller er inne. Da får de minste barna god tumleplass og kan utforske omgivelsene uten at det skjer for mye rundt dem. Dissere, karusell og sandkassen er populære, men ekstra kjekt og spennende er det når de klarer å bevege seg oppover i det mer ulendte skogsterrenget vi har, inne i barnehagen. Det er en spennende opplevelse for en ettåring, som ikke har gått så lenge, å kunne strekke ut en hånd, gripe tak i en voksenfinger og lede an mot stien som snirkler seg oppover. Det gir utfordringer, mestringsfølelse og motorisk trening, men først og fremst handler det om at den voksne ser hva barnet ønsker og deler opplevelsen med det. De som jobber med de yngste barna må ha spesielt godt blikk for den måten toddlerne uttrykker seg på. De fleste barna på småbarnsavdeling har enda ikke et tilstrekkelig verbalspråk og dermed blir det å forstå og tolke de kroppslige uttrykkene de kommer med veldig viktig. Dette er noe som hele tiden er i fokus, for oss. Derfor er vi veldig opptatt av å bruke den første tiden, på høsten, til å trygge barna og gjøre oss godt kjent, med dem. De små barna er like ulike som de eldre og de har sine individuelle behov og ønsker. Dialogmetoden (jf. kap. II), som vi har lang erfaring med, har vært et veldig godt verktøy med tanke på å sikre at også de yngste i barnehagen får medvirke i egen hverdag. Dialogmetoden setter oss bedre i stand til å tilpasse utfordringer og støtte, til hvert enkeltbarn.

«Det er frokost i barnehagen og «Thea 1, 3 år», sitter sammen med en voksen og et annet barn. «Thea» holder fram tutekopp sin mot den voksne og sier «ægo». Den voksne responderer med å si

«tusen takk». Dette gjentas om og om igjen. Etter litt sier «Thea» «Hei!» og får et «Hei!», tilbake. Det andre barnet inviteres inn med et «Hei», fra «Thea» og dermed er de tre med i denne samleken. Etter litt ser «Thea» på de andre og tømmer så ut det hun har i koppen sin, på bordet. Den voksne ser på «Thea» og sier «Du var kanskje ikke så tørst du, siden du tømmer ut drikken?» «Thea» rekker fram koppen, mot den voksne og sier «pate». «Åh, du er ferdig og vil heller prate?» spør den voksne. «Thea» smiler. «Da prater vi heller», sier den voksne og smiler tilbake (Praksisfortelling, vår 2021)

Dette gjelder selvsagt også på de store avdelingene. Måten vi tar imot barna, om morgenen, kan være et eksempel på hvordan vi tenker individuelle behov:

Vi møter barna, i garderoben, når de kommer om morgenen. Den voksne som tar imot, hilser på barnet, med navn; «God morgen, Jens» og hilser også på den som følger. Vi snakker hyggelig, med dem. Da oppretter vi en god kontakt, som også gir en god start på, dagen. Vi er opptatt av at vi skal bli så godt kjent med barnet at vi kan se om det har en god morgen, eller ikke. Dermed vet vi hvordan det er best for det enkelte barn å komme inn, på avdelingen. Dersom de skal spise frokost følger vi dem til bordet og hjelper dem, om de trenger det. De som har spist hjemme og skal rett inn i lek, blir også fulgt opp. Vi sikrer oss at de finner det de vil holde på med. Noen trenger kanskje et voksenfang, før de kommer i lek eller hjelp til å finne en bok de kan se i, mens de venter på at en venn skal spise ferdig. Vi opplever at det første møtet er viktig for dagen, videre.

Vi vet at barns behov er forskjellige og at barnegruppen endres fra år til år. Derfor tilrettelegger vi også etter de interesser, ønsker og behov som melder seg, underveis. Vi er veldig bevisste på at det som er rett for ett barn, ikke nødvendigvis passer i forhold til et annet. Vi prøver å strekke oss, så langt det er mulig, til å tilpasse til hvert enkelt barn, uten at det skal gå utover gruppen, som helhet. Rettferdighet, som vi ser det, er ikke at alle får akkurat det samme, men at alle opplever å bli møtt på det som er best, for akkurat dem.

Et barn som blir urolig og rastløs om formiddagen, fordi det hen er disponert for å reagere på lavt blodsukker. Da kan dette barnet få spise, fra matboksen, mens den generelle regelen er at man venter til lunsj. Et annet barn får kanskje gå inn, før de andre, fordi hen fryser lett og blir påvirket av det.

Det samme gjelder for utfordringene barna trenger for å utvikle seg videre. I en gruppe der barna er mellom 3 og 6 år, sier det seg selv at det er forskjell på hvor de ulike barna er i utviklingen. For å sikre at alle blir sett og får gode vilkår for læring, medvirkning og mestring, deler vi også de eldste barna i grupper og vi er tett på dem. I vår barnehage er vi veldig opptatt av å styrke barnas sosiale ferdigheter, (livsmestring inn i det 21. århundre). Da er det nødvendig at vi er nok voksne og at vi er, der barna er. Vi mener det er en styrke for oss at vi er avdelingsorganisert, at personalgruppen er stabil og har en fleksibel innstilling. Vi har etter hvert blitt gode på å se barnehagen som helhet og vi hjelper hverandre, på tvers av avdelingene. Dette bidrar til at vi klarer å gjennomføre planer og mer spontane aktiviteter, også de dagene det er færre voksne, til stede.

Når vi tar avgjørelser, som barna medvirker i, på storavdelingene, bruker vi gjerne håndsopprekking for å komme fram til et rettferdig resultat. Barna opplever da at nettopp deres stemme er viktig, dersom de skal kunne oppnå noe de ønsker. Samtidig erfarer de at det i noen sammenhenger er sånn at det blir det som flertallet velger. Sånn er det norske samfunnet bygget opp, og de demokratiske prinsippene blir synliggjort, for barna. Det kan selvsagt oppleves urettferdig, for dem som «taper», men i en demokratisk kultur er det sånn at flertallet bestemmer. Det å være en medborger handler

om å få bruke sin stemmerett, men samtidig må vi innordne oss de reglene som gjelder og godta at andre kan mene noe annet, enn oss. Det er selvsagt viktig at vi voksne er obs. på at ikke blir sånn at noen barn aldri opplever å få «sitt» valg. Da kan vi bruke andre muligheter, som f. eks «ellinger», eller rett og slett si: «I dag er det «Maja» sin tur til å velge».

Det er ingen tvil om at synet på barn har endret seg svært mye, i løpet av den tiden Lyngfaret barnehage har eksistert. Mange i vår barnehage, har lang erfaring og har dermed opplevd denne endringen, i praksis. Vi har kanskje også engang vært «de voksne», som sa: «Du må spise opp skorpen, den er også mat», til barnet, selv om vi egentlig så at den skorpen var veldig hard. Den gangen var det gjerne sånn vi tenkte, maten skulle spises opp. Nå skjer ikke dette lenger, fordi det har skjedd en endring i synet på barn og vi anerkjenner og forstår barns behov for medvirkning, i eget liv. Det betyr ikke at vi ikke forventer at et barn på stor avdeling skal kunne spise opp den maten de velger å forsyne seg med, men vi må bruke skjønn og forstå at noen ganger så er det faktisk helt umulig å spise den siste, lille skorpebiten. På småbarnsavdeling må vi være ekstra sensitive og se at et lite barn, uten språk, bruker kroppsspråk og snur seg bort, når hen er mett. Det skal vi alltid respektere og det er noe vi er bevisste på, i vår barnehage. Dette er absolutt barns medvirkning, i praksis!

Nettopp det at barnets stemme er så tydelig og sterk, i dagens barnesyn, gjør at en del foreldre opplever at det er vanskelig å tolke medvirkningsbegrepet og sette tydelige, trygge grenser, for barna. Dette erfarer vi, i stadig større grad. Vi har en annen rolle, enn foreldrene og dermed kan det være lettere for oss å sette tydelige og trygge rammer. I Lyngfaret barnehage har vi en personalgruppe som både har høy faglig og lang, erfaringsmessig kompetanse. Dette gjør at vi, som fagpersoner, - barnehagelærere og BUA, skal kjenne til hva som ligger i f. eks begrepet «barns medvirkning» Det gjør det oss i stand til å gi barna gode vilkår for å medvirke. Et eksempel:

Vi vet at medvirkning ikke handler om at «Trine» skal bestemme at hun skal gå ut i bare en tynn jakke, når det er 5 grader og regn ute. Det er vi, som ansvarlige voksne, som må ta den avgjørelsen. «Trine» er 3 år og ikke moden for et sånt ansvar. Vi kan forstå at «Trine» gjerne vil gå med jakken. Det er kjedelig at det har regnet i så mange dager og jakken er så ny og fin. Vi må gi mening til hvorfor vi sier «nei» (det er kaldt og vått ute, hun vil fryse, men ikke minst, - den nye, fine jakken er laget for finværsdager og er ikke vanntett) og vi må anerkjenne hennes ønske. «Jeg skjønner godt at du vil vise alle den fine, nye jakken, «Trine» og når det ikke regner mer, kan du nok få gå ut med jakken. Kanskje du kan vise den fram til de andre, i samlingsstunden, i dag?» Det er dette medvirkning handler om, «Trine» blir sett, forstått og hørt, men hun får det ikke alltid akkurat som hun vil.

Barn er kompetente, men de har ikke alltid kognitive forutsetninger for å kunne forstå konsekvenser av det de ønsker, eller handlinger de gjør. De trenger ansvarlige, trygge voksne som setter positive grenser, for dem. Når vi ser foreldre som strever, prøver vi å veilede dem og hjelpe dem å finne gode verktøy for grensesetting. I dag finnes det også flere kurs/lavterskeltilbud (for eksempel i regi av helsestasjonen), rettet mot usikre foreldre, og vi kan gjerne anbefale disse tilbudene, til foreldrene.

Noe vi ønsker å utfordre oss mer på er, at vi som personale på «godt og vondt», må tørre å bruke erfaringer, som vi har med oss, i «ryggsekken», fra vår egen oppvekst og barndom. Refleksjon, både i plenum og individuelt, er nyttig verktøy for å gjenkjenne likheter og forstå ulikheter, mellom dagens og fortidens barndom/oppvekstmiljø. Mange i vår personalgruppe er gjerne vokst opp i en tid der

foreldre hadde en mer autoritær rolle. Barn skulle ikke være så selvstendige og «frempå». Vi skulle gjerne «ses, men ikke høres». Selv om både barnesyn og oppvekstvilkår har endret seg mye, fra den gang vi var barn, så har alle sin egen personlige opplevelse av hvordan det var å være et barn og hvordan vi selv skulle ønsket at vi ble møtt, som barn. Dette er verdifulle erfaringer, som vi mener påvirker hvordan vi møter og ser på, både det enkelte barn og barn som gruppe.

I Lyngfaret barnehage har vi søkelys på at alle i personalgruppen, på alle nivåer, og til enhver tid, skal være bevisste sin oppgave som rollemodeller, overfor barn. Uavhengig av stilling er enhver i personalet den ansvarlige og voksne, i relasjon og samspill, med barn. *Alle* har ansvar for å sette gode, trygge rammer rundt barnas utvikling, følelsesliv og behov for omsorg. Det innebærer at vi skal yte det beste vi kan i alle situasjoner, gjennom hele dagen. Barna på den avdelingen vi jobber står oss selvsagt nærmest, men vi har ansvar for å gjøre oss kjent med *alle* barn i barnehagen og møte dem med anerkjennelse, interesse og respekt:

«Hei, Mats! Så kjekt å se deg! Skal du ut og leke? Kanskje du skal leke med vann? Du har jo sånne fine, blå støvler på! Jeg skal inn, på Lindor, jeg. Hadet!»

Gjennom de syv prinsippene som ligger i samspillsmetoden, «Dialog», får vi verdifulle verktøy i forhold til nettopp det å møte og anerkjenne, hvert enkelt barn, som subjekt. Vi kommer nærmere inn på beskrivelse av metoden under kap. II, som omhandler pedagogisk relasjonskompetans.

Vi opplever at vi har utviklet en praksis, for barns medvirkning, som fungerer svært godt hos oss og vi er stolte av hvordan vi utøver den. Personalgruppen i Lyngfaret barnehage har et felles grunnsyn på barn og den verdien som ligger i barndommen. Dette skaper, etter vår mening, trygghet både for barn og foreldre. I verdigrunnlaget vårt ligger det at vi er opptatt av å romme alle. Hver enkelt person, uansett hvem man er og hvilken rolle man har, er betydningsfull og viktig for fellesskapet. Alle er unike og verdifulle, og alle har rett til å bli sett og hørt.

Vi viser at vi bryr oss om hverandre og ikke minst barna, gjennom oppriktig, lyttende, interesse, smil, gode ord, en klapp på hode/kinn eller en skikkelig god klem! Opp gjennom årene har vi fått mange tilbakemeldinger på at det merkes at vi har en spesiell og svært god atmosfære, når folk kommer inn til oss. «Det sitter liksom i veggene», har mange sagt. Det kjenner vi på selv, også. Det er naturlig for oss å hilse, vennlig, på alle som kommer inn i barnehagen, ukjente, som kjente. Vi trives og har en hyggelig tone og inkluderende holdning, til hverandre. Vi ler mye, sammen. Samtidig er vi bevisste på at dette ikke er noe som kommer gratis. For å opprettholde den gode kulturen, vi opplever at vi har, er det svært viktig at vi til enhver tid reflekterer over og er bevisste på egen praksis. «Hvordan er nettopp jeg, i forhold til mitt syn på barna, foreldrene, kollegaer og andre, og hvorfor ønsker jeg å være en del av fellesskapet her?» «Hvordan kan jeg bidra til at barnehagen skal være et godt sted å være, for alle?» Ledergruppen i barnehagen har ansvar for å tilrettelegge for at den gode kulturen, blir videreført til nyansatte, (dette gjelder også for læringer og vikarer som er i barnehagen over kortere tid), gjennom god informasjon og ikke minst som gode rollemodeller. Det siste gjelder for alle, i personalgruppen. Dersom vi har et godt voksenfellesskap gir vi også rom for å skape gode fellesskap mellom voksen og barn, og mellom barn og barn. Barna merker fort hvilken atmosfære det er blant de voksne de har rundt seg og det påvirker deres liv i barnehagen, utvikling og forutsetning for læring.

«Det beste i verden er å få være den man vil

Og alt jeg vil mmhmmm ... er bare å være MEG!»

<https://vimeo.com/129765062> («Sko på hodet», Rettighetsslottet, Redd Barna)

b. Vårt læringssyn

Barnehagen skal fremme læring I barnehagen skal barna oppleve et stimulerende miljø som støtter opp om deres lyst til å leke, utforske, lære og mestre. Barnehagen skal introdusere nye situasjoner, temaer, fenomener, materialer og redskaper som bidrar til meningsfull samhandling. Barnas nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær skal anerkjennes, stimuleres og legges til grunn for deres læringsprosesser. Barna skal få undersøke, oppdage og forstå sammenhenger, utvide perspektiver og få ny innsikt. Barna skal få bruke hele kroppen og alle sanser i sine læringsprosesser. Barnehagen skal bidra til læringsfellesskap der barna skal få bidra i egen og andres læring. (Kunnskapsdepartementet 2017, s. 22).

I kvalitetsutviklingsplanen for Bergen kommune, 2018 – 2021, (s. 22), står det om helhetlig læringssyn:

Lek omsorg, læring og danning skal ses i sammenheng, og rammeplanens sosialkonstruivistiske læringssyn betrakter kunnskap og kompetanse som et indre forhold, som blir skapt i møtet mellom individet og omgivelsene. Det er barnet selv som skaper mening og innhold i sine erfaringer. Det er derfor barnets egen læring som skal vies oppmerksomhet i våre barnehager. Gjennom tilrettelegging av leke – og læringsaktiviteter skal de ansatte sikre at rammeplanens målsettinger blir ivaretatt.

I Lyngfaret barnehage har vi et læringssyn som tar utgangspunkt i at barn i førskolealder først og fremst har en lekbasert tilnærming til læring. De lærer «her og nå»; gjennom samspill og relasjoner, med andre. I lek, gjennom imitasjon og ved hjelp av sansemotorisk stimulering. Vi mener at barn skal være aktive i egen læring. Dette innebærer at vi, i personalgruppen, må kunne nok om barns utvikling på de forskjellige alderstrinn og utnytte hvert et lite «hverdagsøyeblikk», til å flette inn læring, i samspill med barnet. Det krever voksne som er i stand til å lytte, og lese de signaler og innspill barn gir, både verbalt og nonverbalt og gi mening til det er de opptatt av. Stellesituasjonen er et eksempel på en unik læringsarena, for de yngste barna. Samtaler med de eldre barna, rundt måltid eller i garderoben, likeså. Det er i samspillet mellom voksen – barn og ikke minst barn – barn, den aller største læringsmuligheten ligger.

«Ola» er snart 3 år og kan mye, selv. Sokkene er vanskelige! Etter hviletiden skal han ta på klær. Han gir sokkene til en av de voksne og sier «Hjelp meg». Den voksne svarer med å si «Ola, dette vet jeg du kan få til. Prøv selv, så skal jeg hjelpe deg om du ikke får det til. «Ola» ser ikke helt fornøyd ut, men han tar imot sokkene og prøver å tre dem på. Den voksne følger med. «Ola» strever på og plutselig glir den ene sokken på plass! «Ola» ser på den voksne med et stort smil og får et «Kjempebra, Ola», tilbake. «Ola» går i gang med den andre sokken og ganske snart er den også på plass. «Jeg klarte det!», sier han stolt. «Ja, det visste jeg jo!», svarer den voksne. «Du kan selv!» (Praksisfortelling vår 2021).

«Nora» (2, 8 år), sitter på madrassen, på lillerommet. Hun prøver å ta av sandalene sine, men får det ikke helt til. «Petter», 2,5 år, ser en stund på «Nora», før han går bort til henne. «Hjelpe?», sier han. «Ja», svarer «Nora», mens hun fortsatt drar i den ene sandalen. «Petter» tar tak i den andre og de riksler iherdig, på hver sin fot. De sitter tett sammen og lager «offfelyder» og etter en stund løsner først den ene, så den andre sandalen. «Takk», sier «Nora» og reiser seg. «Petter» blir sittende og se etter «Nora», før han også reiser seg og går (Praksisfortelling, vår 2021).

Ettersom begrepene lek og læring er så tett sammenflettet, for barn i førskolealder, er vi også opptatt av at vi må tilrettelegge fysisk for et spennende og stimulerende *lekemiljø*. Dette for å kunne gi barna et best mulig *læringsmiljø*. Barn i dag er omgitt av mange ferdige produkter. Vi ønsker at barna først og fremst skal skape lek, gjennom kreativitet og egne ideer. Vi følger med på deres interesser, tar imot de innspillene de kommer med og tenker helhetlig. Når barna for eksempel er opptatt av dinosaurer, er det naturlig at vi gir dem mange varierte muligheter til å leke med temaet og samtidig knytte det opp mot rammeplanen. Det er, for eksempel, ikke vanskelig å trekke inn alle fagområdene i temaet «Dinosaurer». Vi har bøker om dinosaurer, de blir både presentert i bokhyllen vår og lagt tilgjengelig fram, sammen med andre «dinosaurer-effekter». Vi lager tablåer som inspirerer til leken. Et lite bord, med fjell, laget av treklosser og et grønt teppe over, kan bli til et landskap fra juratiden. Litt spennende effekter, som greiner og blader, hentet utenfra, plassert sammen med brontosaurer og velaciraptorer og andre dinosaurer, kan inspirere til spennende og kreativ lek.

Dinosaurer trenger god plass, så da må vi gjerne flytte litt om, på møblene, sånn at de lett kan komme fram, både under og oppå. Ute, i barnehagen, er det perfekte forhold, for dinosaurer. De kan gjemme seg, finne mat, eller jakte, i skogen vår. I utkleddningskassen kan tøyestykker, kapper og hodeplagg raskt omgjøres til dinosaurer, av mange slag. På tegnebordet legger vi fram kopier av dinosaurmotiver, men også «blanke ark» der fantasien kan trylle fram helt personlige dinosaurer.

På turene er det gjerne dinosaurspor, vi ser etter og vi studerer bøker og internett, sammen for å finne ut hvordan dinosaurer kan se ut. Lange, kronglete dinosaurnavn blir stavet. Vi teller tenner og kategoriserer kjøtteterere fra planteeterere. Litt skummel og dramatisk musikk er perfekt, for dinosaurer å bevege seg til. «Hva skjedde med dinosaurerne», kan vi undre oss over og: «Spiste de det samme som vi gjør?» «Hvorfor spiste noen kjøtt og andre ikke?» «Var kjøttetererne slemme, eller kunne de også være redde, eller faktisk snille?» «Kunne dinosaurerne levde i dag og finnes det dinosaurliknende dyr, fortsatt?» Dette er tema som barna gjerne lurer på, og som vi kan undre oss over og snakke om, sammen. Aktive voksne, som viser interesse og engasjement, er viktige for å hjelpe barna til å drive leken videre og utvide den. Jo flere innfallsvinkler de får, jo mer lærer de om f.eks dinosaurer, eller helt andre tema, de er opptatt av.

Vi har lekemiljø, som et av våre satsningsområder, og vi tilegner oss teoretisk kunnskap om lekens betydning, gjennom kurs og intern kunnskapsdeling, i barnehagen. Vi bruker personalmøter og planleggingsdager til å jobbe både praktisk og teoretisk med temaet, samtidig som vi i det daglige observerer eget lekemiljø og praksis. «Hva leker barna med? Hvilken type lek og materiale foretrekker de? Hvordan fungerer de ulike rommene våre. Har vi for mye/lite leker? Inspireres barna til lek? Hvordan leker de, ute?» osv. Vi involverer også barna. På småbarnsavdelingene skjer det først og fremst gjennom observasjon, men på de store avdelingene spør vi gjerne hva de liker best å leke og om det er et bestemt tema de har lyst til å leke med, framover. Vi ønsker å tilby et dynamisk

lekemiljø, der barna i størst mulig grad har innflytelse over egen lek. Vi har et rikt utvalg av ulikt lekemateriale og tilgang på gode bøker og spill, både fysiske og digitale. Det gjelder for alle avdelingene. Samtidig mener vi at det ikke nødvendigvis handler at vi skal ha mye materiale, men at vi voksne er bevisste på *hva* vi tilbyr og *hvorfor* vi gjør det. Der har vi blitt mer bevisste og kritiske. I og med at leken har en så sentral plass hos oss, mener vi det er spesielt viktig at vi gir best mulige forutsetninger for at den kan utvikles. Inspirerende og «utfordrende» lekemiljøer gir god grobunn for læring. Hører vi at barna snakker mye om det å gå til tannlegen, så er det naturlig at vi tilbyr noe innenfor det temaet. Vi har mange, gode tema og språkkofferter, (og oppdaterer og lager flere, etter hvert), som vi bruker som utgangspunkt for lek og ellers i samlingsstunder og mer styrte aktiviteter.

På småbarnsavdelingene mener vi det er særlig viktig at det er tilgjengelig flere eksemplarer av samme type leke. Små barn ønsker jo gjerne å leke det samme, de blir opptatt av det «de andre» gjør/har og imiterer deres handlinger. Vi prioriterer derfor å redusere antall leker der og heller ha flere eksemplarer av de lekene vi ser barna foretrekker. Barnehagen har heldigvis god lagerkapasitet, sånn at vi kan bytte lekene ut, jevnlig. Ved å ha noen ulike leker, på de to småbarnsavdelingene (og på de store), kan vi bytte oss imellom, når barna viser at de er klare for noe nytt. Vi tenker også at lekene må ha variert tekstur, så barna får dekket behovene for å klemme, banke, trykke osv. Lekematerialet skal være spennende, skape undring, utfordre, gi glede og mestringsfølelse. De små trenger leker som bidrar til individuelle læringsmuligheter, men også noe de kan oppdage sammen og samarbeide om.

Toddlerne våre trenger god tumleplass og helst noen elementer som kan utforskes, gjennom å kripe over/inni, åpne, gjemme, lukke osv. Rommene våre er ikke «overmøblerte» og bord og sofaer kan skyves unna, så det blir god plass til å bevege seg. Et teppe over bordet og «vipps», så har vi en spennende hytte. Ved å gjøre små endringer, som å henge opp hengekøyer, eller baller, ned fra taket (innen rekkevidde for barna) eller sette en stor, tom pappeske midt i rommet, skaper vi også spennende læremiljø. «*Hva skjer med ballen om jeg slipper den? Hvor mange kan være inni kassen? Hvordan kommer vi inni den?* osv.» Vi ser at det skal veldig lite til for å inspirere og glede barna og vi prøver å gjøre sånne små «stunt», i hverdagen. Kasser med ulikt materiale og leker er plassert i hyller som er lett tilgjengelige, også for de yngste barna. De skal kunne hente leker selv, uten hjelp av en voksen. Enkelte ting, som f. eks. maling og sakser, må selvsagt oppbevares trygt og utenfor rekkevidde, men samtidig på steder barna kjenner til, slik at barna kan formidle om de ønsker å bruke materialet.

På et av rommene har vi en stor hoppemadrass og krakker som barna kan bruke for å komme opp på den (eller «stupe» ned på madrassen, fra). De har større leker som de kan gynge på og små vogner som er gode å støtte seg til.

Vi har også gode spill og annet læringsmateriale, for de yngste, men ofte er det nettopp det å få føle, smake, gripe og kaste, som skaper de beste øyeblikkene for læring. Personalet sitter gjerne helt nær og kan dermed være aktive deltakere, i leken, eller være den trygge basen som er der når barna trenger det. Tilgjengelige voksne har overblikk og kan møte det enkelte barnet «her og nå». Når barnet triller en ball mot den voksne og denne tar imot og sier «*Oi, der kom det én ball til, se, nå har jeg to. Nå triller jeg en tilbake til deg*», er det et samspill hvor det både foregår læring i matematikk og øvelse i samspill og samarbeid.

Barna trenger trygge, gode, voksne, rollemodeller. Tilstedeværende, tydelige og engasjerte voksne er, etter vår mening, vel så viktige for barns læringsmiljø, som det fysiske. Derfor er det viktig at personalet er åpne for barnas innspill, at vi ser hva de er opptatt av og tar dette på alvor. Hos oss skal barna møte voksne som viser ekte interesse for det som opptar dem og vi etterstreber å tilrettelegge for, og bidra til, å utvide lek. Det å undre seg sammen, eller finne fakta om et tema som barna er interessert i, gir rom for læring til både barn og voksne.

Barn lærer også gjennom imitasjon og spesielt på småbarnsavdelinger er det viktig å tilrettelegge for at dette. Ta f.eks. måltidsituasjoner, eller aktiviteter, ved bordet. Her kan det fort kan utvikle seg til herlige imitasjonsøyeblikk der barna hermer og tar etter hverandres bevegelser og lyder. Et barn begynner kanskje å tromme med en skje, og de andre følger etter. Da er det viktig at personalet har kunnskap om denne viktige formen for småbarnslek, slik at den ikke blir stoppet fordi den skaper uro, men heller at de voksne støtter oppunder barnas innspill og gir rom for den viktige imitasjonsleken, som er betegnende for nettopp denne aldersgruppen. Vi veileder, hverandre, i det daglige arbeidet og reflekterer sammen over praksis, på avdelingsmøter og liknende.

Vi er opptatt av at hele personalgruppen skal ha kjennskap til og forståelse av den voksnes rolle, i barns lek. Vi har hatt om leketeori, og snakker om lekens betydning for barns læring, både på personalmøter og planleggingsdager. Da er både læringer og vikarer også med. Målet vårt er å gi barna best mulige vilkår for lek og læring, og derfor må hele personalgruppen forstå hvor grunnleggende betydning leken har for all læring, for barn. Vi trenger for eksempel å vite når vi skal være pådrivere og direkte delaktige i lek, når vi skal være mer «passive» støttespillere og når vi skal trekke oss helt ut. Alle må forstå at barn trenger varierte lekeerfaringer og at leken kan ta mange ulike former. Det vi ser er at jo mer kunnskap vi får om lek, jo mer engasjerer vi oss og bidrar til å styrke den. Vi tilstreber å være en lærende organisasjon.

Noen barn har særlig behov for støtte inn og i lek. Da blir den voksnes rolle gjerne å være et bindeledd mellom den som strever og de mer kompetente lekerne. Vi prøver, i så stor grad som mulig, å være til stede i barnas lek. Samtidig mener vi det er av svært stor betydning at den frie leken får være en arena der barna kan få utfolde seg, uten for mye vokseninnblanding. Det å være til stede, innebærer heller ikke nødvendigvis at vi alltid skal være aktive deltakere, men heller holde et blikk på det som foregår, observere, støtte og utvide, der det trengs. Det er viktig og nødvendig for å kunne gi barna gunstige vilkår for lek. Samtidig må vi ha øye for det som skjer, i leken. *«Er egentlig alle inkludert, foregår det noe annet enn det som tilsynelatende ser ut som et positivt fellesskap?»* Vi prøver i utstrakt grad, å fordele personalet etter der hvor de ulike lekefellesskapene utfoldes og dermed ha god oversikt over leken. Vi har små vinduer i de fleste dørene våre. Dette gjør at vi kan se inn, utenfra, uten at vi avbryter leken.

Barna er ofte opptatt av noe de har erfart. «Doktorlek, butikklek, mor og barnlek» er gjenkjennbare tema, for de fleste. Vi er godt utstyrt med materiell som passer til disse lekene. Samtidig ser vi at både superhelter og andre figurer, fra film og tv, gjerne lekes ut. Denne formen for lek, kan noen ganger utfordre oss voksne, fordi den gjerne er så «produktstyrt» og kommersiell. Det kan provosere oss, at det er noen som tjener store penger på at barn ønsker seg merkevarer, som for eksempel «Spidermankostyme» eller «Elsakjole». Der prøver vi å balansere det kommersielle aspektet opp mot det å gripe tak i barnas innspill og interesser. Man trenger for eksempel ikke alltid ha «de rette

kostymene», for å leke ut figurene. Kapper av tøy og tepper eller festkjoler, som noen har vokst fra, kan fungere helt fint. Masker som barna lager, gjerne sammen med de voksne, setter et mer personlig preg, på heltene. Samtidig er denne formen for lek en viktig del av barnas kultur og vi plikter å gi dem mulighet til å utfolde den. Leker som brann/politifolk og skole, frisør, dyrebutikk, går også igjen, år etter år. Dette er tema som mange barn har førstehåndserfaringer fra. Personalgruppen tar gjerne med seg små rekvisitter, hjemmefra, vi kjøper inn enkeltting og vi etterspør også foreldrene om dette, noen ganger. Igjen har vi søkelys på å involvere barna i prosessene og vi finner kreative løsninger, sammen. Det kan for eksempel være (dersom de er opptatt av å leke frisør), å ta med barna, for eksempel til en frisørsalong og spørre om vi kan få noen utdaterte arbeidsredskap derfra. I nærmiljøet har vi både dyrebutikk og veterinær som vi kan besøke. Dette gir barna mulighet til å gjøre seg kjent med hvordan det er på en slik arbeidsplass og utveksle egne erfaringer, fra det å gå til frisøren eller jobbe med dyr, på ulike måter. Førstehåndserfaringer, som barna deler, kan bringes inn i og utvide leken. Det vi må gjøre er å gi dem noen «knagger» å henge leken på og inspirere til å videreutvikle temaene.

Vi tilrettelegger systematisk, for sansemotorisk stimulering, noe som, etter vår mening, er av grunnleggende betydning for barns utvikling. Vi har jobbet med dette helt siden 80-tallet og har erfart hvor mye dette betyr for utvikling, på flere plan. Sansemotorikkmetoden vil vi videreføre og vi vil jobbe for at alle barn, som går i vår barnehage, skal få automatisert de *3 grunnleggende bevegelsene; åle, rulle, kripe*. Likeså og at de *3 grunnleggende sansene; taktilsansen, muskel og ledd sansen og vestibulærsansen* skal bli stimulert systematisk. Dette gjelder helt fra småbarnsavdelingene, til barna går ut fra barnehagen. Da vil barna, ut fra våre erfaringer, være rustet til å lære mer avanserte bevegelser og være åpen for all form for læring.

Vi bruker sansemotoriske øvelser og aktiviteter, i det daglige, både spontant og i mer tilrettelagte former. For eksempel hinker vi eller går som elefanter, inn til samlingsstund. Vi bruker bevegelsene i regellek, som «Alle mine barn, kom hjem», eller vi bruker bevegelsessanger som er laget spesielt for sansemotoriske aktiviteter. Dette gjør vi på både småbarn og de store avdelingene. På storavdelingene har vi også begynt med yogaøvelser, som også har sansemotoriske elementer, i seg. På barnehagens nettside er det nærmere beskrevet hvordan vi utøver den sansemotoriske metoden og hvilken betydning sansemotorisk stimulering har for utviklingen av bevegelses og sanseapparatet vårt.

<https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/avdelinger/barnehager/lyngfaret-barnehage/satsingsomrader/sansemotorikk>

Det er som vi har nevnt også avgjørende at vi som personalgruppe bruker egen kunnskap og kompetanse, i praksis og at vi hele tiden søker å utvikle oss. Vi skal tilrettelegge for at barna ønsker å lære nye ting, at de blir nysgjerrige. De skal lære at det ofte finnes flere «veier til målet» og at det ikke nødvendigvis bare er ett svar som er riktig løsning. Læring skal være gøy og da er det viktig at barna får være med i alle ledd av læringsprosessen gjennom å undersøke og finne ut ting sammen med de voksne og andre barn, ved hjelp av f.eks internett, bøker, og praktisk utforskning. Kanskje kjenner vi noen utenfor barnehagen, som kan hjelpe oss, eller kanskje har noen i foreldregruppen aktuell ekspertise, for temaet. Vi spør gjerne og er ikke redde for å gå nye veier. Vår oppgave er å se til

at de får mange, forskjellige erfaringer i og utenfor barnehagen og sørge for at hver og en opplever mestring.

Vi må være lyttende til barna, undre oss sammen om det de har å si og sørge for at det gir mening for dem å komme med egne innspill og tanker. For at barna skal være åpne for læring, vet vi også at de må være trygge på hvem de er, at de må tørre å prøve, og risikere å feile. Som voksne må vi vise dem at det ikke er farlig å gjøre feil og at heller ikke vi alltid får til alt, med en gang. Derfor er det viktig at vi står for det vi gjør, tar ansvar når noe blir feil og ber om unnskyldning, når vi «trækker i salaten» overfor barna. «Nå hørte ikke jeg helt etter hva du sa, og så gjorde jeg feil, det var dumt av meg. Unnskyld!» Det å få verktøy til hvordan man kommer videre, og håndterer utfordringer, når noe er vanskelig, av både «smått og stort», anser vi som en av våre viktigste oppgaver og største utfordringer, i årene som kommer.

I. Pedagogisk relasjonskompetanse

Du berre..

*..du berre såg på meg
du visste med ein gong
kva eg ville ha*

*eg visste det nesten
ikkje sjølv ein gong*

*men du berre rette
fram handa den gongen*

og sa: her er eg (Oskar Stein Bjørlykke)

Pedagogisk relasjonskompetanse er med på å skape et godt grunnlag for livslang læring i det 21 århundre. Det er også et felles satsingsområde for alle de kommunale barnehagene, i Bergen, og det er utarbeidet en kvalitetsplan som blant annet sier dette, om satsingsområdet:

Pedagogisk relasjonskompetanse er et område rettet mot barnehagens ansatte og handler om noe mer enn bare sosial kompetanse og relasjonskompetanse. Kvaliteten på den pedagogiske relasjonskompetansen er avhengig av de ansattes bevisste holdninger, verdier, barnesyn, og virkeliggjøres gjennom personalets handlinger i møte med barn. Ansattes møte med enkelt barn og barnegruppen er den viktigste byggestein i et bærekraftig psykososialt barnehagemiljø. Barn som blir tatt på alvor og blir lyttet til, motiveres for læring og utvikler tillit til seg selv og andre (Sammen for kvalitet, lek og læring - Kvalitetsplan for kommunale barnehager i Bergen 2018-2021, s. 21).

Trivselsveileder, knyttet til rammeplanen, sier:

Personalet må være støttende til stede når barna bygger relasjoner, deltar i samspill og tilegner seg og videreutvikler ferdigheter som gjør samhandlingen mellom dem trygg og positiv. Barnas sosiale utviklingsprosess skal foregå med hjelp av empatiske, deltakende voksne med god relasjonskompetanse. For eksempel for å forebygge uønsket atferd og mobbing (Kunnskapsdepartementet, kap. 2, 2018)

I Lyngfaret barnehage har vi lenge hatt søkelys på pedagogisk relasjonskompetanse. Vi har en veldig stabil personalgruppe, der mange har lang erfaring. I den senere tid har vi fått opprettet to nye

barnehagelærerstillinger, i tillegg til de pedagogiske lederstillingene. Barnehagen vektlegger å opprettholde høy faglig kvalitet. Flertallet av de som var assistenter, hos oss, har tatt utdanning, som barneog ungdomsarbeidere (heretter kalt BUA) og fagarbeiderne har ansvar for å veilede lærlinger. Vi merker at det har gjort noe med yrkesstoltheten, i personalgruppen. Vi har alltid vært opptatt av å gjøre en god jobb, men det at vi i stor grad har økt vår faglige kompetanse har, som vi ser det, bidratt til å heve kvaliteten på det pedagogiske arbeidet, og den pedagogiske relasjonskompetansen vår. Vi har fått større forståelse av, og blitt enda mer bevisst på, viktigheten av at vi gir barna trygge, tydelige rammer og hvilken betydning vi har som voksne, rollemodeller. Vi tuller ikke når vi sier at vi mener vi har en av de viktigste jobbene, som finns. Vi er med på å skape framtidens samfunn og det gir oss stort ansvar!

Noe vi aktivt jobber med, er det er at vi i personalgruppen skal våge å utfordre hverandre mer og stille konstruktive spørsmål til hverandres praksis. Det forutsetter at vi er trygge på oss selv og på hverandre og godt kjent med de grunnholdninger og verdier, som ligger i vår egen barnehagekultur. I tillegg er det viktig at vi kan stole på hverandre og er bevisste på at vi ikke er ute etter å «ta» noen, når vi stiller slike spørsmål. Tvert imot tenker vi at en bevisstgjøring av egen og andres praksis, skal bidra til at vi utvikler oss både som fagpersoner, mennesker og ansvarlige voksne overfor barna. I personalgruppen vår er vi ganske ulike, både i forhold til alder og interesser. Det mener vi er positivt, fordi vi da kan utfylle hverandre på en helt annen måte enn om vi var helt like, i både alder og tankesett. Det at noen tenker «nytt» og annerledes, bringer inn spennende muligheter til utvikling, i organisasjonen. Ettersom vi har fått inn unge medarbeidere, og assistentgruppen har tatt utdanning, har vi, som organisasjon, en gylden anledning til å tilegne oss fersk kunnskap, fra dem. Det prøver vi å gjøre oss nytte av. Gjennom reflekterende dialog, og kunnskapsdeling, åpner vi opp for å utvikle oss, videre, sammen. Hensikten er å gi barna, i vår barnehage, de beste rammene for en trygg, psykososialutvikling og en god barnehagehverdag. Det at den enkelte i personalgruppen styrker sin bevissthet, som rollemodeller og fagpersoner, mener vi bidrar til at hele organisasjonen utvikles og gir oss økt mestringsfølelse og trygghet i jobben vi gjør. Vi forstår hvor viktige nettopp vi er for barna, så lenge de går hos oss. Foruten foreldrene/de foresatte er det gjerne vi som står dem nærmest og har størst påvirkningsmulighet, i livene deres, den tiden de går i barnehagen. Vi tror at trygge, sensitive voksne, som setter tydelige grenser og «rammer inn» barnas hverdag, bidrar til at barna får en god, sosial kompetanse og kan opparbeide en trygg, indre base for læring og livsmestring. Dette er nødvendig for *all* videre læring.

Voksne med gode pedagogiske, relasjonelle ferdigheter kan gi barna viktige verktøy for å kunne møte motgang, motstand og utfordringer, senere i livet. Barn trenger å få høre at de kan, at de er gode nok og at vi ser dem og setter pris på dem. Vi mener det er bedre å rose en gang for mye, enn for lite. Samtidig må vi også si fra, når et barn trækker over grensen. Ikke gjennom å kjeft, men ved å gi mening til hvorfor vi har grenser og hvorfor det ikke er greit å bryte dem.

Trygge barn, som opplever å bli sett og hørt på at de er «god nok», som de er, vil også ha forutsetninger for å utvikle sosial kompetanse som f.eks. empati og selvhevdelse. Da vil de bli i stand til å ta andres perspektiv og kunne stå opp for både seg selv og andre. Den som er trygg i seg selv har sjelden, behov for å trykke ned andre mennesker. Dette er viktige egenskaper, for livsmestring i det 21. århundre. Vi har et stort mangfold, i barnegruppen og vektlegger å trekke fram det at vi er forskjellige som noe positivt og berikende. I tillegg er vi opptatt av at det er mye som er likt og felles,

også uavhengig av hvor vi kommer fra, hva vi tror på og hvilken familiekultur vi har. Det er naturlig for oss å snakke om mangfold, fordi vi er en mangfoldig barnehage.

Lærende møter og praksisfortellinger er gode redskap, når det gjelder å observere og reflektere over hverandres praksis, det samme gjelder observasjoner, på hverandres avdelinger. Diskusjon, og refleksjon i plenum om tema som: «Hvorfor vi gjør som vi gjør og hvem vi er her for», blir tatt opp, i ulike møter og det er viktig at alle i personalgruppen ansvarliggjøres, slik at vi til enhver tid har søkelys på det som er til barnas beste.

Begrepet «dialog» går som en rød tråd gjennom alt vi gjør, i barnehagen. Vi har gjennom mange år blitt kurset i spillmetoden Dialog. Metoden er godt implementert inn i hvordan vi tenker og handler, både i forhold til barn, foreldre og kollegaer. Den har innvirkning på vårt barnesyn, læringssyn, og alle de andre områdene i vårt pedagogiske arbeid. Metoden har, gitt oss en felles plattform for hvordan vi kan møte barn med en varm og inkluderende holdning, som til enhver tid er det beste for barnet. Særlig, når vi møter barn som utfordrer oss, kan prinsippene være til god hjelp, i forhold til hvordan vi håndterer situasjonen. Vi bruker dialogmetoden konkret, på avdelingsmøtene, der vi gjennom praksisfortellinger reflekterer sammen over egen praksis og hvordan vi best mulig kan møte det enkelte barn. *«Hvordan opplevde jeg situasjonen med «Trine» som var så sint og lei seg, når faren gikk?» «Hvordan kan jeg møte henne, når hun strever?» «Hva trenger hun for å komme videre?»*

Som beskrevet tidligere, under kommunens kjerneverdier, ønsker Bergen kommune at alle kommunale barnehager skal ta i bruk ICDP som erstatning for metoder som Dialog, i det pedagogiske relasjonsarbeidet. ICDP programmet har som hensikt å styrke omsorgsgivers selvtillit og hjelpe omsorgsgiver til å tilpasse omsorg etter barnets tilstand, behov og initiativ. ICDP skal bidra til å styrke det følelsesmessige forholdet, mellom omsorgsgiver og barn og fremme et stimulerende samspill, mellom dem. I likhet med dialogmetoden handler ICDP om at omsorgsgiver alltid har ansvar for kvaliteten i samspillet og skal tilpasse seg, og ta barnets perspektiv, i relasjonen (Skyfritt, 2019, s. 19).

Byrådet ønsker en økt satsing og tverrfaglig koordinering av ICDP – foreldreveiledning, i Bergen, slik at foreldre kan få hjelp til å se sine barns emosjonelle, fysiske og kognitive behov. Det vil derfor satses mye på å utdanne ICDP veiledere, blant personalet, i de kommunale barnehagene. Innen 2023 skal de kommunale barnehagene ha minst 2 sertifiserte ICDP- veiledere. (Skyfritt, 2019, s.78). Med vår erfaring fra dialogmetoden, tenker vi at det er naturlig at vi, i vår barnehage, også vil tilegne oss kunnskapen og kompetansen som ligger i det å bli veiledere innenfor ICDP -programmet. Vi ser at mange foreldre har behov for å bli tryggere i sine roller som omsorgsgivere og ville ha stort utbytte av å få veiledning, i forhold til dette.

Hvordan vi tilnærmer oss barnet har mye å si. Vi tenker at vi må være mentalt tilstede og alltid huske på at barn er individer, med rett til egne meninger og følelser. De er barn og tenker derfor ikke som oss, men det betyr ikke at det alltid er vi voksne som har rett. Alle voksne gjør feil og når vi gjør det, så skal vi be om unnskyldning. Dersom barn skal lære hva som er rett og galt må vi, som voksne, rollemodeller gå foran som gode eksempler og innrømme våre feil. «Jeg trodde ikke på deg, «Lars», da du sa at du hadde pakket ned tursekken din. Det var feil, av meg og jeg er lei meg for det. Jeg burde ha hørt på det du sa. Unnskyld!» Dersom vi vil at barn skal høre på oss og klare å stå for det de gjør eller innrømme sine feil, må vi gjøre det samme! Voksne med god pedagogisk

relasjonskompetanse vil også være i stand til å oppdage og stoppe uønsket atferd som mobbing og utestengelse, i barnegruppen.

Vi vet at måten vi som voksne møter barn på, kan ha stor betydning for hvordan de vil håndtere ulike situasjoner og utfordringer, senere i livet sitt. Barnehagen er det første steget i barnas utdanningsløp og det blir dermed viktig at vi møter dem på deres egne premisser. Et utrygt barn vil ha dårligere forutsetninger for å lære, enn et trygt barn. Pedagogisk relasjonskompetanse virkeliggjøres gjennom personalets møte med det enkelte barn. Når vi setter oss på huk, i barnets høyde, ser dem inn i øynene og sier «Nå ser jeg at du er lei deg, jeg forstår at dette ikke var greit», viser vi barnet at vi bryr oss og at vi er der, for dem. Vi har blitt veldig bevisste på at stemme, det som blir sagt og kroppsspråket skal samsvare, når vi er i samspill med barn. Kjefting skal ikke være en del av vår kultur. Barn er veldig vare på måten vi uttrykker oss og vi tror vi når mye mer inn til barnet, gjennom å snakke rolig og ha god øyeblikkelig kontakt.

En trygg tilknytning til trygge og stabile voksne er en grunnleggende forutsetning for barns utvikling og læring. Ved at barna gir oss tillit og vi tar dem på alvor, trygger vi dem på at vi bryr oss om dem. «*Nei, har du sett, «Stine»! I går da vi skulle ut, trengte du hjelp, for å trekke opp den glidelåsen og nå klarte du det jammen, helt selv! Så bra, nå var du god!*» Dette gjelder jo også for voksne. Blir vi hørt og tatt på alvor, så trives vi og utvikler oss. Når vi gir hverandre en klapp på skulderen, eller et; «jeg så det du gjorde der, det var så bra», så løfter det oss og gir oss motivasjon, i jobben. Trygge voksne, vil igjen kunne gi trygge barn. En ansatt med god pedagogisk relasjonskompetanse vil også har bedre forutsetninger for å kunne oppdage barn som strever eller ikke har det godt. Derfor er det så utrolig viktig at *alle* i personalgruppen vår får mulighet til å utvikle den pedagogiske relasjonskompetansen og at *alle* føler at akkurat «jeg» er av uvurderlig betydning for de barna jeg møter, hver dag. For de fleste er vi de gode, trygge voksne som bidrar til at de har det kjekt og lærerikt, i barnehagen. For enkelte barn er vi mye mer enn det. Dessverre er det sånn at for noen er vi kanskje de eneste trygge, voksne som de vet bryr seg og som er til å stole på. Vi må tåle å være disse voksne og vi må våge å stå opp for dem og hjelpe dem. Det vil vi at alle, fra de unge lærlingene, til de som har 30 års pedagogisk erfaring, alltid skal huske på. Vi er opptatt av å «så gode frø» for trygge relasjoner, fra første stund barna møter oss. Dette er nærmere beskrevet under punkt V. Overganger. Trygghet og tillit er alfa og omega for god pedagogisk relasjonskompetanse.

II. Danning gjennom omsorg, lek og læring

«Jeg skulle ønske dagens barn lekte mer, enn de gjør

For den som leker som liten, får en rikdom inni seg,

som man kan øse av, hele livet

Man bygger opp en varm, hyggelig verden inni seg

En verden som gir styrke om livet blir vanskelig

Et sted man kan ty til i motgang og sorg»

(Astrid Lindgren)

Danning, er en kontinuerlig og livslang prosess, som skjer gjennom samspill og i møte, med andre mennesker. Hvem vi blir, som voksne, avhenger i stor grad av de møtene vi har hatt, med andre, som barn. Selv om barn lærer mest, gjennom lek og samspill med andre barn, er vi voksne også svært viktige i deres dannelsingsprosess. Barn tilbringer store deler av den tidlige barndommen, i barnehagen og dermed har vi en veldig viktig oppgave, som rollemodeller, for dem. De speiler seg gjerne i oss voksne og det er viktig at vi viser dem at det ikke er så farlig å feile og at man ikke alltid skal ta seg selv så høytidelig. Gjennom å «le litt» av oss selv, ufarliggjør vi for eksempel det å være litt annerledes eller kanskje ikke å få alt til. Humor og glede er en viktig del av danning og livsmestring og det å kunne le, sammen, - men ikke av-, hverandre, tror vi gjør oss til tryggere, rausere, mer positive og glade mennesker.

- **Danning gjennom omsorg**

En omsorgsfull relasjon er preget av lydhørhet, nærhet, innlevelse og evne og vilje, til samspill. På alle plan og gjennom hele dagen, hver dag, utøver vi omsorgshandlinger. Omsorg kommer til uttrykk i situasjoner der noen trenger, stell, mat, trøst og trygghet, men også når vi er tydelige voksne som setter grenser. I begrepet «omsorg» ligger nestekjærlighet, det at vi bryr oss, at vi ønsker den andre vel. Vår holdning, til våre medmennesker, gjenspeiler seg i alt vi gjør og sier, og vi må derfor være veldig bevisste på hvordan vi handler og uttrykker oss. Dette gjelder både overfor barn og andre voksne.

Omsorg handler om at barnet vet at det blir ivaretatt, både fysisk og psykisk. At noen passer på at de er trygge og har det de trenger, for å ha det bra. De lærer etter hvert å kjenne sin egen kropp, på alle nivå og bli i stand til å ta vare på og vise omsorg, for seg selv. «Når jeg fryser, tar jeg på meg en ekstra genser». Det barnet får gjennom omsorg, skal også sette dem i stand til selv å kunne utvise omsorg.

Når «Simen» får plaster på kneet og trøstes, fordi han har falt og fått vondt, er det en omsorgshandling. En dag, under lek i skogen, snubler kanskje «Ole» og begynner å gråte. Da husker «Simen» på plasteret og trøsten han fikk, da han falt og skjønner at også «Ole» trenger trøst. Kanskje holder det for «Ole» at vennen «Simen» hjelper han opp og spør om det går fint. Det kan hende at «Ole» har så vondt at «Simen» må hente en voksen. «Simen» bruker sine egne omsorgserfaringer, for å hjelpe vennen sin. Han får bekreftet at han er en god venn, «Ole» skjønner at han bryr seg om ham og vi voksne ser at «Simen» har empati og gir ham ros, for det. Barn som blir sett og får omsorg, blir selv i stand til å gi omsorg.

Vi inkluderer barna i omsorgshandlinger. De eldre barna hjelper for eksempel for eksempel de som er yngre med å smøre på maten, eller ta på støvler, når de skal ut. Barna på storavdeling liker veldig godt å besøke de små og leke med dem. Det gir vi rom for. Da får de muligheten til å vise omsorg gjennom å støtte og trøste, eller være den kompetente lekeren som viser dem hvordan noe skal gjøres. Vi ser at barna vokser på det og at det skapes fine bånd, mellom stor og liten.

De små barna viser omsorg gjennom å vise medfølelse, kanskje selv bli lei seg, når noen gråter. De kan også prøve å trøste ved for eksempel å tilby en leke eller gi en klem, til den som trenger omsorg. Det gjenspeiler gjerne de erfaringene de selv har, med omsorg. Den voksne sier gjerne «Å, nå ble «Trym» lei seg, han trenger nok trøst, nå». Små barn trenger at vi voksne setter ord på det de bare kan uttrykke gjennom kroppsspråket. «Du har våt bleie, du. Det er ikke godt, Kom, så går vi og skifter den».

«Jens» (1,5 år), leker med bilgarasjen. Den står på et lite bord og han sitter på en lav stol, ved bordet. Om litt vil han gå ned fra stolen, men snubler og faller. Han blir lei seg og gråter. Før en av personalet når bort til ham, løper «Mari» (2 år), bort til ham. Hun drar i ham, for å hjelpe ham opp og sier «Jens lei seg». «Mari» blir stående og holde rundt «Jens» og trøster ham ved å klappe på kinnet og klemme ham. «Jens» slutter å gråte. De står sånn en liten stund, før de slipper hverandre, men fortsetter å leke, sammen (Praksisfortelling, vår 2021).

Det er viktig å huske på at omsorg også handler om å være trygge, tydelige voksne som sier ifra og setter grenser, når barn gjør noe som ikke er greit. Barn trenger rammer og at noen passer på dem. Det ligger mye omsorg i at en voksen setter seg ned med barnet og gir mening og forklarer hvorfor det ikke er greit å slå andre. Vi opplever at de i mindre grad utfordrer grensene, når de vet hva grensene innebærer og er trygge på den voksne. «Du bryr deg om meg, selv om jeg gjør noe dumt». Sånne refleksjoner vil igjen føre til omsorgsdanning, hos barnet. «Jeg vil ha den leken selv, men jeg har lyst til å leke med deg også. Kanskje vi kan bytte på å ha den. Jeg vil jo ikke at du skal være lei deg!» Det å kunne ta andres perspektiv er viktig for danning.

- **Danning gjennom lek**

Gjennom leken får barn mange verdifulle erfaringer som er viktige for deres danning. De utvikler kunnskap, ferdigheter og holdninger, som de trenger for å lykkes, videre i livet. Vi har en profil som sier at vi har leken i fokus. Det er fordi vi anser at barnas lek spiller en utrolig rolle i forhold til utvikling og danning. Den sosiale leken er spesielt viktig. Her får de lekt ut virkeligheten og prøvd voksenroller, uten at det er så alvorlig og på ekte. De får erfaring med samarbeid, med det å være en del av et demokrati. «Det blir ikke en veldig gøy lek hvis bare jeg bestemmer, hele tiden, da vil nemlig ikke de andre barna være med». Rollene skal fordeles og temaet bestemmes. I den sosiale leken står den sosiale kompetansen i fokus. Gjennom ulike roller lærer barna å sette seg inn i andres situasjon og ta deres perspektiv. «Hvordan er det egentlig å være en mamma, eller pappa?» og «Hva gjør pappa og mamma, når de går på jobben?» «Gjør alle mammaer og pappaer det samme som mine, eller kan det være forskjellig?» Grunnlaget for sympati og empati legges, men også en gryende forståelse av hvordan et samfunn og familier, fungerer. Barna får erfaring med konfliktløsning og problemløsning («Hvem skal passe babyen, hvis moren/faren må på do»?) og det å se en sak fra flere sider. De må også innordne seg flertallets makt og få oppleve at også de kan være en leder. Noen ganger kan det være kamp om rollene og de må kanskje forhandle seg fram til hvem som skal være hvem, i leken. Da får barna øvd seg på det å stå opp for seg selv (selvhevdelse), men også erfare at de ikke alltid får det valget, de selv ønsket.

Regelleker, som «Haien kommer, ringleker osv.» gir barna erfaring med faste regler og konsekvenser. De får øving i å innordne seg noe som er bestemt utenfra og de må «belite» seg, når de taper. Regelleker kan ikke endres etter eget for godt befinnende og ofte må man samarbeide for å komme i mål. Ballspill handler gjerne om samarbeid og det å spille på lag. «Selv om det ikke var jeg som skorte det målet, så kan jeg glede meg, sammen med de andre, over at laget mitt vant».

I leken kan kreativiteten og fantasien få fritt spillerom. Det er bare på lek, det må ikke være akkurat sånn som i virkeligheten. «Jeg kan være akkurat den jeg vil og kan få til akkurat det jeg vil. Jeg kan faktisk være en superhelt, som kan fly!». Leken setter barna i stand til å kommunisere, med ulike partnere og kunne formidle sitt budskap, på en måte som gjør at det blir forstått av andre. Gjennom

leken oppstår vennskap og barna erfarer at noen liker akkurat dem. Det å kjenne at man har tilhørighet, er kanskje det aller viktigste! Samhandlingsferdighetene som barna tilegner seg, i førskolealder, er med på å legge grunnlaget for de ferdigheter og strategier som de trenger for å lykkes, senere i livet. I leken er det barna som «styrer skuten», men vi i personalet har mye å si, allikevel. Vi må tilrettelegge for de gode lekeopplevelsene og støtte der barnas egne ferdigheter ikke strekker til. Vi skal ha blikk, på det barna gjør og veilede dem, når de trenger det.

De små barna lærer først og fremst danning gjennom funksjonsleken og parallelleken. De prøver ut ting, smaker, dytter, kjenner på og prøver å finne ut hva de kan gjøre med gjenstanden. De studerer hverandres kropps og ansiktsuttrykk. «*Nå tok jeg ballen som du var på vei mot, hvordan håndterer du det*»? De har stor glede av å være sammen, og leker gjerne tett opptil hverandre. Gjennom leken lærer de å gjenkjenne følelser, ta hensyn og tilpasse seg andre. «*Når jeg løper mot deg, ser jeg at du blir redd. Jeg må løpe rundt deg, i stedet*».

Barna imiterer hverandre og bytter på å sette i gang lek, som å tromme på bordet eller klappe, begeistret i hendene. Det å få gjensvar på noe du selv setter i gang, gir erfaring med å bli sett, lede an, få handlingskompetanse og være del av et fellesskap. Alt dette er viktige elementer, for danning.

De små barna leker også enkel rollelek og prøver ut roller som de kjenner fra eget liv (mor og barn, dekke bord, spise og sove).. Det å bysse «babyen» og lage mat, er starten på den mer avanserte rolleleken som kommer etter hvert.

- **Danning gjennom læring**

Barn lærer både i det uformelle fellesskapet og i mer formelle settinger. I det ligger det at gjennom alt som foregår, i barnehagen, så har de forutsetninger for å lære noe. Alle nye erfaringer de gjør seg, fellesopplevelser og møter de har, i samspill med andre, er mulige lærings situasjoner. Vi mener at det meste av barns læring, skjer gjennom lek og i direkte samspill, først og med andre barn. Det er derfor vi gir leken så stor plass, hos oss, og derfor er vi så opptatt av at alle i personalgruppen skal være bevisste på å bruke hvert, lille hverdagsøyeblikk, til læring. Når barnet finner en meitemark, ute, gir det oss anledning til å bringe videre den kunnskapen vi har om mark. I tillegg kan vi utvide kunnskapen og forståelsen og lære dem noe mer enn bare det som har med selve marken å gjøre. Vi kan trekke inn bærekraftig utvikling og si noe om meitemarkens og andre insekter og småkryp, sin rolle i naturen. Vi kan gi dem forståelse av verdien en mark har, i «bare det å være en mark» Den har også livets rett osv. I mer strukturerte lærings situasjoner, som for eksempel gruppene, vi har, kan vi ta opp ulike tema som vi ønsker at de skal lære mer om og av.

Læring skjer også gjennom at vi voksne hver dag tar imot barna på en hyggelig og god måte og viser at vi bryr oss, gjennom hele dagen. Vi er rollemodeller, for dem og hvordan vi er, i disse møtene, har veldig mye å si for mulighetene de får til å lære og hvem de blir, som personer. De spiller seg gjerne, i oss voksne, og møter de voksne som ser dem, viser respekt, gir anerkjennelse og empati, er dette ferdigheter og egenskaper de vil ta med seg videre. Det samme gjelder i forhold voksne som er nysgjerrige/undrende, utforskende og engasjerte. Vår entusiasme smitter over, på barna og gir dem lyst til å lære.

Materialet og lekemiljøet, de fysiske rommene, vil tilby barna, har også mye å si for barns læring. Det samme gjelder det pedagogiske innholdet vi presenterer for dem og strukturen vi har, rundt

dagene våre. Når vi har trygghet faste, kjente rammer og samtidig gir rom for fleksibilitet, innenfor rammene, får de mulighet til medvirkning og til selv å delta aktivt, i egen læring.

De små barna lærer på en veldig fysisk måte. Vi sier gjerne at de må «gripe for å begripe». Vi må gi dem mange sanseopplevelser og undre oss, sammen med dem. «*En ball er noe som er rundt og kan trille, når jeg skubber på den. En ball har flere funksjoner, den kan sprette, rulle sakte, trille fort, den kan kastes, sparkes, hardt og lett. Baller kan være store, små, myke og harde*». Alt dette kan barnet lære, gjennom å utforske, smake på og undre seg over. Kompetente voksne vet dette, og det er i disse øyeblikkene, mye av læringen skjer. Når den voksne ser barnets nysgjerrighet og deler øyeblikket, utforskingen og undringen.

Barn skal lære mye og de lærer, absolutt hver dag, og på mange ulike måter. For å gi best mulige vilkår for språklæring, matematisk forståelse, utvikling av sosial kompetanse, medvirkning osv., er det aller viktigste at vi, som jobber med og har ansvar for, barna, er bevisste dette ansvaret og yter vårt beste for å gi dem det beste!

III. Progresjon i barnehagens pedagogiske innhold

Progresjon i barnehagen innebærer at alle barna skal utvikle seg, lære og oppleve fremgang. Alle barna skal kunne oppleve progresjon i barnehagens innhold, og barnehagen skal legge til rette for at barn i alle aldersgrupper får varierte leke-, aktivitets- og læringsmuligheter. Personalet skal utvide og bygge videre på barnas interesser og gi barna varierte erfaringer og opplevelser. Barnehagen skal legge til rette for progresjon gjennom valg av pedagogisk innhold, arbeidsmåter, leker, materialer og utforming av fysisk miljø. Barn skal få utfordringer tilpasset sine erfaringer, interesser, kunnskaper og ferdigheter (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 44)

Alle barn skal utvikle seg, lære og oppleve fremgang – og gjennom det pedagogiske innholdet, arbeidsmåter, leker og materialer skal barnehagen legge til rette for at barn i alle aldre får varierte leke-, aktivitets- og læringsmuligheter. Samtidig skal vi ta hensyn til hva barna er opptatt av, og bygge videre på deres interesser. (Kvalitetsutviklingsplan for kommunale barnehager i Bergen 2018 – 2021).

«Før når jeg var liten, så klaret jeg ikke, men nå klarer jeg høyest. Vi må klatre mange ganger, så kan vi. Det er kjempelett å klatre helt opp!» (Gutt, 4,6 år).

Selv om vi er en gammel og tradisjonsrik barnehage, er vi opptatt av å følge med i tiden og være en organisasjon, i stadig utvikling. Det innebærer at vi vektlegger at personalgruppen hever sin kompetanse, gjennom eksterne kurs så vel som kunnskapsdeling internt, i barnehagen. For at vi skal kunne sikre at barna som går hos oss, opplever progresjon, må vi også ha søkelys på dette, og holde oss oppdatert, på personnivå. I det siste har vi f.eks. kurset oss i «tegn til tale», fått nærmere innføring i digitale verktøy og jobbet med å utvide vår kunnskap knyttet til lek og gode læringsmiljøer.

For oss betyr det rammeplanen og kvalitetsutviklingsplanen sier, om progresjon, at det er viktig at vi tilrettelegger vår pedagogiske praksis på en sånn måte at absolutt alle barn, i vår barnehage, får mulighet til å utvikle seg, innenfor trygge rammer. De skal få gode læringserfaringer og oppleve

mestring og fremgang. Alle avdelingene skal legge til rette for progresjon i det daglige, pedagogiske innholdet, på en slik måte at barn i alle aldersgrupper får varierte leke-, aktivitets- og læringsmuligheter. Noen år har vi barn med spesielle behov, som trenger særlig tilrettelegging. De skal ha samme mulighet for progresjon og læring, som barn med normalt funksjonsnivå. Da pleier vi å finne løsninger, i samarbeid med foreldre og fagpersoner, med kompetanse i det å lage gode læringsmiljø for barn med funksjonshemninger.

Vi mener: «Dersom vi skaper en god barnehage for barn med spesielle behov, skaper vi en utmerket og bærekraftig barnehage, for alle barn»!

Vi er opptatt av å arbeide tverrfaglig med rammeplanens 7 fagområder. Det vil si at vi fletter dem inn i det daglige, pedagogiske arbeidet. Områdene er representert i temaopplegg og i forbindelse med hverdagsaktiviteter. Vi tror at denne helhetlige måten å tenke læring på setter oss i stand til å oppfylle rammeplanens «krav» og gir barna mange, varierte innfallsvinkler til, og muligheter for, læring og utvikling. Ved å arbeide med et hovedtema gjennom et helt barnehageår, er det også lettere å legge til rette for valg av pedagogisk innhold, arbeidsmåter, leker, materialer og utforming av fysisk miljø. Dette igjen gjør det enklere å synliggjøre progresjon, hos enkeltbarnet og i barnegruppen, som helhet.

Barn i Lyngfaret barnehage skal få flest mulig fellesopplevelser og felleserfaringer. Temaene vi velger oss ut, skal være av sånn karakter at alle, fra de yngste til de eldste, kan ha utbytte av dem.

Tilnæringsmetode er opp til hver enkelt avdeling. Det kan være alt fra en kjent barnebokforfatter/musiker, til bærekraftig utvikling/natur og miljø, eller for eksempel hvordan det var å være barn i «gamle dager». Vi fordyper oss i dette temaet og fletter inn alle fagområdene, i rammeplanen. Temaet går som en rød tråd, gjennom aktiviteter, gjennom hele året. Karnevalet vårt pleier å ta utgangspunkt i fellesprosjektene våre. Prosjektene har pleid å munne ut i sommerforestillinger, først og fremst på de store avdelingene. Vi har også hatt større forestillinger, på kulturhuset på Vannkanten, der hele barnehagen har deltatt. Småbarnsavdelingene har gjerne hatt en bildefremvisning, med tilbakeblikk på året som gikk, som sin sommeravslutning. Da har temaarbeidet blitt visualisert der. De har også gjerne stilt ut ting de har laget, i forbindelse med prosjektarbeidet. Vi pleier også å stille ut det vi lager, underveis, gjennom hele året, på alle avdelinger. Noe blir hengt opp utendørs og ellers inne, på avdelingene.

Disse årlige satsningsområdene er forankret i vår egen barnehage og de kommer da i tillegg til de tidligere nevnte fellessatsningsområder, i Bergen kommune. I prosjektene våre gjøres det gode tilpasninger til de enkelte barnegruppene, - altså at temaet er det samme, tilnærming og innhold kan variere fra avdeling til avdeling.

På småbarnsavdelingene er vi opptatt av å gi barna *kjennskap* til temaet, mens målet for de eldre barna er å gi dypere innsikt og *kunnskap*. Barna introduseres til temaet, for eksempel gjennom konkrete, film, bilder, sanger, fortellinger og dramatisering.

Vi er opptatt av at barna skal få bygge gode, relasjoner med andre barn. De lærer aller mest i samspill med andre jevnaldrende, både hvordan man kan bygge et fint legoslott og hvordan man kan være en god venn, for andre. Progresjon, henger nøye sammen med begreper som livsmestring og livslang læring. Gjennom at vi sikrer at barna får en god progresjon, på alle områder, den tiden de går hos oss, legger vi også til rette for at de utvikler gode verktøy for å mestre utfordringer de får, senere i livet. Vårt ønske, for vår barnehage, er at barna skal få mange, ulike opplevelser og erfaringer i løpet

av barnehageårene. På samme tid vil vi at de skal lære og utvikle seg, i eget tempo, etter de forutsetningene de har. Det er viktig, for oss, å gi barna oppgaver de mestrer. Vi har tro på at progresjon oppnås best gjennom å bygge «stein på stein». Det vil si at barna utvikler seg gradvis og får mulighet til å «hvile litt» i det de mestrer, før de strekker seg mot neste mål, dersom de har behov for det. Noen barn lærer raskt og utvikler seg i tilsvarende hurtig tempo. Andre trenger mer tid og støtte. Derfor må vi gi utfordringer etter der det enkelte barn er, uavhengig av alder. Progresjon i barnehagens pedagogiske innhold, er som vi ser det, at alle barn hos oss skal gis like muligheter, men framgangsmåten kan være ulik. Hver avdeling har variert leke og læringsmateriale og rommene våre er tilrettelagt for varierte aktiviteter. Vi er opptatt av at lekemiljøene skal være funksjonelle og inspirerende. Det er skrevet ganske inngående, under andre kapitler i planen, hvordan vi velger å innrede for varierte lek og læringserfaringer og hvordan vi strukturerer det pedagogiske innholdet. Så lenge man har noen tydelige rammer, som er stabile, mener vi at det skal være stort rom for fleksibilitet og variasjon. Barnas egne uttrykk må gis plass, slik at de faktisk *kan* medvirke. Personalet må se til at hvert enkeltbarn får utfordringer som er tilpasset deres mestringsnivå, slik at alle får oppleve fremgang og progresjon. På samme tid skal vi ha blick for hele gruppen og sørge for at hvert enkelt individ erfarer at de er en del av et større fellesskap. Det opplever vi at vi gjør, gjennom måten vi fysisk organiserer oss på, strukturen vår og gjennom den kunnskapen og kompetansen vi har.

Livsmestring, betyr i denne sammenheng at barna skal få mulighet til å utvikle vennskap, ta del i fellesskapet, oppleve mestring og at vi legger til rette for at barna kan få bruke sin kreativitet, være aktivt medvirkende og søke utfordringer i lek og læring. Dette handler også om å tåle å møte motstand/motgang, håndtere utfordringer og være utholdende. Gjennom dialogmetoden har vi vært lært oss begrepet; «å stå i det», altså det å håndtere det ubehagelige og vanskelige. Ikke gi opp, men prøv å finne måter å komme videre og dermed kunne erfare progresjon og mestring. Vi tenker at trygge barn har best forutsetning for læring og utvikling. Vi voksne må hele tiden justere oss til barna, møte dem der de er og gi mening – slik at de får oppleve mestring. Vi gir dem utfordringer etter hvert som de utvikler seg. En treåring trenger for eksempel andre utfordringer enn en ettåring og en seksåring trenger gjerne noe annet, enn en fireåring.

Det siste året har nok alle barnehager, i hele Norge, vært i en helt spesiell situasjon, på grunn av koronaepidemien. Vi har blitt utfordret, på mange områder og har måttet drive barnehagen vår på en helt annen måte enn det vi har ønsket og planlagt for. Noen prosjekter og planer har måttet «legges på is» og utsettes. For oss, som er opptatt av helhet og mye samarbeid, på tvers, har det mest krevende vært å være mer «isolert», fra hverandre. Samtidig har vi vært opptatt av at våre barn og foreldre, i minst mulig grad skulle oppleve at det pedagogiske tilbudet ble dårligere og veldig annerledes. Vi har derfor vært tydelige på å gjennomføre det vi kan og vært kreative i forhold til å finne alternative løsninger når utfordringer har oppstått. Derfor har vi klart å videreføre viktige arrangementer, som: Lucia, julefest, «Ulla Krulle forestilling», markering av samenes dag, karneval, påskelunsj, 17. mai arrangement, aktivitetsdag og avslutning for skolestarterne. Noen fellessamlinger har vi også fått til, utendørs og inndelt i kohorter. Vi velger å se med et positivt blick på utfordringene som koronaepidemien har gitt oss. Vi har lært mye, denne tiden, og sett at det alltid finnes løsninger om man er villig til å gå litt utenom «sporet» og være løsningsorienterte og samarbeidsvillige.

IV. Overganger

Hvert år kommer det nye barn til barnehagen vår, hovedsakelig til småbarnsavdelingene, men noen nye barn begynner også til stor avdeling. De aller fleste barna som begynner hos oss, er småbarn mellom 1 og 2 år. Når små barn starter i barnehagen har de gjerne liten eller kanskje ingen erfaring med det å være adskilt fra mor eller far. Koronaepidemien har trolig bidratt til at barnehagestart vil bli ekstra utfordrende, for en del barn, i år. Vanligvis har barna hatt en viss kontakt med andre, utover nærmeste familie, men dette året har de aller fleste levd mer isolert, enn normalt. Vi er spente på hvordan dette vil arte seg, men vi er forberedt på at småbarngruppene er ekstra sårbare, i år og kanskje vil trenge mer tid og tilrettelegging i tilvenningsperioden. Det er viktig, for oss, å ha en god dialog, med nye foreldre og trygge dem på at dette er noe vi tar på alvor og forstår kan være vanskelig, for dem.

Det å skulle bli overlatt til noen de ikke kjenner er alltid tøft, for både barn og foreldre og det er viktig at vi bruker god tid i denne prosessen. Vi er bevisste barns grunnleggende behov for trygghet, omsorg og forutsigbarhet og det er viktig for oss at barna får en trygg tilknytning, til oss, i barnehagen. Det er selvfølgelig individuelt hvordan barna håndterer den nye hverdagen, og reaksjonene kan være veldig ulike, men vi har et fleksibelt opplegg for tilvenning som vi tilpasser til det enkelte barns behov og deres foreldre.

a. Tilvenning i barnehagen

Barnehagen skal i samarbeid med foreldrene legge til rette for at barnet kan få en trygg og god start i barnehagen. Barnehagen skal tilpasse rutiner og organisere tid og rom slik at barnet får tid til å bli kjent, etablere relasjoner og knytte seg til personalet og til andre barn. Når barnet begynner i barnehagen, skal personalet sørge for tett oppfølging den første tiden slik at barnet kan oppleve tilhørighet og trygghet til å leke, utforske og lære. (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.33)

De yngste barnas behov for trygghet, omsorg og nærhet er stort og fundamentalt for deres videre utvikling, både i et psykologisk, utviklingsmessig og læringsrelatert perspektiv, Barnet trenger sensitive voksne for å utvikle sine følelsesmessige og sosiale evner.

(Kvalitetsutviklingsplan for kommunale barnehager i Bergen, 2018-2021, s. 24)

Under koronaepidemien har vi ikke hatt mulighet til å invitere inn foreldrene, samtidig, men alle får tilbud om å komme på besøk, enkeltvis, før barnehageoppstarten. Det har også vært viktig for oss å gi god informasjon, gjennom e – post og over telefon. Den beste måten å opprette god kontakt på er allikevel å møtes «ansikt til ansikt». Vi håper at dette vil normalisere seg, til neste år.

Vanligvis inviteres foreldrene til de nye barna inn til et kort foreldremøte, i juni måned. Der møter de styrer og pedagogiske ledere, fra de aktuelle avdelingene og får generell informasjon. De treffer også andre, nye foreldre og kan ta barnehagebygget i nærmere øyesyn. Det er godt å se hvordan det ser ut, der barnet deres skal tilbringe mange av døgnetts våkne timer, i flere år framover. De er også velkommen til å besøke oss, i åpningstiden, gjerne sammen med barnet og det kan være aktuelt å invitere til en felles besøksdag.

Når barnehagens personale møter på de nye foreldrene, uavhengig av vår avdelingstilhørighet, er vi opptatt av at vi presenterer oss og vi hilser alltid! Vi fokuserer også på å lære oss navnet til alle barn,

som går hos oss og benevner dem, når vi møtes. Dette opplever vi er med på å skape en positiv atmosfære og knytte gode relasjoner.

I forkant av oppstart, avtales det tidspunkt for tilvenning. Pedagogisk leder tar imot barn og foreldre, de første dagene. Vi har også en oppstartsamtale, hvor det legges vekt på å få rikelig, gjensidig informasjon og det avklares forventninger fra både foreldre og fra barnehagen. Når vi i Lyngfaret barnehage tar imot nye barn, er det viktig for oss å være sensitive, nære og tilstedeværende, i møtet med barna. Derfor deler vi opp barnegruppen, med noen ute og noen inne, i starten. På denne måten blir det litt mindre overveldende, for de som er nye og vi ivaretar samtidig de «gamle» barna, som har andre behov. For mange foreldre er dette det første møtet, med en barnehage og det er godt å kunne få svar på spørsmål og samtidig kjennskap til de rutiner barnehagen har. Det å få god informasjon om barnet er også svært viktig for oss, for da kan vi møte barnet, på best mulig måte og lette overgangen fra hjem til barnehage. Kanskje er ikke barnet vant til å være med andre barn, kanskje har det allergier det er viktig å vite om, eller kanskje har det en smokk eller bestemt kosebamse som kan roe ned og trygge barnet. Denne typen informasjon er viktig for oss. Spesielt betydningsfullt er dette når barnet ikke har språk, og dermed ikke kan uttrykke følelser og behov på lik linje med et barn som kan snakke. Det samme gjelder for eldre barn, som har et annet morsmål og snakker lite eller ikke noe norsk, i det hele tatt. Informasjonsdeling er utrolig viktig, på generell basis og spesielt i oppstartsfasen!

De første dagene, av tilvenningsperioden, er mor eller far sammen med barnet på avdelingen. Det er viktig at barnet møter de samme voksne, hver dag, for å skape en god og trygg tilknytning. Etterhvert som foreldre velger å gå fra en liten stund, er vi veldig opptatt av at de sier ordentlig «hadet» til barnet, selv om det gråter og blir lei seg. Dette er fordi det er viktig at barnet får erfare at mor eller far kan si; «hadet, jeg kommer snart tilbake», og at barnet ser at det faktisk skjer. Ved å «snike» seg ut unngår gjerne foreldrene det vonde og ubehagelige i at barna gråter, men barnets reaksjon vil komme, uansett, og da er det helt nødvendig at de er forberedt på det som skjer. Vi ser at mange foreldre synes dette er veldig vanskelig, men for oss må barnets beste alltid komme først! Etter hvert som de erfarer at mor/ far kommer tilbake, vil barnet i de aller fleste tilfeller akseptere at foreldrene går og finne trøst hos de voksne, på avdelingen. Det å vite at man kan ringe og høre hvordan det går, eller at personalet sender en melding, kan ofte bidra til at foreldrene beroliges.

Det vil selvfølgelig være individuelt hvordan barnet tilvenner seg det å være i barnehagen, men det kan være lurt at de ikke har altfor lange dager, den første tiden. Dette er selvsagt dersom det lar seg gjøre, for foreldrene. Vi erfarer at de fleste foreldre strekker seg svært langt, for å få dette til. For oss er det viktig å se barnet, gi omsorg og vise at vi forstår at det er lei seg. Det å sette ord på barnets følelser, trøste og prate med dem, hjelper barnet. Selv om de liten og ikke selv har språk, kan det berolige dem at vi gjentar; «nå er du lei deg, du savner mamma. Hun kommer når du har sovet, jeg passer på deg osv.»

Vi praktiserer ikke faste primærbarn, altså at den enkelte i personalet har ansvar for konkrete barn, hos oss. Vi har erfart at det kan være sårbart å knytte faste voksne opp mot enkeltbarn og opplever at hos oss fungerer det best at alle har likt ansvar for alle barn, på avdelingen. Vi følger allikevel barnas initiativ og behov. Tilrettelegging og sensitive voksne, er av stor betydning. Endel barn velger seg gjerne én trygghetsperson, som de søker til, når mor eller far går. Det er da viktig at vi tar barnets ønske på alvor og at vi i denne overgangsperioden lar barnet selv få bestemme ut ifra hvem det føler seg trygg med. Her er det barnets behov som settes i fokus, og de voksnes må settes til side. Det må

tilrettelegges for at tilknytningspersonen kan frigis fra andre oppgaver, kanskje må man bytte vakttider, i denne perioden så hun/han kan være tett på det nye barnet. Samtidig må det ikke gå utover behovene til de andre barna, i gruppen. Dette fordrer tett samarbeid, voksne med blikk for barns behov, fleksibilitet og løsningsorientert personalgruppe.

Etter hvert som vi ser at barnet føler seg tryggere, og slipper mer opp, kan vi utfordre og utvide slik at det får flere trygge voksne å lene seg på. For oss er det veldig viktig med god kommunikasjon med foreldre, for at barnet skal få en best mulig oppstart og hverdag i barnehagen. God kommunikasjon og samarbeid er av svært stor betydning for at foreldre skal føle seg trygge på å levere fra seg det aller kjæreste de har, til noen de ikke kjenner så godt. Det å kunne gi foreldrene god informasjon om hvordan barnets dag i barnehagen har vært, er derfor helt nødvendig for at foreldrene får forståelse av, og opplever at vi har sett nettopp deres barn og at barnet deres har en trygg og god hverdag, hos oss. Når vi får dette til, i starten av barnets «barnehageliv», vil det gjerne bidra til at godt samarbeide opprettholdes videre, gjennom hele barnehagetiden.

b. Overganger og sammenheng innad i barnehagen

. Overganger skjer også innad i barnehagen. Personalet skal sørge for at barn og foreldre får tid og rom til å bli kjent med barna og personalet når de bytter barnegruppe (Utdanningsdirektoratet, 2017, s. 33)

Lyngfaret barnehage er en barnehage med to småbarnsavdelinger og to store avdelinger. I august, til oppstart av nytt barnehageår, flyttes de eldste barna fra småbarnsavdelingen, over til de to store avdelingene. Livet på småbarnsavdeling og på storavdeling, kan oppleves som to veldig forskjellige verdener. For at overgangen ikke skal bli så stor, prioriterer vi, i den grad det lar seg gjøre, at de som har gått sammen på småbarnsavdeling også følger hverandre på stor avdeling. Etablerte vennskap er en trygghetsfaktor, inn i det nye, selv om de fleste tilpasser seg raskt og kanskje finner nye vennekonstellasjoner.

Gjennom koronaperioden har vi ikke hatt samme mulighet til å besøke den «nye» avdelingen sammen med barna, som vi normalt ville ha gjort. Løsningen, dette året, har vært at en kohort, med de eldste fra småbarnsavdeling, har fått låne rom på den storavdelingen som barna skal begynne på. Da har de store barna vært ute, men toåringene har i hvert fall fått mulighet til å bli litt kjent med rom og lekemateriell. Det har vært en suksess. Personalet på de store avdelingene har også vært bevisste på å gi ekstra oppmerksomhet til de som snart skal over på stor avdeling, f. eks i utetiden, sånn at de har blitt litt bedre kjent. Foreldrene har også fått komme inn, enkeltvis, gjerne sammen med sitt barn og fått møte noen av de som skal ha ansvar for deres barn, neste år. I det videre beskrives overgangen som den pleier å være og som vi håper den blir til neste år.

Vi har et godt samarbeid mellom småbarnsavdelingene og de store avdelingene, gjennom hele våren. Så snart det er bestemt hvilken avdeling barna skal flyttes til, setter vi i gang med faste besøksdager. Barna får da, sammen med en voksen fra sin avdeling, komme på besøk og leke på avdelingen de skal begynne på. Dette for at de skal bli kjent med dagsrytme, rutiner, rommene, de andre barna på avdelingen og de voksne som jobber der. De eldste barna som skal begynne på skolen og dermed ikke skal være der under oppstart av nytt barnehageår, går ofte ut når småbarnsavdelingen kommer på besøk. Dermed får de erfaringer med den barnegruppen de skal bli en del av, når høsten kommer. Barnas foreldre er også velkommen til å besøke den nye avdelingen og gjøre seg kjent, både med rom og personalet.

Gjennom hele året, har vi fellessamlinger med alle avdelingene, hver fredag. Her deltar både styrer og hele personalgruppen, sammen med barna. Vi deler gode opplevelser, gjennom sang, musikk og drama. På denne måten blir alle barna kjent med alle de voksne, i barnehagen og likeså, barna fra de ulike avdelingene. Småbarnsavdelingene låner også ofte rom på stor avdeling og mange av de store barna går gjerne på besøk, på småbarnsavdelingene. Vi opplever at både barn og voksne, har god oversikt over hvem de forskjellige hos oss er.

På den siste foreldresamtalen på småbarnsavdelingen, er også pedagogisk leder fra stor avdeling til stede. Dette for at foreldre skal bli kjent med den som er leder på den nye avdelingen, og dele informasjon, slik hun/han skal være best mulig forberedt til å ta imot barnet, som skal starte på avdelingen. Dette opplever både foreldre og pedagoger som svært nyttig. Det å ha møttes og hilst ordentlig på hverandre, før barnet skifter avdeling, har vist seg å være svært positivt og har lettet overgangen, også for foreldrene.

Rett før sommeren får foreldre og barn tilbud om omvisning på avdelingen, som barnet skal starte opp på, i august. Her blir det også tid til en uformell prat. Ønsker foreldrene en oppstartsamtale, i tillegg, kan det avtales.

Ved oppstart av nytt barnehageår har vi laget til garderobeplass, med bilde av barnet på skapet. Vi legger til rette for at barnet den første tiden skal bli møtt av kjente voksne, når det kommer i barnehagen. Dersom det er mulig, er det også en voksen fra småbarnsavdelingen, som barnet kom fra, tilstede de første dagene. Dette for at overgangen, fra liten til stor avdeling, ikke skal bli for stor etter ferien. Vi unngår helst at barnet besøker sin «gamle» avdeling, denne tiden. Dette fordi vi mener at det bare vil skape usikkerhet hos barnet og forlenge overgangsperioden. I tillegg har det skjedd mange endringer der, i form av nye barn og kanskje nye voksne. Vi etterstreber at barna får følge av noen av de barna som de kjenner godt og kanskje allerede har etablerte vennskap med, fra småbarnsavdelingene. Samtidig er det alltid flere hensyn og ta og gruppens beste må noen ganger prioriteres framfor individuelle ønsker. Vanligvis kommer flere fra samme småbarnsavdeling til samme storavdeling og oftest kjenner de godt til de barna som eventuelt kommer inn fra den andre småbarnsavdelingen. Det er uansett viktig at vi har god dialog med barnas foreldre, slik at overgangen blir best mulig, for hvert enkelt barn. Det skal oppleves trygt å begynne på ny avdeling. Om foreldre ønsker å være sammen med barnet de første dagene på ny avdeling, er de selvfølgelig hjertelig velkommen til det. Vi legger inn bilder, med navn på alle barna, de voksne og aldersgruppen de hører til, i den første månedsrapporten, etter sommerferien. Dermed kan både barn og foreldre få oversikt over hvem som er hvem, på avdelingen. På tavlen henger det også en oversikt, med navn på personalet og hvilken stilling de har.

Den første tiden etter sommerferien er vi opptatt av at barna skal få en trygg og god tilknytning til de voksne på avdelingen. At de skal finne sin plass i gruppen og knytte vennskap med de andre barna. Dette sikrer vi ved å være tett på barna, være mye inne, på avdelingen og ved å ikke ha for mange planer i starten av året. Vi deler også gjerne gruppen, slik at de eldste barna f. eks er mer ute, i starten.

Det er også viktig for personalet, på storavdeling, å vite om det er spesielle hensyn som må tas i forhold til barnet. En god dialog med foreldre skaper et godt samarbeid og dermed trygge rammer for en god og forutsigbar hverdag for barna. Vi er derfor opptatt av den daglige kontakten vi har med foreldrene, der vi formidler hvordan barnas dag har vært og foreldrene forteller oss gjerne om det

barnet har gjort, på fritiden. Vi visualiserer også dagens gjøremål og aktiviteter, gjennom dagtavle. På denne måten kan de nye barna få trygghet i hva som skal skje, denne dagen og etter hvert kjenne igjen de daglige rutinene.

c. Samarbeid og sammenheng med skolen

Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole og eventuelt skolefritidsordning. Barnehagen og skolen bør utveksle kunnskap og informasjon som utgangspunkt for samarbeid om tilbudet til de eldste barna i barnehagen, deres overgang til og oppstart i skolen. Barnehagen må ha samtykke fra foreldre for å dele opplysninger om enkeltbarn med skolen. De eldste barna skal få mulighet til å glede seg til å begynne på skolen og oppleve at det er en sammenheng mellom barnehagen og skolen. Barnehagen skal legge til rette for at de eldste barna har med seg erfaringer, kunnskaper og ferdigheter som kan gi dem et godt grunnlag og motivasjon til å begynne på skolen. Barnehagen skal bidra til at barna kan avslutte barnehagetiden på en god måte og møte skolen med nysgjerrighet og tro på egne evner. Barna skal få bli kjent med hva som skjer i skolen og skolefritidsordningen.

(Kunnskapsdepartementet, 2017, s.33-34)

Lyngfaret barnehage har i mange år hatt et nært og godt samarbeid med nærskolen vår, Vadmyra skole. Hvert år er pedagogisk leder på de store avdelingene, samt styrer, på en hel dags samling, hvor fokus er sammenheng barnehage og skole. På denne dagen pleier vi å sitte sammen med Vadmyra barnehage og Vadmyra skole, for sammen å legge en plan, for å sikre en best mulig overgang til skolen, for barna som kommer fra barnehagen. Dersom vi har barn som skal til andre skoler, er dette også en fin anledning til å møte og prate med avdelingsleder for disse skolene, og avtale videre kontakt i forhold til disse barna.

Dette spesielle året, ble all kontakt formidlet digitalt, via teams. Heldigvis fungerte det godt og barnehagen fikk overbrakt viktig informasjon, til skolen. Skolen tok også ansvar for å endre på opplegget for skolestarterne, slik at de fikk en opplevelse av å bli litt kjent med dem. Blant annet laget de en video, der barna fikk se hvordan en skoledag arter seg. Det ble også mulighet for et kort, fysisk, besøk, helt på tampen av skoleåret, der barna fikk møte noen av de ansatte. Barnehagen overleverte også «skolestartskjemaene», som barna og foreldrene fylte ut, sammen. Dermed ble overgangen så god som den kan bli, når det er unntakstilstand. I det videre beskrives overgangen som den pleier å legges opp.

Gjennom våren settes det av tid til ulike møtepunkter med både SFO. leder, avdelingsleder på trinnet, faddere, barn som har gått i barnehagen hos oss tidligere og med første trinn på skolen. Alt dette settes inn i en egen plan. Den går vi igjennom, på foreldresamtalen, med femårsgruppeforeldrene, om høsten. Planen er lagt etter årshjulet, med fastlagte tider for møtepunkter og felles aktiviteter og både skolen og barnehagene plikter å holde seg til den. Vi anser samarbeid med SFO. like viktig som med skolen, ettersom nesten alle barn som er skolestartere også går på SFO. En ganske ny ordning, i samarbeidet, er at foreldrene blir bedt om å fylle ut et «egenmeldingskjema», for sitt barn, i god tid før skolestart. Det betyr at de skriver ned det som de mener er viktig for skolen å vite om barnet. Det kan f. eks. være at barnet er veldig sjenert, kanskje synes det er skummelt å gå på do, alene, eller har vansker med å ta imot trøst, når det er lei seg. Informasjonen kan også omhandle noe som barnet liker veldig godt eller kanskje om søsken, hvem

de er med på fritiden osv. Da får lærerne/de ansatte på SFO., et godt bilde av hva foreldrene mener det er viktig at de vet, om deres barn.

I mai måned får vi gjerne besøk fra de «gamle» barna, fra vår barnehage, som går i 1. klasse, nå. De forteller litt om hvordan det var å begynne på skolen og førskolegruppen får mulighet til å stille spørsmål. De som skal bli barnas faddere, kommer også gjerne bort og blir litt kjent. I tillegg pleier vi å bli invitert til skolen og barna får anledning til å være sammen med førsteklassingene, både i klasserommet og i et friminutt. Da får de en opplevelse av hvordan det er å være skoleelev og gjøre seg litt bedre kjent skoleområdet. De fleste barn i dag, går jo også på SFO., så derfor er det også lagt inn et besøk, der. Vi erfarer at dette besøket er svært viktig for mange av barna og at de «senker skuldrene litt», når de har fått erfaring med hva skole egentlig er. Det å gjøre seg disse erfaringene, sammen med barn og trygge voksne de kjenner, gjør at mange opplever skolen som litt mindre skummel.

Barna blir i tillegg innkalt til førskoledag sammen med foreldrene, og det blir satt opp foreldremøte på skolen for nye foreldre. Da får de mer konkret informasjon om lærere og «veien videre».

På den siste foreldresamtalen i barnehagen, før skolestart, innhenter vi tillatelse fra foreldrene, for å ha overføringssamtale med skolen. På denne overføringssamtalen deltar pedagogisk leder, rektor, avdelingsleder på småskoletrinnet og SFO. leder. Det er viktig at SFO. også får delta på dette informasjonsmøtet, siden de fleste av barna vil bruke det tilbudet. Informasjonen som blir gitt er etter avtale med foreldrene. Den er muntlig, hvis ikke annet er avtalt. Her blir det formidlet om barnets både «sterke og svake» sider. Dette for at lærer skal kunne møte barna på best mulig måte. Ønsker foreldre en oppstartssamtale med skolen, kan vi også formidle dette i overføringssamtalen. Slike overføringsmøter blir også avholdt med andre skoler, hvor vi har barn som skal begynne. F.eks. Loddefjord skole, Kjøkkelvik skole, Mathopen skole etc. Vi prøver også å få til et besøk på disse skolene, slik at de barna som skal dit også vet hvor de skal og hva som møter dem. Barna som ikke hører til Vadmyra (nærskolen vår) deltar på besøksdagen vi har der, slik at de får de samme erfaringene, som de andre barna.

Når det gjelder barn med spesielle behov blir papirer som IU-planer og rapporter oversendt til skolen i etterkant av overføringssamtaler, etter samtykke fra foreldrene.

Det siste året i barnehagen går barna i 5-årsgruppen. Det er noe de gjerne gleder seg til gjennom hele tiden, på storavdeling. Mye av det vi gjør sammen, er forbeholdt de eldste barna og er en del av progresjonsplanen vår. Barna skal ha noe å strekke seg etter, på hvert alderstrinn. Samtidig er denne gruppen nært knyttet opp mot samarbeidet mellom skole og barnehage, for å sikre oss at overgangen blir så positiv, som mulig.

Det finnes flere, andre barnehager, i nærområdet vårt og vi har snakket om at det hadde vært fint om vi kunne møtes, noen ganger. Flere av barna fra disse barnehagene sogner også til nærskolen vår, så det kunne vært positivt å kjenne hverandre litt, før skolestart. Vi har hatt besøk fra en barnehage og det syntes barna var spennende. Dette er derfor noe vi vil prøve å gjøre mer av, framover.

Vi har faste turdager og samlinger annenhver uke, som skal være skoleforberedende. Barna får selv være med å sette regler for gruppen og de er med på å bestemme innhold og tema som vi skal jobbe med. 5 -årsgruppen forbereder barna på en noe mer strukturert hverdag enn vi ellers har i barnehagen. Vi øver på det å vente på tur, å lytte til andre, samarbeide og ta demokratiske

avgjørelser. Vi øver en del på det å tørre å stå fram og å kunne ta imot kollektive beskjeder. Videre jobber vi med å følge regler i spill og regellek, at de har lært å skrive navnet sitt, at de kan holde blyanten riktig og at de f. eks kan se antall prikker på terningen uten å telle dem, en og en. Med andre ord, alle elementer som er viktige for å bedre kunne mestre skolehverdagen. I løpet av året jobber vi også med en del «skolereitete» oppgaver, så sant som barna er moden for det. Viktigst av alt er at det skal være lystbetont og at barna skal få en god følelse av å være i en strukturert sammenheng. At de får en følelse av å mestre ut fra sitt nivå og at de er gode nok som de er.

Vi bruker det flotte nærområdet vårt, til turer og vi har egen leirplass med gapahuk og bålplass. Den er det bare 5- årsgruppen som har tilgang til. Vi lager mat over bålet, vi har med ulike verktøy og barna får innsikt i hvordan man kan bruke og ta vare på naturen. Bærekraftig utvikling er et viktig begrep, i dagens barnehager. På leirplassen er vi blant annet opptatt av å ivareta området og holde det ryddig, slik at for eksempel dyre og plantelivet i området, blir vernet og andre kan ha glede av stedet. Barna blir også godt kjent med området de bor i og får dermed utvidet sin lokale kunnskap, noe som kan være nyttig å ta med seg i det videre utdanningsløpet.

På turene våre er vi særlig opptatt av samarbeid, turtaking og det å kunne løse oppgaver og leke sammen, på tvers av kjønn og avdelingstilhørighet. Vi anser at det å være en god medborger som bidrar som individ inn i et fellesskap, er viktig for barna å få med seg, fra barnehagetiden.. Livsmestringsverktøy og den sosiale kompetansen er noe vi sterkt vektlegger, hos oss. Gjennom trygge, varme, tydelige, rammer, håper vi at barna har lært å stå opp for seg selv, og andre og at de har utviklet gode verktøy i forhold til det å håndtere motgang og motstand, som alltid vil oppstå, i løpet av livet. I barnehagen vektlegger vi at alle ikke kan (eller skal) være best i alt, men at det holder, i rikelig monn, å være stolt av, glad i og god nok som den man er!

Vi har også et «motto», som sier: *«Alle kan ikke være (beste)venner, men alle kan være vennlige, mot hverandre!»* Det ønsker vi at alle i 5 - årsgruppen skal ha med seg i «ryggsekken», når de begynner på skolen!

Vårt mål er at barna skal erfare en trygg og god tilknytning, til barnehagen, fra de begynner på småbarnsavdeling, videre gjennom tiden på storavdeling og fram til de begynner på skolen. Da vil de ha «verktøy» til å håndtere de endringer som skjer, videre i utdanningsløpet og i livet, ellers. Våre erfaringer tilsier at måten vi praktiserer overganger på, skaper trygge rammer, tilknytning og forutsigbarhet. Vi vil derfor fortsette å praktisere ordningen, som den er.

V. Foreldremedvirkning

Rammeplanen referer til barnehagelovens bestemmelser:

Barnehagen skal, i samarbeid og forståelse med hjemmet, å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling, jf. barnehageloven § 1.

Betegnelsene «hjemmet» og «foreldrene» omfatter også andre foresatte. Barnehagen skal ivareta foreldrenes rett til medvirkning og arbeide i nært samarbeid og forståelse med foreldrene, jf. barnehageloven § 1 og § 4. Samarbeidet mellom hjemmet og barnehagen skal alltid ha barnets beste

som mål. Foreldrene og barnehagens personale har et felles ansvar for barnets trivsel og utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29)

Videre sier rammeplanen om samarbeid mellom barnehage og hjem og foreldremedvirkning:

Barnehagen skal legge til rette for foreldresamarbeidet og god dialog med foreldrene. Foreldresamarbeidet skal både skje på individnivå, med foreldrene til hvert enkelt barn, og på gruppenivå, gjennom foreldrerådet og samarbeidsutvalget. På individnivå skal barnehagen legge til rette for at foreldrene og barnehagen jevnlig kan utveksle observasjoner og vurderinger knyttet til enkeltbarnets helse, trivsel, erfaringer, utvikling og læring. Barnehagen skal begrunne sine vurderinger overfor foreldrene og ta hensyn til foreldrenes synspunkter. Samarbeidet skal sikre at foreldrene får medvirke til den individuelle tilretteleggingen av tilbudet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 29)

I Skyfritt (2019, s. 76) fremheves foreldresamarbeidets betydning for barnets trygge tilknytning til de ansatte. Når foreldre/foresatte støtter opp om barnehagens verdier, normer og verdier, vil også barna ta disse til seg. Selv om hovedansvaret for samarbeidet mellom hjem og barnehage ligger hos sistnevnte, så har foreldre/foresatte et medansvar for å skape et godt fellesskap, mellom barna. De skal også orienteres om det som foregår i barnehagen og få mulighet til å komme med innspill til barnehagens arbeid for å fremme et godt og trygt psykososialt miljø. Psykososialt leke- og læringsmiljø skal være tema på foreldremøter, med jevne mellomrom og foreldrene skal gjøres kjent med barnehagens årsplan og sosiale handlingsplan. Temaet skal også bringes opp i barnehagens samarbeidsutvalg (SU), ved oppstart av nytt barnehageår.

En trygg og god relasjon til personalet, er grunnleggende for barnets trivsel, vennskap, lek og læring (psykososialt lek og - læringsmiljø). Ansatte og foreldre må arbeide sammen for å oppnå et inkluderende og godt psykososialt miljø som forebygger mistriksel, utrygghet, mobbing og krenkelser (Skyfritt, 2019, s. 76).

For oss er foreldrene/ de foresatte, våre nærmeste samarbeidspartnere, i arbeidet for å gi barna et trygt og godt barnehagetilbud, der barnets beste alltid er et felles mål. Foreldregruppen er i likhet med barnegruppen, ikke ensartet. Det finnes like mange familiekulturer, ønsker og behov, som det finnes familier. Vi jobber for at hver enkelt familie skal oppleve å bli sett og hørt, at de skal kunne kjenne trygghet og tilhørighet, hos oss. Det oppnår vi først og fremst gjennom tett dialog og daglig kontakt.

Vi opplever i dag at mange foreldre er opptatt av måten vi jobber på og kvaliteten i barnehagen. De har mange, tydelige og høye forventninger til oss. Vi mener det er positivt med en aktiv og engasjert foreldregruppe, som stiller krav, til oss. Vi ønsker å tilby høy kvalitet, og da er det også naturlig at vi er endringsvillige og tar til oss de innspill foreldrene kommer med. Samtidig kan dette innimellom by på utfordringer. Dette kan for eksempel skje når enkeltforeldre har ønsker for sitt barn, som kommer i konflikt med det som er best for barnegruppen ellers og det helhetlige barnehagetilbudet. Vi prøver, så langt det lar seg gjøre å etterkomme ønsker, men vi vil ha ryddige prosesser, der vi tar foreldrenes innspill på alvor, samtidig som vi ikke går på akkord med egne grunnleggende prinsipper. Barns medvirkning handler om å bli sett, hørt og tatt på alvor og som vi tolker begrepet, gjelder dette også for foreldrenes medvirkning. Dersom det ønskes en endring i barnehagens praksis, er det rette å gjøre, som vi ser det, å involvere hele foreldregruppen og høre hva de tenker om saken. Begge sider må belyses og så blir det tatt en demokratisk avgjørelse, i den ene eller andre retningen.

Vi opplever at åpen og ærlig dialog er det beste virkemiddelet for et godt foreldresamarbeid. Vår fremste oppgave er å ivareta alle barn i vår barnehage sine behov og rettigheter og i nært samarbeid med hjemmet gi dem de beste forutsetninger for livsmestring og livslang læring.

Samarbeidet mellom barnehagen og foreldrene foregår gjennom daglig kontakt, informasjon via oppslag på tavle, møter/samtaler, ulike arrangementer i barnehageregj og månedsrapporter fra avdelingen barnet går på. Styrer korresponderer også med foreldrene via e-post og det sendes årlig ut en felles brukerundersøkelse til alle foreldre som har barn i kommunal barnehage, i Bergen. Foreldrene er også representert i samarbeidsutvalget/barnehagens styre.

- **Den daglige kontakten gjennom samtale, i garderoben**

Den daglige kontakten i garderoben, når barnet kommer eller blir hentet, er gjerne det viktigste bindeleddet mellom hjem og barnehage. Her utveksles gjensidig informasjon, som kan ha betydning for barnets dag videre. Garderobesamtalene er gjerne uformelle og omhandler ikke tema som har en dypere problematikk (ulike bekymringer, knyttet til barnet). Den daglige praten gir oss mulighet til å få vite litt mer om hva barnet gjør hjemme, på fritiden og hva de gjør i barnehagen. Særlig viktig er dette for småbarnsavdelingene, der mange av barna ikke har nok verbalspråk til å fortelle selv. Samtidig er det viktig, også for de eldre barna, at vi vet litt om livet deres utenfor barnehagen. Da kan vi for eksempel bedre forstå hvorfor «Trine», som alltid er så blid, når hun kommer, virker trøtt og mutt, en morgen. Hun har hatt mareritt og klarte ikke å sovne før langt på natt. Eller vi kan forberede «Mats» på at det er torsdag, noe som betyr at det er den dagen han skal til pappa. Dette kan virke som bagatellmessig informasjon, men det kan ha stor betydning for barnets dag, i barnehagen. God informasjon skaper forutsigbarhet og knytter hjem og barnehage tettere sammen. Vi kan lettere observere endringer hos barnet, dersom vi kjenner til de vanlige rutinene. Det er også en fin samtalestarter mellom barn som kanskje ikke formidler så mye selv, spontant og oss voksne. Når vi vet at «Trine» var hos bestemor i går, kan vi bruke dette i «hverdagspraten». Barn tilbringer store deler av ukedagene, i barnehagen og derfor er det veldig viktig at det er sammenheng mellom hjemme og barnehagelivet. Vi må rett og slett bli litt kjent, med hverandre.

- **Informasjonstavle**

Informasjon er viktig, for at vi skal få til et godt foreldresamarbeid. På tavlen står det mye dagligdags informasjon som turer og arrangementer. Her henges det også opp papirutgave av månedsrapporten og oversikt over kurs og annet som er rettet mot foreldrene. Vi opplever, hvert år, at informasjon er et av de punktene foreldre mener vi burde vært bedre på. Dette prøver vi å gjøre noe med og vi er derfor nøye på å bruke de kanaler vi har, for å få gitt viktig informasjon, til alle foreldre. Derfor skjer dette både gjennom daglig muntlig informasjon, via e-post, på oppslagstavle og i månedsrapporten. Det er viktig for oss at foreldre gir oss tilbakemeldinger, men samtidig aktivt selv søker opp tilgjengelig informasjon.

- **Månedsrapporter**

I slutten av hver måned, sender vi ut en rapport der vi gir et tilbakeblikk på hva vi har gjort, på avdelingene, den siste måneden. Den skal dokumentere det pedagogiske arbeidet, hos oss. Hver

avdeling skriver egen rapport, men vi bruker stortsett samme mal for den. Vi begynner gjerne med en kort innledning, der vi sier litt om hva rapporten vil inneholde, denne gangen. Deretter tar vi for oss ulike arrangementer (f. eks bursdager, besøk av kunstnere, fester osv.) og fellestema vi har jobbet med. Ofte velger vi ut et tema vi ønsker å utdype litt ekstra, det kan være språkutvikling, lekens betydning osv. Vi har alltid mye bilder, i rapporten, også. De både illustrerer teksten og gir foreldrene mulighet til å få et innblikk i hva barna deres har vært med på, denne måneden. Mange av bildene er hentet fra lek og hverdagsituasjoner. Det synes vi er svært viktig, for det er gjennom disse bildene foreldrene gjerne ser hvem barna leker mest med og hva de liker best å gjøre, i barnehagen. I rapportene etterspør vi også gjerne foreldrenes meninger og råd, i forhold til saker vi vil evaluere og eventuelt få tilbakemelding på om det er noe man ønsker å endre på. Dette kan være bursdagsfeiringen, antall fester i desember osv. Vi gir også informasjon om viktige ting som skjer, i den kommende måneden.

- **Foreldresamtaler**

Vi oppfordrer foreldrene til å ta kontakt med oss og be om en samtale, dersom det er noe de er bekymret for, eller de lurer på hvordan barnet har det i barnehagen. På samme måte ber vi om samtale, dersom vi har noe vi ønsker å ta opp med dem. Ellers inviterer vi til to mer formelle samtaler, i løpet av året. En på høsten og en om våren. Da setter vi av en halvtime, der vi snakker om kun deres barns utvikling, trivsel og hverdag, i barnehagen. Foreldrene får også bringe inn tema de ønsker å ta opp. Foreldresamtalene er et tilbud, men vi opplever at de aller fleste foreldre ønsker å ta imot denne muligheten til å snakke om sitt barn. Det er pedagogisk leder som er ansvarlig for foreldresamtalene, men barnehagelærerne kan også lede disse.

Høstsamtalene tar i stor grad for seg hvordan barnet har det «her og nå», - de har kanskje begynt på ny avdeling eller «rykket opp et hakk» til ny gruppe. Om våren handler samtalene, for mange, om veien videre, når de kanskje skal begynne på ny avdeling, gruppe eller snart ta fatt på skolelivet. Gjennom foreldresamtalene når vi også de foreldrene som kanskje ikke sier så mye, ellers. Vi har mange foreldre med annen språkbakgrunn, enn norsk og for dem kan det være lettere å ta ordet, på tomannshånd, enn for eksempel i garderoben.

- **Foreldremøter**

Foreldremøter holdes hver høst. I tillegg får nye, foreldre, tilbud om å delta på et møte, i juni måned. Under koronaepidemien har det ikke vært mulig å gjennomføre dette, men alle har fått mye informasjon, digitalt, og gjennom foreldresamtalene som vi har klart å få til.

Dersom noe spesielt skulle oppstå, kan det kalles inn til flere foreldremøter. På foreldremøtene får foreldrene viktig, generell informasjon og noen ganger har vi konkrete, aktuelle, tema, med utenforstående forelesere. Foreldrene kan også selv komme med innspill til saker. På foreldremøtet velges representanter til Sau (samarbeidsutvalget, for barnehagen, som består av representant for eier/ Bergen kommune, ansatte, styrer og foreldre). Disse har særlig innsikt i saker som omhandler Lyngfaret barnehage og godkjenner blant annet årsplanen vår. Vi har erfart at det alltid er foreldre som er interessert i å sitte i dette utvalget, noe som sier oss at vi, generelt, har en engasjert foreldregruppe, som ønsker å medvirke, aktivt. Vi tar opp aktuelle tema, som står i henhold til

kommunens satsningsområder og planer. Herunder forebygging og håndtering av mobbing, tilknytning/pedagogisk relasjonskompetanse.

- **Arrangementer i regi av barnehagen**

Hvert år har vi arrangementer som foreldrene inviteres til. Før jul feirer vi Lucia og da blir alle foreldrene i barnehagen bedt på kaffe og kaker, om morgenen. På slutten av året arrangerer vi sommerfest. Den legger vi mye tid og arbeid i. Avdelingene øver på sanger og tekster/drama gjennom hele vårsemesteret. Det lages filmsnutter av hverdagslivet (for de yngste). Sommerfesten er i stor grad en «spleisefest», der foreldrene bidrar med kaker og annen mat.

Korona har hatt innvirkning på arrangementene våre. Vi har stortsett klart å gjennomføre alle, men vi har måttet endre på noen av dem. Dette gjelder først og fremst de arrangementene som foreldregruppen inviteres inn til, som Luciafest og sommeravslutning. Vi har lang tradisjon for å feire disse dagene sammen med alle foreldre og barn, i barnehagen. Dette året, måtte vi snevre oss inn til at kun skolestarterne fikk delta, med sine foreldre, på både Luciadag og avslutning.

Vi har ikke konkludert med noe, men ser at tiden kanskje er moden for å gjøre noe med disse arrangementene og at måten de ble gjennomført, dette året, kanskje er hensiktsmessig også i fortsettelsen. Vi ønsker selvsagt å invitere inn alle foreldre, når vi kan det igjen, men kanskje blir det i en annen form. Dette er noe som vil bli evaluert og diskutert i forkant av neste års arrangementer, før vi eventuelt innfører endringer.

Barnehagen har også en julefest, som er lagt til en lørdag, i desember. Foreldrene deltar ikke på denne festen. Dette er en tradisjon som går langt tilbake, hos oss, og den har vært populær, både hos barn og foreldre. Barna får oppleve «god, gammeldags julefest», med juletrengang og besøk av nissen. Foreldrene gir uttrykk for at dette er en fin anledning til å gjøre noen juleinnkjøp, i «fred og ro». Samtidig har samfunnet endret seg, ikke minst med en stor grad av kulturelt og religiøst mangfold. Dette gjelder også hos oss. Mange feirer ikke tradisjonell jul og har heller ikke noe forhold til julens ritualer. Vi er opptatt av at disse festene ikke er noe vil *skal* ha, bare fordi «det alltid har vært sånn». Derfor oppfordrer vi foreldrene, både gjennom månedsrapporter og samtaler, til å si hva de mener om festene våre. Vi evaluerer dem, årlig og har til nå bare fått positive tilbakemeldinger, fra foreldre, uavhengig av om de feirer jul, eller ikke. Vi vil derfor fortsette med julefesten, men hele tiden være bevisst at interesse og ønsker, kan endres.

- **Brukerundersøkelse**

En viktig arena for foreldremedvirkning, er brukerundersøkelsene som Bergen kommune sender ut. Hittil har Bergen kommune hatt en unik undersøkelse, kun for barnehager i Bergen, men i det videre vil de ta i bruk en større nasjonal brukerundersøkelse. Da blir vi ikke bare «sammenliknet» lokalt, men på nasjonalt nivå. Her får foreldre, muligheten til å si noe om hvordan de opplever kvaliteten, på de ulike områdene, i barnehagen og gi uttrykk for både det de er fornøyd og eventuelt misfornøyd med. Personalet får gjengitt resultatet fra undersøkelsen, skjematisk, og vi evaluerer den hvert år. Dette gjøre i plenum, med hele personalgruppen. Brukerundersøkelsen gir oss et visuelt og tydelig bilde av hvor fornøyd foreldregruppen er og på hvilke områder vi har størst forbedringspotensial. Vi har skåret jevnt høyt, de årene undersøkelsen har vært tilgjengelig. Dette tar vi som et tegn på at foreldregruppen vår har stor grad av tillit til oss og er godt fornøyd med den måten vi driver Lyngfaret barnehage på. Samtidig bruker vi resultatene til å strekke oss, litt lenger. Selv om vi gjør det

veldig bra, ønsker vi gjerne å løfte oss, enda litt videre. Gode brukerundersøkelser betyr ikke at man kan «hvile på laurbærene», men de gir oss pekepinn på at vi er på rett vei.

Vi er opptatt av å gi foreldrene anledning til å kommentere det vi gjør og ber ofte om tilbakemeldinger og innspill på konkrete saker og tema. Dersom noen har forslag, eller ønsker om endring av praksis eller innføring av noe nytt, tar vi saken opp i plenum og bruker demokratisk avstemming, som metode. Det er viktig at alle blir hørt og får mulighet til å si sin mening. Dialogiske prinsipper, som å møte «den andre» med respekt og anerkjennelse, er gode verktøy, også når det kommer til å gi rom for foreldremedvirkning. Det styrker samarbeidet.

VI. Bærekraftig utvikling

Rammeplanen sier om bærekraftig utvikling:

«Bærekraftig utvikling omfatter natur, økonomi og sosiale forhold og er en forutsetning for å ta vare på livet på jorda slik vi kjenner det. Barnehagen har derfor en viktig oppgave i å fremme verdier, holdninger og praksis for mer bærekraftige samfunn (...). Barnehagen skal bidra til at barna kan forstå at dagens handlinger har konsekvenser for fremtiden» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 10).

Humler, for små barn – vi åpner døren for dette vennskapet

Våren 2021 hadde vi insekter og småkryp som tema i barnehagen. En av pedagogene våre, har skrevet barneboken «Humla og Mosetrolla», rundt temaet. Både barn og voksne fikk etterhvert mer fokus på humlen etter å ha blitt inspirert gjennom litteraturen, og vi ble fascinert av humlenes «verden». Dette har derfor blitt et område, vi vil jobbe mer med, og det er også veldig aktuelt. Menneskene sin inngripen i naturen kan bidra til at leveområdene til pollinerende insekter er i ferd med å bli borte. Derfor vil vi engasjere oss spesielt, i dette litt «rare/klumsete», men like fullt utrolig viktige insektet. Vi vil fortsatt også ta med andre insekter og småkryp i dette temaet. De er veldig viktige i naturen, de også. Hvordan vi konkret tenker å jobbe med temaet er nærmere beskrevet under fanen «3.0 Barnehagens tema/prosjektarbeid» (s. 19).

Vi har satt bærekraftig utvikling på vår dagsorden og vil prioritere dette temaet, i tiden som kommer. Temaet er veldig aktuelt og spesielt har det blitt gjort seriøs forskning på de pollinerende insektenes rolle, i forhold til naturkrisen, som verden står overfor. Det er av avgjørende betydning at de fremtidige generasjonene får kunnskap og kompetanse, i forhold til hva vi må gjøre for å unngå at livsviktige pollinerende insekter utrykkes.

Et bærekraftig prosjekt

Summende Barnehager er et prosjekt som skal inspirere barnehagefolk til å jobbe med pollinerende insekter som et eget bærekraftig prosjekt i barnehagene våre. Flere barnehager på østlandsområdet er med i dette prosjektet og nå er også Lyngfaret barnehage involvert – vi vil da være en representant for «Summende barnehager», på Vestlandet. Dette er et prosjekt/tema som passer godt for barnehager. Summende barnehager skriver:

«Små barn har en naturlig omsorg for alt som er smått og levende på bakken, og de er verdens beste insektambassadører!» Ved at vi tar utgangspunkt i denne interessen kan de samtidig være med å bidra til å ta vare på humler og bier og dermed utvikle kompetanse rundt bærekraftig utvikling.

Miljøorganisasjonen Sabima skriver; «Bier, deriblant humler, er de mest effektive pollinerende insektene vi har. Men et endret landbruk (gjengroing og intensivering av landbruket) er i ferd med å utrydde flere av dem.» De skriver videre at pollinerende insekter som sommerfugler, biller og blomsterfluer også er helt nødvendige for at blomstrende planter skal kunne formere seg. Humler og bier spiller likevel en viktigere rolle i pollineringen av matplanter, som epler, tomater, blåbær, bringebær, osv. Dette er også i tråd med det Rammepånet skriver om bærekraftig utvikling, vi må sørge for at barna får en begynnende forståelse for syklusene, i naturen og insektenes viktige betydning for livet på jorden.

VII. Skyfritt – plan for inkluderende oppvekstmiljø

Definisjon på begrepet mobbing, sett i et barnehageperspektiv:

Mobbing av barn er handlinger fra voksne og/eller barn som hindrer opplevelsen av å høre til, å være en betydningsfull person i fellesskapet og muligheten til medvirkning (Ingrid Lund)

Denne tolkningen av mobbebegrepet i barnehagen bidrar til å utvide forståelsen for de utfordrende sosiale prosessene som eksisterer i barnehagen, mellom barn, og mellom barn og voksne, der mobbing foregår.

Mobbing i barnehagen handler ikke om å plassere ansvaret for mobbeatferd på et barn. I barnehagen handler det om å se at mobbing oppstår som et resultat av «sosiale prosesser på avveie» og dette er alltid den voksnes ansvar. Vennskap, lek og et anerkjennende og inkluderende miljø med nærværende, barnehagefaglig kompetente voksne er sentrale forebyggende faktorer og er avgjørende for barns trivsel i barnehagen. Barnets opplevelse av krenkelse er knyttet til ekskludering fra fellesskapet og utestenging i lek. Ekskluderingen kan være både verbal og psykisk, og barn oppfatter den som indirekte mobbing fra andre barn. De opplever også en usynliggjøring når de blir oversett av barnehagepersonalet og/eller andre barn i lek og hverdagssituasjoner (Skyfritt – inkluderende oppvekstmiljø for barn og unge i Bergen, 2019, s. 13-14).

Personalet har ansvar for å håndtere mobbing og krenkelser i barnehagen, men det skal også opprettes veiledningsteam («Team Skyfritt»), som skal være en del av et støttesystem, i vanskelige mobbesaker, blant annet for barn, foresatte og barnehager og på andre arenaer. Teamene skal også bidra til læring slik at, i dette tilfellet, får økt kompetanse i forhold til å avdekke, følge opp og håndtere mobbesaker i barnehagene (Skyfritt, 2019, s. 72 og 78).

I januar, 2021, trådte endringer i barnehagelovens § 41 – 43, i kraft. Det er nå lovfestet at barnehager har aktivitetsplikt som synliggjør alle ansattes plikt til å tilrettelegge for et trygt og godt barnehagemiljø. Aktivitetsplikten innebærer at det skal undersøkes, settes inn tiltak og utarbeides skriftlig plan dersom en får mistanke om eller kjennskap til at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø.

Det er også opprettet lokale ressursteam, i de kommunale barnehagene. Disse består av styrer og to (minst) ansatte som skal ha et særlig ansvar for å følge opp arbeidet med å skape et godt barnehagemiljø og forebygge mobbing. Teamet skal også fungere som nøytrale veiledere, i aktuelle saker, på et lavterskelnivå, innad i barnehagen. Ressursteamet får veiledning og støtte fra kommunens beredskapsteam for å få økt kompetanse slik at de selv kan håndtere mobbesaker, på

egenhånd, dersom det er mulig å løse saken, internt. Ved større saker bringes saken videre, til høyere nivå, utenfor barnehagen.

I linken under, kan dere lese mer om Bergen kommune sin plan (Skyfritt), for hvordan det skal tilrettelegges for å skape gode oppvekstvilkår og forebygge av mobbing, av barn, blant annet i de kommunale barnehagene, i Bergen.

<https://www.bergen.kommune.no/politikere-utvalg/api/fil/1298542/SKYFRITT-inkluderende-oppvekstmiljo-for-barn-og-unge-i-Bergen>

Mobbing er et tema som har kommet veldig på agendaen, de siste årene. Det er et sterkt begrep og det er fortsatt en viss uenighet i fagmiljøer om hvorvidt selve ordet mobbing egnest til bruk i barnehagesammenheng. Det er først de siste årene vi har blitt introdusert for mobbebegrepet i tilknytning til barn i barnehagealder. Vi forholder oss til rammeplanen, og den sier helt klart at det finnes mobbing, i barnehagene. Den beskriver hvordan barn kan oppleve å bli utestengt fra felleskapet, av voksne eller andre barn. Vi mener derfor at det er utrolig viktig å jobbe med forebygging av mobbing og hindre at barn i vår barnehage opplever å bli krenket eller satt utenfor felleskapet. Som det står i planen som Bergen kommune (jf. link), har utarbeidet, skal ikke vårt fokus handle om å plassere ansvar for mobbeatferd, på barn, men vi skal jobbe for at barn, hos oss, får opparbeidet en trygg indre base, som igjen gir god sosial kompetanse og tro på seg selv. Da har de ikke behov for å trække på andre for å hevde seg. Det må også heves over enhver tvil at det er vi voksne, som er rundt barna, personalet i barnehagen og foreldre/foresatte som har ansvar når det gjelder små barn som mobber eller blir mobbet.

Vi tror at vår måte å organisere oss på, er positiv, i forhold til hvor nær vi er barna og hvor synlig tilstedeværende vi er. Vi deler ofte gruppene inn i mindre enheter, der personalet er aktivt tilstede. Det er da lettere for oss å ha oversikt, om noen faller utenfor, i lek og fellesskap eller endrer atferd. Når barna er trygge på oss og har tillit til at vi er til å stole på, er det også lettere for dem å komme til oss, med det som er vanskelig. Det at hele personalgruppen har fått opplæring i dialogmetoden, gjør at vi har et felles ståsted, også i forhold til hvordan vi tenker om/ser på mobbing og hvordan vi går frem for å avdekke og håndtere mobbing og krenkelser. Vi har lav terskel for å undersøke nærmere hva som foregår, blant barna. Det å ta en titt inn gjennom vinduet, i døren, til lillerommet, kan gi oss et inntrykk av stemningen i leken, der. Vi vet godt at det som kan fremstå som idyllisk lek, ikke alltid er det. Derfor er vi tett på og følger opp barnas uttrykk, både de som kommer verbalt og når kroppsspråket uttrykker at noe ikke er som det skal. Det er vårt ansvar å stoppe uønsket atferd og vi har plikt til å gjøre det, selv om det kan oppleves som utfordrende. Jo tidligere vi griper inn, jo mer sannsynlig er det at vi kan unngå alvorlige hendelser.

Det skjer heldigvis sjeldent at barn mobber, men vi vet at det kan skje krenkende handlinger og tendering mot mobbing, av enkeltbarn. Det kan være ubehagelig og krevende å gå inn i saker der barn, eller voksne, krenker andre, men vi kan ikke lukke øynene og satse på at det går over av seg selv. Det vet vi at det ikke gjør. Når slike hendelser oppstår, er det utrolig viktig for oss å ta tak i problemene, så tidlig som mulig, og prøve å løse dem. De gangene det har skjedd, hos oss, har vi først snakket med de involverte barna, både hver for seg og i gruppe. Vi setter ord på det som har skjedd og snakker om hva det vil si å mobbe og hvordan den som krenkes opplever det. «*Hvordan skal vi være mot hverandre?*» «*Hvordan tror du «Ole» hadde det inni seg, da dere stengte døren for ham?*» «*Har du opplevd å ikke få være med, i leken?*» «*Hvordan ønsker du at andre skal være mot*

deg»? I etterkant av sånne hendelser er vi spesielt tett på barna, som har vært involvert og hele avdelingspersonalet kjenner til det som har skjedd. Det sikrer at alle er ekstra obs. på det som foregår, mellom barna. En mobbesituasjon kan oppstå raskt, men det kan ta lang tid å få slutt på mobbing. Derfor kan vi ikke «hvile» i at situasjonen er avverget der og da, men vi må følge opp videre, gjennom hele året.

Vi prøver å være proaktive og tar temaet «mobbing» generelt opp i hele gruppen, uten at vi trekker fram spesifikke hendelser. Vi snakker om hvordan det føles å være ensom, redd, alene og utestengt, i «fredstid». Allerede i starten av året tar vi opp tema som vennskap og inkludering, og vi er tydelige på at *alle* trenger venner og *alle* ønsker venner, det er ikke godt å føle seg alene. «Vennebøkene», som tar opp dagligdagse konflikter, som kan oppstå mellom venner og «Mathias er alene», som handler om ensomhet, brukes igjennom året. «*Hva kan jeg gjøre når jeg blir så sint, at jeg vil slå?*» «*Hvis jeg ser et barn som er alene, hva kan jeg gjøre da?*»? Slike spørsmål til refleksjon er aktuelle å stille i barnegruppen. Vi bruker gjerne metoden «Røde og grønne tanker», som betegnes som «psykologisk førstehjelp», en bevisstgjøring av vanskelige følelser, som for eksempel frykt og sinne. Mange barn har vansker med å uttrykke disse følelsene. Gjennom bøker, fortellinger eller rollespill, hjelper vi dem med å sette ord på det vanskelige. Når barna klarer å formidle hva de er redd, sint og lei seg for, og de ser og hører at andre har det på samme måte, kan det stoppe dem fra å trække over andre barns grenser. «*Nå gråter «Simen» fordi han ble redd, da du stengte døren for ham. Husker du, i går, da lyset gikk av og du ble så redd at du skrek? Sånn følte nok «Simen» det nå. Det gjør vondt å være så redd, ikke sant?*».

Alle har ulike grenser og de må barn lære seg å ikke trække over. Når «*Stine*» sier «*Nei, ikke skubb, jeg vil ikke hoppe*», skal «*Mats*» akseptere det, selv om han ikke skjønner hvorfor «*Stine*» ikke vil hoppe.

Et godt foreldresamarbeid er veldig viktig, også når det kommer til det å forebygge mobbing. Det er helt nødvendig at de involverte foreldrene får vite hva som skjer, når deres barn mobber eller krenkes av, andre. De kan være med å gi støtte og veilede barna. Kanskje har barnet endret oppførsel, hjemme, eller gitt andre signaler om at alt ikke er som det skal? Når hjem og barnehage samarbeider og møter barnet med samme type reaksjoner, kan det bidra til at vi klarer å stoppe et negativt handlingsmønster. Mobbing er et tema som det kan være lurt å ta opp tidlig, også med foreldrene. Det er lettere å lage en plan sammen, på hvordan vi skal møte eventuell mobbeproblematikk, når man ikke allerede står midt oppi problemet. Felles «regler» kan gjøre at vi unngår at «gnisninger» utvikler seg til hendelser av alvorlig karakter. Et annet viktig fokus, når det gjelder mobbeatferd hos barn, er at ansvaret ligger hos oss voksne. Det er vi som skal vite hva barna gjør, og vi har verktøyene som skal til for å håndtere situasjonen og stoppe handlingene. Det er også vi som skal være de gode rollemodellene. Da er det viktig at vi ikke snakker nedsettende om andre, eller bare overser det, når barn, eller voksne trækker over andres grenser.

På småbarnsavdelingene, er det vanskelig å si at noen mobber andre. Samtidig opplever vi at enkelte barn er mer utsatt for å bli bitt, klort eller slått. Ofte er det et bestemt barn som «går mot» et annet bestemt barn. Da er det tydelig at det er en bevisst handling og at det er noe i samspillet, mellom disse barna, som ikke er bra. Barn som utsettes for dette, gjentatte ganger, blir krenket og de voksne på avdelingen har ansvar for å stoppe dette. En voksen må være tett på, både de som er utsatt og de som utøver handlingene, og prøve å være i forkant, før krenkingen skjer. Dersom det skjer, er det viktig at den voksne viser at handlingen ikke er akseptabel, både verbalt og ved å skjerme den som utsettes. «*Nei, «Ole», nå slo du «Trym». Se, han gråter fordi det vondt. Se, «Trym» blir redd og lei*

seg». Vi må vise empati for «Trym», men samtidig gi mening til det «Ole» gjør og sette grenser, selv om han selv ikke har verbalspråk. Begge barna skal rommes og det er viktig at vi jobber for å bedre relasjonen, mellom barna. Kanskje liker de begge å trille ball? Da kan det være en løsning, for å øve på å få til bedre samspill. Den kan være tett på, invitere begge med og gi rom for at de kan «møtes» i en positiv aktivitet.

I forhold til et alvorlig tema som mobbing, mener vi at vi også må vokte oss vel, fra å gå i «krenkefellen». Vi må ha «tungen beint i munnen» før vi griper inn i barns konflikter og vite hva som egentlig skjer. «Hva er mobbing og hva er normal avvising»? Hva lå i forkant av hendelsen? Det å få «nei» betyr jo ikke nødvendigvis at man blir utestengt, eller plaget. Det skjer med alle. En gang kan det være «Silje» som sier nei, og en annen gang kan det være hun som blir avvist. Det er måten det skjer på og gjentakelsene, mot et og samme barn, som sier noe om dette er mobbing, eller ikke. Det er derfor viktig at personalet alltid er «påkoblet» og observerer det som skjer, mellom barna.

På de store avdelingene, jobber vi aktivt, fra starten av, med å bygge opp en inkluderende kultur. Det er lov å si «nei», men det skal ikke være fordi det var et bestemt barn som spurte og man skal alltid svare på en hyggelig måte. Grunnen, til «nei», kan jo være at leken er godt etablert og at det kan være vanskelig å drive den videre om en ny rolle skal inn. Det skal et barn kunne akseptere, men dersom det stadig gjentar seg, i forhold til ett bestemt barn, er det en grunn til å jobbe med relasjonene og se hvorfor dette skjer. Barna må få mulighet til å finne løsninger på uenigheter som kan oppstå, mellom dem, på egenhånd. Når de ikke får det til, må vi voksne ta ansvar for å hjelpe dem til å finne alternativer som gjør at alle føler seg møtt og ivaretatt. Det er viktig å gi barna gode verktøy, både i forhold til hvordan man møter andre, på en inkluderende måte og hva man kan gjøre, dersom noen sier «nei». Det vil nemlig alle oppleve å få, på ulike arenaer i livet og da er det av avgjørende betydning at man har lært noe om hvordan man kan håndtere motstand og motgang.

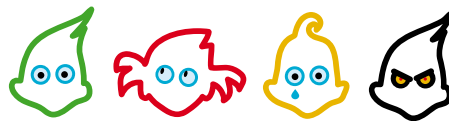
Livsmestring er et viktig, og aktuelt begrep, i dagens samfunn, men det er av spesielt stor betydning for dagens oppvoksende generasjon! Det at en del foreldre opplever det som vanskelig å sette tydelige, trygge, grenser, gjør at mange barn ikke helt kjenner sine egne og andres grenser. Vi er opptatt av å gi barna, i Lyngfaret barnehage, en trygg, indre base, så de lærer det å kunne stå opp for seg selv og andre (selvhverdelse) og kunne ta andres perspektiv (empati). Stole på at «jeg er god nok, som den jeg er, jeg trenger ikke å gjøre som alle andre». Dette er en utrolig viktig oppgave, for oss. Det å gi mulighet for å utvikle god sosial kompetanse, slik at de, blant annet, får styrket sin empatiske evne og kan unne andre noe godt, ser vi på som noe av det viktigste vi kan gi barna. Vi vil at de skal kunne glede seg over andres glede! Vi har et skikkelig fint bergensuttrykk hos oss, som sier: «*Kjusa deg*»! Det betyr at vi gjerne skulle hatt/kunnet det du har/kan, men vi synes det er skikkelig flott for deg at nettopp du er den heldige. Vi bruker uttrykket, i det daglige, barnehagen.

Vi tror at vår måte å organisere oss på, gir gode rammer for å se hvert enkelt barn og dermed lettere kunne fange opp uønsket atferd som krenking og utestengelse. Barnehagen har utarbeidet egen plan for å ivareta vårt psykososiale miljø, på en best mulig måte. Vi har utarbeidet skriftlige strategier og handlingsplan for hvordan vi vil forebygge, avdekke, håndtere og stoppe mobbing og uønsket atferd. Denne planen skal alle, i barnehagen, kjenne til.

VIII. Barns seksuelle helse

Plan for seksuell helse, seksualopplysning og seksualitetsopplæring ble vedtatt av bystyret i april 2019, og er utarbeidet med formål om å sikre en helhetlig innsats for å styrke barn og unges seksuelle helse. Planen peker blant annet på barnehagen som en viktig arena for å sikre kunnskap og nødvendig kompetanse om kropp og seksualitet. Slik kan barnehagen styrke barnas begrepsapparat og danne grunnlag for positive holdninger knyttet til selvfølelse, identitet, egenverd, kropp, følelser og grenser. Videre skapes åpenhet og respekt for mangfold og variasjoner i familieformer og kjønnsuttrykk, noe som kan bidra til å forebygge fordommer og diskriminering.

Grunnlaget for god seksuell helse legges allerede tidlig i småbarnsalder. Bevissthet knyttet til barns seksuelle utvikling og kunnskap om hvordan denne kan komme til uttrykk i lek og atferd, er viktig for å kunne møte dette på en konstruktiv måte. Siden barnehagepersonale og foreldre har et felles ansvar for å ivareta barnets trivsel og utvikling, er det naturlig at barns seksuelle helse også er tema både i foreldresamtaler og på foreldremøter.

Lyngfaret barnehage

Vestre Vadmyra 2 c

5172 Loddefjord

E-post:lyngfaret.barnehage@bergen.kommune.no

[www:lyngfaret.barnehage.no](http://www.lyngfaret.barnehage.no)

**BERGEN
KOMMUNE**